HET LICHTLOZE LAND

OPVOEDING EN ONDERWIJS VAN BLINDEN

DOOR G. A. ALDUS
DIREKTEUR VAN HET CHR. BLINDENINSTITUUT BARTIMEÜS TE ZEIST

J. PLOEGSMA. ZEIST.

AMERICAN FOUNDATION FOR THE BLIND INC.
GIFT OF
G. A. Aldus.

HET LICHTLOZE LAND

Digitized by the Internet Archive
in 2013

http://archive.org/details/hetlichtlozeland00gaal

HET LICHTLOZE LAND

OPVOEDING EN ONDERWIJS VAN BLINDEN

DOOR

G. A. ALDUS

DIREKTEUR VAN HET CHRISTELIK BLINDEN-INSTITUUT BARTIMÉUS TE ZEIST

TEKENINGEN VAN

TJ. BOTTEMA

J. PLOEGSMA * ZEIST * MCMXXIV

HV1931
A
cop.1

AAN MIJN VROUW,
DIE MIJ ENIGE JAREN ZO TROUW IN
DEZE ARBEID HIELP

En zij kwamen te Jericho. En als Hij en zijne discipelen, en eene groote schare, van Jericho uitging, zat de zoon van Timeüs, Bar-Timeüs de blinde, aan den weg, bedelende.

En hoorende dat het Jezus de Nazarener was, begon hij te roepen en te zeggen: Jezus, gij Zone Davids, ontferm U mijner!

En velen bestraften hem, opdat hij zwijgen zoude; maar hij riep zooveel te meer: Gij Zone Davids, ontferm U mijner!

En Jezus stilstaande, zeide dat men hem roepen zoude; en zij riepen den blinde, zeggende tot hem: Heb goeden moed, sta op, Hij roept u.

En hij zijnen mantel afgeworpen hebbende, stond op en kwam tot Jezus.

En Jezus antwoordende, zeide tot hem: Wat wilt gij dat Ik u doen zal? En de blinde zeide tot Hem: Rabboni, dat ik ziende mag worden.

En Jezus zeide tot hem: Ga henen, uw geloof heeft U behouden. En terstond werd hij ziende, en volgde Jezus op den weg.

Markus 10 : 46—52.

VOORREDE

Hoewel de levensbeschouwing van den auteur niet de mijne is, heb ik geen oogenblik geaarzeld te voldoen aan het verzoek van den heer Aldus, Directeur van het Christelijk Blindeninstituut Bartiméus te Zeist, om een korte voorrede te schrijven in het boekje, waarin bijzonderheden worden meegedeeld omtrent de opvoeding der blinde kinderen tot menschen, die hun plaats in de maatschappij kunnen innemen.

Het is goed en noodig, dat van uit de ervaring eens gesproken wordt tot het groote publiek over het werk, dat in alle stilte en zonder ophef wordt verricht. Noodig, want de zorgen van den tijd, dien wij beleven, dreigen den heerlijken arbeid ten bate van het gebrekkige kind op den achtergrond te dringen. Wij aanvaarden voor de misdeelde jeugd een sober bestaan, maar wij kunnen niet aanvaarden het volledig op zij zetten van de speciale vorming, zonder welke de ontwikkeling van zwakzinnigen, doofstommen, blinden, slechthoorenden en mismaakten niet mogelijk is. Het is daarom nuttig, dat een zeer bevoegd man zijn stem verheft en het goed recht gaat bepleiten van de extra-zorg bij de blinden-opvoeding.

De heer Aldus geeft weinig beschouwingen. Hij vertelt uit het echte leven, zooals dit van dag tot dag voortgaat in het blinden-instituut. Wij zien de kinderen in het blinden-gezin, wij volgen hen op de school, bij het spel op de speelplaats, op de wandeling en bij uitstapjes in de omgeving. Geen betoog had beter, dan deze aaneenschakeling van op zich zelf onbeteekenende gebeurtenissen, kunnen overtuigen, dat de opvoeding

tot zelfstandigheid, tot het staan op eigen beenen, ook bij blinden volstrekt niet hopeloos is. Duidelijk geeft de schrijver aan, dat de wegen, die wij bij dit werk hebben te gaan, andere zijn, dan de paden, die bij de opvoeding van normale kinderen worden gekozen. Ook de inspanning is grooter. Dit ééne staat echter vast: wij mogen het er bij blinden — en hetzelfde geldt voor andere misdeelden — niet op laten aankomen, dat de liefdadigheid wel zal helpen. Van zeer velen is heel wat te maken, mits de opvoeding op de juiste wijze wordt aangevat. Het is de heilige plicht van de menschheid de speciale opvoeding der misdeelde jeugd niet te verwaarloozen. Het boekje van den heer Aldus komt aan dezen plicht herinneren. Moge het veelvuldig worden gelezen.

Utrecht, Maart 1924. DR. A. VAN VOORTHUYSEN,
Inspecteur van het Buitengewoon Lager Onderwijs.

INHOUD

INLEIDING

WAAROM IK DIT BOEKJE SCHRIJF?

Omdat er zulk een grote belangstelling voor de blinde kinderen is. Het bezoekersboek van Bartiméus bevat honderden namen van belangstellenden uit alle provinsiën van Nederland en uit het buitenland. Soms komt er een hele zangvereniging, die een reisje naar Zeist maakt om ons eens op te zoeken. Dan weer krijgen we enige klassen schoolkinderen, die eens komen kennismaken.

De vraag naar ons laatste (geillustreerde) jaarverslag was zo groot, dat ik er met moeite zelf een paar kon overhouden. En toch waren er 11.000 gedrukt.

Enige duizenden offeren jaarliks met blijdschap hun gave, groot of klein, om mee te helpen aan ons mooie werk en het mogelik te maken, onze kinderen op te voeden tot degelike staatsburgers, die hun eigen kost altans gedeeltelik kunnen verdienen, terwijl ze anders bedelaars en nietsnutters worden, een last voor Diakonie en Burgerlik armbestuur.

Vele zienden besteden uren en uren van hun vrije tijd om boeken voor de blinden in brailleschrift over te brengen en op die manier mede te werken aan hun onderwijs en ontspanning.

Onze jaarvergadering is steeds zo druk bezocht, dat er geen plaats onbezet is. En dit is niet alleen zo in de kring, waar Bartiméus hoofdzakelik zijn kinderen uit betrekt.

Voor de andere instituten (het neutrale aan de Vossiusstraat te Amsterdam, het Rooms Katolieke te Grave en de neutrale inrichting voor voorbereidend blinden-onderwijs, te Huis ter Heide)[1]) is het van hetzelfde laken een pak.

[1]) De eerste en derde worden weldra samengesmolten.

Vanwaar deze overvloedige belangstelling? Ja, dat is niet zo gemakkelik te zeggen. Er is echter geen gebrek, dat sterker tot ons gevoel spreekt, dan blindheid. Met een achterlik of doofstom kind mogen we diep medelijden hebben, het zien van een blinde, zijn uiterlik, zijn hulpbehoevendheid, zijn vaak stumperige bewegingen, de lichtloze ogen in plaats van de uitstraling van levenskracht en blijde moed bij gewone kinderen, dat alles treft de diepste roerselen onzer ziel. Het dringt helder tot ons door, wat ze moeten missen aan schoonheid van lijn en kleur, aan eindeloze afwisseling en schakering in Gods heerlike natuur. We voelen diep de genade, dat wij *zien* mogen en zeggen: Wie zijn wij, dat Gij ons en onze kinderen gedenkt, o Here.

En medelijden wekt belangstelling en liefde. Men vraagt: wat kan ik doen, om hen te helpen? Hoe kan ik meewerken om hun lot te verzachten? Zo kwamen de Nederlandse blindeninstituten tot stand. Eerst stichtten de Vrijmetselaren het Amsterdamse, toen de Katolieken het hunne, eindelik werd Bartiméus (zie Markus 10:46—52) gesticht voor de kinderen van Protestants Christeliken huize.

En nu is het eigenaardig, dat we eigenlik in heel Nederland behalve een paar brochures, maar één werk over het Blindenwezen hebben, n.l. dat van de onlangs overleden oud-Direkteur uit Amsterdam, de Heer Lenderink. Dat is een standaardwerk van hoge opzet en prachtvolle uitvoering. Het behandelt het gehele blindenwezen: d.i. de instituten voor onderwijs en ook de werkinrichtingen voor de volwassen blinden, inrichtingen voor ooglijders, bekende blinden, enz. *in* en *buiten* Nederland. Het werk is echter niet

in de handel, zoodat belangstellenden daar nog niet veel verder mee komen.

Vandaar dat bij mij het plan rijpte, een eenvoudig werkje te schrijven over opvoeding en onderwijs van blinde kinderen, *en jongelieden.* Want alle instituten geven lager (en uitgebreid lager) onderwijs van ongeveer het 7e tot het 13e jaar en daarna vakonderwijs van 13—18. We hebben dus feitelik een school en daarbovenop een ambachtschool.

Men verwachte dus niet een werk vol geleerdheid, statistiek en tabellen. Ik wens een boekje te geven, dat gemakkelik te volgen is, ook voor de werkmansvrouw uit Zeeuws Vlaanderen, die me met een vriendelik briefje van haarzelf 50 sent en uit de spaarpot van ieder harer 5 kinderen een dubbeltje zond: „omdat mijn jongens goede ogen hebben, mijnheer!"

Een werkje, dat de dingen nuchter beziet, hier en daar kritiek oefent, op de opvoedingsfouten, op de houding die men gewoonlik tegenover een blinde aanneemt en de manier waarop men hem behandelt; een werkje, dat aangeeft, hoe een blind kind m. i. behoort te worden opgevoed.

Ook een boekje, dat onze oudere kinderen verstaan kunnen: het is zo goed, de voorrechten op te merken, die God ons schenkt en ons eens even in te denken, wat een onwaardeerbare schat die twee ogen toch zijn.

Komt dus allereerst de vraag:

WIE IS BLIND?

Dat is nog al eenvoudig, hoor ik U antwoorden. Toch niet. Ons werk kan en mag zich niet beperken

tot de absoluut blinden. Ieder kent ze, de mensen, die een gezichtsrestje over hebben en daar soms nog zoveel plezier van hebben, dat ze alleen over de straat kunnen lopen en grote zwartdruk met behulp van een vergrootglas kunnen lezen. Toch hebben ze geen voldoende gezichtsvermogen om de gewone school te volgen, of in 't leven een plaats in te nemen. Waar nog bij komt, dat dit beetje gezicht groot gevaar loopt, door abnormale inspanning verloren te gaan.

.... krijgt iedere halfblinde links en rechts een geheel blinde aan de hand.

Zo hebben wij een jongen, die nog duidelik de sterrenhemel ziet en van een heuvel bij Zeist af de Dom van Utrecht opmerkt. Beide zaken, die veraf zijn. Dichtbij is zijn gezichtsvermogen gering. Een gewone betrekking zou voor hem moeilik te vinden zijn. Dus behoort hij bij ons.

We moeten niet alleen de kinderen opnemen, die volgens de verklaring van de dokter geen enkele lichtindruk meer hebben, maar ook hen, die met het beetje gezicht dat ze nog bezitten, moeilik of in 't geheel geen bestaan zouden kunnen vinden.

We zouden ze ook niet gaarne missen in ons Instituutsleven. Ze bewijzen ons bijv. grote diensten als

geleiders. Indien we onze kinderen opstellen voor een wandeling, krijgt elke halfblinde links en rechts een geheel blinde aan de hand. Hij, die 't meest van allen ziet, leidt de voorste rij en is verantwoordelik voor 't korrekt opvolgen der kommando's. De Geleider loopt aan de kant, waar de grootste kans van gevaar is. Wij krijgen dus de volgende opstelling:

Bij elk kommando van de Geleider moet vooral de voorste Halfblinde goed toeluisteren en onmiddellik gehoorzamen. De andere halfblinden houden de rug van hun voorman in 't oog en de rest luistert naar de stap van de voor hen lopende rij. Zo maken de halfblinden het ons mogelik om zonder veel moeilikheid of gevaar met onze kindertjes in flinke groepen uit wandelen te gaan, zonder ze aan de hand te houden.

Ook bewijzen ze ons diensten in het herkennen der kleuren. Dit is voor een blinde natuurlik uitgesloten. Toch wil hij graag weten, welke kleur de meest voorkomende dingen hebben. Als we iets nieuws onder handen krijgen, is een der vaste vragen van de kinderen of van ons: welke kleur heeft het?

Deze wetenschap is echter voor hen niet anders dan een woord. Wàt rood eigenlik is, ja, dat weten ze niet. Waarom dan dit woord? Omdat het hun te pas komt in gesprekken met zienden. Ze willen niet graag een mal figuur maken, door te beweren, dat een hanekam zwart is of iets dergelijks. En nu kunnen de halfblinden hun nog minderbedeelde broeders hiermee zo

goed helpen, als er geen zienden in de buurt zijn, bijv. in de tuin met het bepalen van de kleur van een bloem, een schutting of deur. Ook komen ze ons te hulp als kontroleurs, bijv. bij natuurkundige proeven. De onderwijzer vertelt over de samenstelling der lucht uit zuurstof en stikstof. De eerste alleen is geschikt voor verbranding. Wat we bewijzen zullen. Hij neemt een eindje kaars en steekt 't aan. „Kees, kom eens hier en vertel eens wat er gebeurt." Kees grinnikt van plezier en zegt met zijn neus er vlak bij: „U hebt een kaarsje aangestoken."

„Dat wist ik ook wel," mompelt een blinde, die alles gehoord heeft.

„Ja, dat is makkelik genoeg, maar nu komt het pas," zegt de onderwijzer. „Wat is dit, Kees?"

„Een glas, mijnheer."

„Mooi. Nu zet ik dat omgekeerd over dat brandende kaarsje. Let op, wat er gebeurt."

Kees loert met alle inspanning en onder doodse stilte van de anderen verkondigt hij even later: „Kaars is uit."

Uitroepen van verbazing. Nu volgt de verklaring.

Ieder begrijpt, dat door de meewerking van Kees het prosés veel levendiger werd dan wanneer de onderwijzer het alleen verteld had. Nu hebben ze 't „voor hun ogen gezien", terwijl ze 't anders maar hadden moeten geloven.

Neen, we willen in onze Instituten de halfblinden niet gaarne missen.

Toch maken ze 't ons wel eens lastig. In het land der blinden is Éénoog koning. Waar de meesten niets zien, daar hebben zij de praatjes. Zíj vinden de enkele peer, die nog aan de boom zit. Zíj moeten de kruiwagens of de stelten opzoeken, als deze niet op hun gewone plaats staan.

Zij lopen graag met een elektriese zaklantaarn op de donkere trap. Zo beginnen ze zich een beetje te voelen. Vergeleken bij de anderen kunnen zij alles. En dat veroorzaakt dan wel eens, dat ze iets doen, dat buiten de orde en soms gevaarlik is. De blinde blijft na waarschuwing op behoorlike afstand van de sloot. De halfblinde neemt hem mee om er fijn een paar stenen in te ploffen. Even later vallen ze er zelf in en komen met een nat pak tuis. — De blinde merkt de tenen niet, die in een bak liggen te weken, maar zijn speelgenoot werpt er begerige blikken op. Gauw haalt hij er een dikke uit en maakt er in een verborgen hoekje van de tuin een boog van. Een stokje voor pijl is gauw gevonden. Nu mag zijn blinde vriend er ook eens even mee schieten. Gevaarlik speelgoed. Gelukkig wordt hij gauw gesnapt en op een plekje alleen gezet om eens over zijn onverantwoordelike handelwijze na te denken.

Ook komen ze ons te hulp als kontroleurs, bijv. bij natuurkundige proeven.

DE OPVOEDING EN NOG WAT

Onze kinderen zijn natuurlik in de aard presies dezelfde als andere kinderen. Ook zij hebben hun boze neigingen en gebreken, ieder de zijne, waar met alle ernst tegen gestreden moet worden. Maar als regel zijn ze zeer opvoedbaar. Doordat ze zeer gevoelig zijn, kan men met een zacht woord en een liefderijke vermaning bijna alles bereiken. Werkelik ernstige vergrijpen komen dan ook niet vaak voor. Mij dunkt, we moeten (in de gewone gezinnen ook) goed onderscheiden tussen een vaak ondoordacht overtreden van een regel voor de orde in 't gezin en een zondigen tegen een van Gods direkte geboden. Ik weet wel, dat het eerste dit feitelik ook is, maar toch is er een groot verschil tussen beide. Als een jongen dorst heeft en gauw even met zijn mond onder de kraan gaat, dan zeg ik: „laat dat, vriend, dat is verboden, omdat het vies is; neem de kroes." Gedenkende de menigvuldige overtredingen, die ik op dat gebied zelf op mijn kerfstok heb, glimlach ik, en had het hem al vergeven, toen ik het zag.

Heel wat anders is het, als een jongen mij recht in mijn gezicht staat te verliegen of iets uit een anders laatje steelt. Dat kan niet ernstig genoeg behandeld worden.

Wanneer we nu de eerste soort overtredingen eens buiten beschouwing laten, dan is het opmerkelik, dat de andere betrekkelik weinig voorkomen, tenminste m.i. minder dan onder de gewone kinderen.

Hoe komt dit? Zonder de wijsheid in pacht te willen hebben, wil ik trachten, hierop een antwoord te

geven, uitgaande van de grondgedachte: het leven van de blinde is *beperkter,* maar *dieper,* dan dat van de ziende. Begint een normaal kind al spoedig lichtindrukken op te merken, het blinde blijft stil liggen. Het mist als het wat ouder wordt ten enenmale de belangstelling voor veel speelgoed, dat zijn gelukkiger klein

hij moet, door de ervaring geleerd, voorzichtig aan.

medemens zo oneindig veel genot geeft. Loopt later de tienjarige alleen het dorp rond, de blinde ziet zich door zijn gebrek beperkt tot eigen huis en tuin. Hollen en stoeien zijn broertjes en zusjes, hij moet door de ervaring geleerd, voorzichtig aan. Hij maakt een ernstige school voor zelfbeheersing door. Vele hunner wor-

den op die manier, mede door een onverstandige opvoeding, oude mannetjes en vrouwtjes, veel te wijs voor hun leeftijd, vooral ook omdat ze te veel aan zichzelf overgelaten en buiten het leven met de andere kinderen worden gehouden en bijna altijd in gezelschap van volwassenen verkeren. De ruimte is hen vreemd. Alleen wat onmiddellik onder het bereik van hun vingers of oren komt is waarneembaar. Daardoor zijn ze uitgesloten van de verwarrende massa indrukken, die een gewoon kind voorbij stormen en die het onmogelik kan verwerken. Reeds tussen de kinderen van een grote stad en van een rustig Drents dorpje is op dit gebied een groot verschil op te merken. Hoeveel te groter zal dit verschil zijn tussen een blind en een normaal kind.

Toch heeft ook het blinde kind behoefte aan levensuiting, aan waarnemen en handelen. Het minste geluidje wordt opgemerkt. Onnozele dingen, die de ziende ontsnappen door de veelheid der omringende indrukken, merkt de blinde dadelik op. Hij hoort aan stap of stem of ruikt door de sigarenrook, wie er bij hem komt. Toen we eens op een schoolreis met de auto's Amersfoort binnenkwamen, merkte er een op: „'t station!" Dat verraste mij, daar het er juist erg stil was. Geen trein floot of reed. Op mijn vraag, hoe hij dat wist, antwoordde Henk: „ik ruik de rook van de trein." Inderdaad stond een goederentrein te rusten van zijn zware taak en dampte dikke bruine rookwolken uit.

Waar een gewoon kind het gebouw, de treinen, de perrons, de rails, de telegraafpalen en zoveel andere indrukken te verwerken kreeg, had Henk niet meer dan die rook. De konklusie was er niet minder juist om.

Men ziet het: beperkt. Het heilzaam gevolg is: diep. Wat een blinde „gezien" heeft, kent hij. Ziet een gewoon kind een stoel en men vraagt het even later hoeveel spaken er voor aan zaten, tien tegen één, dat 't het niet weet. De blinde zal ze tellen, elk knopje er aan kent hij, een uitstekende spijker zal hij vinden. 't Is voor volwassenen vaak beschamend, te bemerken, hoe slecht ze de dingen die ze jarenlang „kennen", werkelik in zich opgenomen hebben.

Met vermaak herinner ik mij hier de onderwijzeres, die op een les in handenarbeid opdracht kreeg, een psalmboekje van klei te maken. Ze vond het „bespottelik makkelik". Nu vertoont een dergelik boekje van de duurdere soort vaak door het binden met ronde rug de eigenschap, dat de holling van de rug aan de voorkant terug te vinden is. In doorsnee dus:

Maar toen de juffrouw de volgende week haar kleiboekje meebracht, had dit niet alleen déze uitholling, maar boven en onder ook nog een! Ze had het boekje, dat ze jarenlang gebruikt had, nog nooit goed gezien!

Dat zou een blinde niet kunnen overkomen. Hij kent zijn spullen van binnen en van buiten. Zijn hele bestaan is beperkt, met als gevolg grondig.

Zo nu bezien is het geen wonder, dat het kind gevoelig is voor goede invloeden. Het dringt diep in de dingen door, redeneert vaak scherp logies en trekt zijn konklusies. Men behoeft heus niet te proberen, het wat wijs te maken; het zal u gauw genoeg over de vingers tikken. Knollen voor sitroenen neemt het niet aan.

Zo stormen bij het ouder worden de vragen des levens ook op deze beproefden aan. Eerst, heerlik naïef, is het:

„Ik ben maar blij, dat ik blind ben. Nu mag ik naar

zo'n leuke kostschool met de hele dag zoveel prettige kameraden."

Maar later komt het andere inzicht, een min of meer duidelik beeld van het gemis, vaak nog aangewakkerd door dat ellendige steeds beklaagd worden. Wat is het dan gelukkig, indien een verstandig godsdienstige opvoeding hier troost weet te brengen.

Ik zeg hier „verstandig," omdat ik meen, dat in dit opzicht o zoveel gezondigd is en wordt. Men komt er heus niet, met de blinden een ekstra portie mondelinge of schriftelike preken toe te dienen. Op dit gebied is er veel (misschien goedbedoeld) kwaad gedaan, maar dan toch kwaad. Men is lang niet klaar, als men hun maar geduld en lijdzaamheid predikt: daarnaast moet staan goed onderwijs, ook in een vak; werkgelegenheid, waar met toeslag van de overheid een behoorlik loon verdiend wordt, zodat wie werken wíl, een eenvoudig bestaan heeft. Zouden we dat in Nederland niet kunnen bereiken met de weinige blinden, (men schat 3000) die we hier hebben?

Maar ik dwaal af. We zouden het over de godsdienstige opvoeding hebben. En dan wijs ik op de veelal diepe indruk, die de Bijbelse verhalen op de blinde maken.

Laat ik als illustratie daarvan nemen de gedachte, dat God ons overal ziet. Voor een gewoon kind, dat met de blik zijner ogen de sterren omspant, is deze mededeling al aangrijpend: het denkt zich de diepste kelder, de bodem der zee, Jona in de buik van de vis; maar er is geen ontkomen aan: Gods alziend oog volgt ons overal.

Hoe werkt deze gedachte nu op de blinde. Hij ziet niet verder dan zijn aller-, allernaaste omgeving, niet

hoger dan zijn vingers reiken kunnen. Het plafond der kamer is voor hem onbekend terrein. Wat er boven op de kast staat, weet hij gewoonlik niet. De schilderijen aan de wand vallen buiten zijn waarneming. Men voelt, welk een uiterst beperkt begrip voor hem „zien" is. (Hij zegt ook doorgaans „zien", al doet hij dit ook met de vingers. Lopen er twee tegen elkander aan, dan moet het u niet verwonderen, als de een de ander toevoegt: Kijk toch uit, jô!")

Verklaar nu zo'n kind, dat God ons overal ziet; onze gedachten, voor ieder onbekend, alle weet. Zal het hem nog niet veel meer aangrijpen? En afhouden van vele zonden? En leren, in rechte wegen te wandelen, ook als er geen mens in de buurt is?

Het treft mij altijd, met welk een buitengewone aandacht onze kinderen luisteren, als er uit de Bijbel verteld of gelezen wordt. De afleiding is inderdaad geringer dan bij andere kinderen, ofschoon niet in die mate als men wel zou denken. Een klein geluidje stoort al. Een gedreun in de verte wekt al de vraag: een motor of een vliegmachine? De onderwijzer hoort de klok door twee dikke muren heen geen half 10 slaan, maar hun ontsnapt hij niet. Maar dat zijn slechts enkele afleidingen, vergeleken bij de tientallen, die een gewoon kind heeft tegen te gaan.

Ze zitten graag met hun hoofd in de handen of leunen voor over. Veel tekening is er op de gezichten niet, een enkele maal een glimlach. De oppervlakkige toeschouwer schijnt het, dat er weinig belangstelling is. Tot er plotseling een uit zijn slof schiet en een heel verstandige vraag doet of een opmerking maakt, die bewijst, hoe geheel hij er in is.

Hoe goed is het, met hen te mogen bespreken de

kwestie van de blind geborene: „Wie heeft er gezondigd, deze of zijn ouders?"

Met het klare antwoord:

„Noch deze noch zijn ouders hebben gezondigd. Maar dit is geschied, opdat de werken Gods aan hem geopenbaard mochten worden."

Ook aan onze blinden. De man uit het verhaal had aan zijn gebrek zijn zaligheid te danken. Zo moet het hen ook gaan.

De gelijkenis van de talenten. Hun ontbreekt de gave van het gezicht, maar hoe heeft de Here de andere gaven versterkt, zodat ze Hem eren kunnen door het lezen met hun vingers, zodat ieder er verbaasd van staat; door de gave voor muziek, die sommigen hebben; door de matten, die hun geoefende vingers op de stoelen zetten, door de handwerken, die de oudere meisjes maken.

Niet om zich in eigen grootheid daarop te verheffen. Het gevaar daarvoor is, ook door de houding der maatschappij tegenover hen, maar al te groot. Als ze jong verwend worden en aldoor over 't paard getild en verheerlikt, dan wordt de levensstrijd later zoveel te zwaarder. Neen, we blijven nuchter en zeggen hen, dat dit gaven zijn, geleende goederen, waarvan ze ook later rekenschap zullen moeten afleggen. hoe ze die gebruikt hebben.

Waar nog wat bij komt. Velerlei verzoeking wordt onze kinderen bespaard, juist door hun gebrek. Neem diefstal. Deze begint met de begeerte. Een fles jenever zal een geheelonthouder niet in de gevangenis brengen voor diefstal. Maar zie de ogen van de straatjongen, die op de markt, langs de kar van een appelkoopman komt of die van sommige dames voor een nieuwe uit-

stalling van bloeses bij C en A. Ze kunnen het geziene gebruiken, ze begeren het met hart en ziel. Zo strekt de hand zich al uit om te nemen, wat hem niet toekomt.

In die mate kent het lichtloze leven sommige verzoeking niet. Wat zou de jongen ook met gestolen knikkers, tol of hoepel doen? Niets immers. Ze rollen weg en hij is ze kwijt. En wat hij wel zou begeren, ontsnapt gewoonlik aan zijn waarneming. De suikerpot, die zovele kinderen zo sterk aantrekt, kan vlak voor hem staan, zonder dat hij ze merkt.

Zo is er o zo veel begeerlikheid der ogen, ook op ander gebied die onze kinderen niet tot zonde zal verleiden.

Bij het opwassen zijn er ook wel verkeerdheden, waar ze door ondoelmatige opvoeding, te veel stilzitten en te ruime fantasie, gemakkelik een prooi van zouden kunnen worden. Gezond geestelik en lichamelik leven en een goede leiding loodsen hen gewoonlik met Gods hulp veilig tussen deze klippen door.

INTERNAATS-OPVOEDING

kan hen heel veel goed doen, mits er goede leiding is. Hoe dichter het Internaat bij het gewone gezin staat, hoe beter de opvoeding. Daarom mogen er niet te veel kinderen in een tehuis zijn. Ik zou voor elke 25 kinderen een eigen tehuis met een vader en moeder wensen. Met een viertal paviljoenen is men klaar: een voor meisjes, een voor grote en een voor kleinere jongens. Voor de achterliken, die in ruim aantal onder de blinden voorkomen, zou nog een paviljoen plaats moeten bieden.

Wat heeft nu zulk een gezin veel voor in de nauwe

samenwerking met de school. Wat kan men zijn kinderen nauwkeurig gadeslaan en hen presies leren kennen. Doordat ze alle hetzelfde gebrek hebben, voelen ze zich lotgenoten. Een sterke band voımt zich, soms vriendschap voor 't leven. Het is aardig te zien, hoe ze zich over nieuw aangekomenen ontfermen. Gewoonlik zijn zeer gauw de tranen gedroogd, veroorzaakt door de scheiding van het ouderlik huis, waaraan een blind kind sterker, veel sterker gehecht is dan een ander. Er zijn altijd kinderen van zijn eigen leeftijd aanwezig, die de nieuweling meenemen, voorzichtig, de trap af, de deur uit, nu weer twee treetjes omhoog, naar de tuin om hem al het heerliks daar te tonen; die hem eens op de schommel zetten, of in de zandbak een Zeister koekje met hem bakken. En een paar dagen later loopt hij al rond, alsof hij jaren bij ons geweest is.

Geen wonder ook, alles is in de Instituten op de blinden ingericht. Alles heeft zijn vaste plaats, nooit mag er iets in de weg gezet worden. Regel en orde worden streng gehandhaafd, doorgaans met volle medewerking van de kinderen zelf. Ieder van hoog tot laag doet zijn best om alles zo vlot mogelik te doen verlopen. Indien de geest in de inrichting goed is (en daar moet men in de allereerste plaats voor zorgen), behoeft er heel weinig gestraft te worden, juist door de eenheid, die er is. Een goed woord, soms een streng woord, is gewoonlik voldoende. Helpt dit niet, wat vooral bij nieuwe leerlingen na een 14 dagen nog al eens voorkomt, dan heeft men keur van tuchtmiddelen: alleen zitten, geen verlof tot spelen, geen traktatie als er iemand jarig is, vroeger naar bed, enz. Een kleine aanmaning is gewoonlik echter al voldoen-

de om het afgedwaalde schaap naar de kudde terug te voeren, evenals de Veluwse herder het meestal wel met een kluit zand af kan.

Bij ernstiger vergrijpen volgen ook zwaarder straffen, die gewoonlik bestaan in intrekking van zekere voorrechten. Die hebben onze kinderen in ruime mate. We willen hen gaarne opvoeden tot zelfstandige mensen. Hoe ouder ze worden, hoe meer ze moeten leren, op zichzelf te passen, het goede te doen en het kwade te laten, niet uit vrees voor straf, maar uit liefde tot hun Maker. Wat enigzins kan worden toegestaan, wordt hun niet geweigerd. Komt er familie of vrienden op bezoek, dan krijgen ze vrij. Wie deze in Zeist of omstreken bezit, mag er elke Zondag heen of van Zaterdagmiddag tot Maandagmorgen, mits om 9 uur weer present. Sommige gaan naar Utrecht, we spreken met oom de tram af, waar we de achtjarige in zetten zullen en in Utrecht haalt oom hem er uit. Maandagsmorgens halen wij hem kwart voor 9 weer af. Onder de kondukteurs en de abonnés Utrecht-Zeist heeft hij zich vele vrienden en vooral vriendinnen gemaakt, zodat de reis gewoonlik nog al gezellig is.

Afsluiting van het gewone leven en eenzelvigheid zijn kwalen, waar een blinde bij onvoldoende verzorging al gauw aan lijden gaat. Voor deze moeten we oppassen. En daarom zoeken we voortdurend aanraking met de maatschappij. Indien ze van hun 7e tot hun 18e jaar uitsluitend in een inrichting verkeren, valt het hun o zo zwaar, zich aan te passen aan een leven, dat hun toch al vreemd is. Daarom is het beter, hen van jongs aan te wennen aan de omgang met vreemden. Spelenderwijs overwinnen ze dan de moeilikheden en weten zich bij het verlaten van het

Instituut goed te redden. Veel medewerking hebben we daartoe van heel Zeist. Ieder kind heeft zijn eigen vrienden en vriendinnen, die het 's Zondags soms al voor kerktijd halen en 's avonds voor of op bedtijd terugbrengen. De hele dag verkeert het in het gewone leven. Dit werkt als een verfrissend bad, na een week van leven en arbeiden in een beperkte en afgesloten inrichting. Het kan niet anders dan hun goed doen.

's Avonds mogen de groteren er op uit. Wie nog wat ziet, stapt er zelf op los, een ander wordt door zijn vrienden gehaald. Sommige gaan naar de katechisatie of de een of andere vereniging of uitvoering, waarvoor we vaak vrijkaarten krijgen. Met de pijp of sigaret aan, gezellig babbelend gaat het gezelschap op weg. We leren onze jongens, niet steeds aan arm of hand te lopen: dat staat zo stumperig. Neen, los naast elkaar, hoogstens even in aanraking met de elleboog. Heeft er één een mondharmonika bij zich, dan geeft hij een stukje muziek. Zo leren we onze jongelui, zich te wennen aan de voor hen zo moeilike maatschappij.

Men begrijpt, dat in al deze voorrechten een machtig tuchtmiddel ligt. Wie zich onwaardig gedraagt bij anderen, moet een Zondag tuis blijven. Wie 's avonds zich niet rustig houdt, kan nog niet lang opblijven en moet met een kleinere afdeling naar bed. Roken mag alleen op zekere leeftijd en buitenshuis om het brandgevaar. Wie overtreedt en binnen rookt, wordt het verlof tot roken geheel ontnomen.

Nu zeg ik deze dingen niet omdat ze zo vaak voorkomen. Gelukkig niet. Maar om te laten zien de grote voordelen van een opvoeding in een goed internaat en onder vakkundige leiding.

DE KLEINTJES.

Men staat vaak verbaasd, hoe goed sommige ouders hun blinde kleintjes weten op te voeden en te ontwikkelen. Ze hebben er nooit les in gehad, maar intuïtief voelen ze waar het heen moet, om hun kind zoveel mogelik voort te helpen. En als vanzelf volgen ze de raad, die ik ieder vader en moeder van een kleine blinde zou willen op het hart binden: behandel uw kind, alsof het geen gebrek had, laat het aan alles zoveel mogelik meedoen. Dit gaat veel beter, dan men oppervlakkig denken zou. Een z.g.n. box of loophek is met het oog op het gevaar aan de eerste oefeningen verbonden, zeer aan te bevelen. Men geve het een rustig hoekje, waar het zijn eigen terrein heeft. Broertjes en zusjes moeten het maar zo min mogelik helpen; beter is, dat vader of moeder dit doet, als de tijd er rijp voor is. Men kan dan zonder vrees voor ongelukken nog eens even de kamer uitgaan. Geef het daar ook wat speelgoed, zonder scherpe kanten of hoeken voorlopig, en onbreekbaar. Ook zulk, dat geluid maakt. De kleine vingertjes krijgen dan wat handigheid, het gehoor scherpt zich en de reuk komt te hulp. Het spreekt van zelf dat het wat langzamer gaat dan bij ziende kinderen, maar het is hier letterlik: langzaam maar zeker. Geleid het kleine ding zo kort mogelik en leer het spoedig, zelf de weg in de kamer te vinden. Leer het op het geluid uwer stem af te komen. Het is geen bezwaar, dat het zich eens stoot of dat het eens valt. Dat leert het de nodige voorzichtigheid in zijn bewegingen. Maar zorg wel, dat alles zo veel mogelik op zijn plaats staat: ruim de stenen des aanstoots weg.

Vertoont het kind soms vreemde bewegingen of aanwensels, ga die dan rustig maar voortdurend tegen. Ze zijn voor het latere leven een groot struikelblok en veroorzaken vaak, dat de geestelik normale en verstandige blinde een wat dwaze, lachwekkende indruk maakt, door voortdurend met het hoofd te schudden; als hij zich opwindt, zijn rechterhand naast zijn oor heen en weer te bewegen; onder het gesprek op zijn tenen te gaan staan wippen, met de vingers in de ogen te wrijven, enz. Hoe jonger dergelike dingen tegengegaan worden, hoe gemakkeliker ze worden afgeleerd. Een gewoon kind ontloopt deze dingen doorgaans vanzelf door de kontrôle zijner ogen en de spot van zijn kameraden. Bij geestelik afwijkende kinderen vindt men deze z.g.n. tics veel, maar daar komen ze uit diepere oorzaken, zenuwstoornissen e.d. voort en zijn ze moeiliker te genezen. Bij de blinde is het gewoonlik een aanwensel, en dus veel gemakkeliker tegen te gaan.

Leer het verder net wat uw andere kinderen op een bepaalde leeftijd leren. Voer het niet langer, maar laat het zelf eten. Het is natuurlik heel gemakkelik om het maar even te helpen. Dan is men er af. Maar dat mag toch niet. Geef het eerst maar wat langer de tijd dan de anderen, begin met een stukgesneden boterham; in enige dagen heeft het vlot de weg van het bordje naar de mond gevonden. Wij zouden het immers ook wel met de ogen dicht kunnen.

Dan komen de oefeningen met de lepel aan de beurt. Het scheppen in een zandbak is een uitstekende voorschool. Al gauw weet het bij ervaring, hoe de lepel moet gehouden worden om er wat in te krijgen en te houden. Voorlopig wordt van alle eten een muisje gemaakt, dat gemakkelik opgeschept kan worden. Een

lang „slabbetje" wordt tot onder het bord gelegd en 't laatste met de linkerhand vastgehouden om het draaien tegen te gaan. Let op, dat uw kleine ding niet met deze hand in 't bord komt. Och, de verzoeking is toch zo sterk, maar neen, 't mag niet. Is het ook deze moeilikheid goed te boven, leer het dan pap eten. Dit gaat nu gemakkelik, mits met het hoofd boven het bord en dicht tegen de tafel gezeten, rechtop, niet met de mond vlak boven het bord, ook niet met de rechter elleboog op de tafel gesteund, want dan loopt de helft van de lepel af, voor deze de mond bereikt heeft.

... leer het dan pap eten.

Volgt nu nog eten met de vork, eerst weer een muisje daarna een gewoon bord met eten.

Telkens als het kind meent klaar te zijn, moet 't even vragen, of zijn bord schoon is. Want er zwerft nog al eens een stukje vlees of een halve aardappel, die maar niet belieft opgeschept te worden, of die, om de aandacht van de zoekende vork te ontgaan, op de rand van het bord gekropen is. Help niet, maar duidt aan, waar de overtreder zich bevindt en laat de vork over de rand aldoor van buiten naar binnen werken, dat voorkomt morsen.

Een boterham moet steeds aan de rand aangevat worden en niet onder en boven, zoals zo vaak voorkomt: dan komt het grootste deel der boter of jam aan de vingers terecht.

Zo moet het kind behoorlik leren eten. De ervaring heeft mij geleerd, dat het uitstekend kan, op dit gebied behoeft er geen achterstand te zijn. En ge geeft uw kind een belangrijk voordeel in het leven mee. Hoorde ik nog

niet kort geleden van een familielid over een volwassen blinde uit de rijkere kring: „'t Is een aardige jongen, maar je kunt hem eigenlik niet in gezelschap aan tafel hebben, hij morst zo." Dit hadden zijn ouders kunnen en moeten voorkomen. De blinde heeft al moeiten genoeg in 't leven; door verwennen en toegeven en al maar door de vingers zien bewijst men hem geen werkelike liefde, integendeel, men doet hem een grote ondienst.

Met kleden gaat het net zo. Men begint met een kleinigheid: zelf kousen uittrekken, kousebandjes aandoen, broek uit- en aandoen, enz. Het kind zelf heeft hier het grootste genoegen in. Het vindt het niets naar of vervelend om tien keer achter elkaar zijn pantoffels uit en aan te doen. Dr. Maria Montessori heeft hierop zo terecht gewezen, met welk een studie en volharding een kind aan zo iets bezig kan zijn. Het werkt niet om een doel te bereiken, maar om het werk zelf, om het doen, om de oefening. En dat juist hebben onze kinderen zo bitter nodig: meer oefening dan in gewone gevallen.

Daar komt nog bij de behoefte aan inspanning, aan geestelike en lichamelike arbeid, die zich bij een normaal kind van drie of vier jaar al openbaart. De verveling is de grootste vijand van de jonge blinde. Hij werkt een toestand van versuffing, die wij slechts na jaren van taaie arbeid weer te boven komen. Bovendien blijven de spieren zo slap, dat ze zelfs de kracht niet hebben om een lepel goed vast te houden of een letter blindenschrift te prikken.

Is het niet verbazingwekkend, dat wij jongens van 15 jaar krijgen, die geen strik kunnen maken; of van 10, die geen knoop kunnen los of dicht doen en zelf

niet kunnen eten? Altijd maar geholpen, steeds maar weer gevoerd, inplaats van hen te geven, wat ze zo nodig hadden: zelf doen.

Wij hebben voor dergelike gevallen heel eenvoudige leermiddelen naar Montessori laten maken, waarmee we in korte tijd hun deze handigheid bijbrengen. Op een plankje van 30 bij 20 cM. zitten twee stevige stukken linnen, die samen één kant bedekken en in het midden tegen elkaar sluiten. Daar zijn ze voorzien van knopen en gaten, een volgende van drukknoopjes, dan een met haken en ogen, een met lintjes voor strikken, een met schoengaatjes, waar een veter aan vast zit. Hiermede worden ze aan 't werk gezet. Alles wat ze hiermee geleerd hebben, kunnen ze dadelik toepassen bij uit- en aankleden. Maar feitelik behoort dit bij ons niet tuis, maar moeten de ouders zorgen, dat dit in orde is. Broertjes en zusjes kunnen van goede dienst zijn om deze dingen te leren.

Geef dus het jonge blinde kind bezigheid, bewaar het voor verveling. Neem het mee op een wandeling, het heeft grote behoefte aan frisse lucht en beweging. Het geniet er veel meer van dan ge denkt. Al de geluiden houden het bezig. Het zal u met belangstelling vragen, welke vogel daar zo leuk fluit, wie toch die specht is, die daar zit te hameren of zijn leven ervan afhangt. Laat het eens een boomstam zien of een zonnebloem, vertel het eens wat van de genoemde dieren en planten en ge zult verwonderd staan wat een vragen er loskomen en welk een grote belangstelling er voor het omringende leven ook in deze ontwakende kinderziel leeft. Het gebrek van het gewone kinderleven: veel zien, dus half opnemen en spoedig weer vergeten, zult ge hier niet vinden. Het

geheugen heeft de volle kracht tot opnemen. aan deze leeftijd eigen, maar krijgt veel minder te verwerken, houdt dus de zaken beter en vollediger vast.

Hebt ge een tuin, schut dan een klein hoekje voor dit kind af, waar het zonder gevaar zijn gang kan gaan. Geef het een bak met wat wit zand en emmertjes, schepjes e.d. En als dan de anderen naar school zijn, laat het dan daar zijn eigen terreintje hebben. Ook moet er een stevige schop zijn, waar het kuilen mee graven kan. Leer het wat versjes, laat het de slagen der klok tellen en zo op de hoogte van de tijd blijven. Maar ik behoef niet meer te noemen: iedere moeder voelt, wat haar kind nodig heeft en kan het ontwikkelen naar hartelust, indien ze maar één ding voor ogen houdt: haar kind moet zo zelfstandig mogelik worden, dus alles wat kan, zelf zonder hulp leren doen. En het geldt hier zeer sterk: jong gewend, oud gekend.

Nog moet ik wijzen op een belangrijk punt: de zindelikheid. Toegeeflikheid op dit gebied wordt een ramp voor uw kind. Toch komt bedwateren nog al eens voor. Als regel is het niets dan slordigheid. De enkele gevallen, dat het door een organies gebrek wordt veroorzaakt, laat ik buiten bespreking. Het mag bij een kleine blinde wat langer duren, maar het is per slot van rekening een normaal kind en kan evengoed als een ander leren, zindelik te zijn. Ook bij het zelf wassen is voortdurend toezicht nodig. Daar het kind er door gebrek aan gezicht geen hinder van heeft, is 't zo best te begrijpen, dat 's winters 't zo koude en natte water zoveel mogelik gemeden wordt, of oren of hals vergeten. Het moet tot een gewoonte worden, zich goed stevig „af te boenen," zoals onze jongens zeggen, niet alleen 's morgens, maar de handen ook voor elke maaltijd.

Is men ertoe in de gelegenheid, dan zou ik willen aanbevelen, het blinde kind van zijn vierde tot zijn zesde jaar naar een bewaarschool te sturen. Dat zal zijn ontwikkeling niet alleen zeer ten goede komen maar het ook bewaren voor eenzelvigheid en neiging tot afzondering. Aan heel veel arbeid: versjes leren, papierwerk, klei, fröbeln, werken met stokjes en ringen, kan het gewoon meedoen. En zo oefent het zich en verliest het gevoel van stumperigheid, dat het steeds moet hebben, als 't zich met anderen vergelijkt. Het gaat ook naar de school, net als de broertjes en zusjes: 't leert ook.

Wanneer ouders van blinde kinderen bovenstaande dingen niet alleen lezen, maar er ook naar handelen, kunnen ze overtuigd zijn, dat hun kind met behoorlike resultaten het onderwijs op onze instituten zal kunnen volgen. Terwijl ze in 't tegengestelde geval zelf de oorzaak zijn, dat het jaren van moeizame arbeid vraagt om weer te herstellen, wat in de jonge jaren door onverstand en traagheid bedorven werd. Hun kind heeft al zo veel tegen in het leven, dat ze al hun krachten moeten inspannen om de schadelike gevolgen van het gebrek tot de kleinst mogelike afmeting terug te brengen.

HET GEMIS.

Een van de eerste oorzaken van een verkeerde behandeling van de blinde ligt m.i. aan een onvoldoend inzicht in het gemis. Dat is de eerste gedachte bij het zien van onze kinderen:

„Stumpers, wat moeten ze toch veel missen."

Oppervlakkig beschouwd, is dit inderdaad zo. Alle kleurschoonheid van Gods heerlike schepping ligt buiten hun bereik. Dat ze kleuren kunnen voelen, zo-als wel eens beweerd is, is een sprookje. Veel, wat ons in een schone voorjaarsdag, die zijn zonneweelde over de weiden uitgiet, zo ontroeren kan, ontgaat hun.

Maar.... laat ons de zaak eens nader beschouwen. Als iemand van zijn prilste jeugd af drankvrij opgevoed is, zal hij het dan als een zwaar gemis voelen, als hij een ander een glaasje advokaat ziet gebruiken? Neen toch, dit neemt eenvoudig geen plaats in zijn leven in, hij kent het niet, dus mist hij het niet. Zal een vrouw, die haar man na den eten zijn after dinner sigaar ziet genieten, dood ongelukkig uitroepen: „Wat ben ik toch een stumper, dat ik dat genot mis." Nu weet ik wel, dat hiermee de kwestie niet helemaal zuiver belicht is, daar beide bovengenoemde zaken genotmiddelen zijn, en het licht der ogen een haast onmisbare levensnoodzakelikheid. Toch brengt de voortdurende omgang met onze kinderen mij telkens weer tot deze konklusie. Omdat ze niet weten, wat zien is, is hun gemis lang niet zo groot, als het ons zienden lijkt. Ze zijn in de aard tevreden en klagen er nooit over, dat ze minder bevoorrecht zijn dan hun natuurgenoten. En nu kom ik aan de ernstige grief, die ik koester tegen de manier, waarop bijna ieder meent, de blinden te moeten behandelen: beklagen, al maar beklagen, liefst waar ze bij zijn. De grootste ondienst, die men ze bewijzen kan. Beklagen doet weinig goed, vooral in deze tijd van slappe, zenuwzwakke, futloze mensen. Maar voor onze kinderen is het een ellendig kwaad, omdat het in hun gevoelig gemoed een sterke weerklank vindt. Hun gewoonlik

sterk ontwikkelde fantasie brengt hen al spoedig zover, dat ze zichzelf de ongelukkigste, beklagenswaardigste stakkers in de ganse wereld vinden, en bij de pakken gaan neerzitten; hun veerkracht verslapt en hun energie wordt uitgeblust.

Heeft men dan het doel bereikt? Heeft men wat van de blinde gemaakt? Heeft men hem een dienst bewezen?

Helaas, hij wordt er nog dieper door in de put gewerkt, 't gaat achter- inplaats van vooruit.

't Is trouwens opmerkelik, hoe de blinden, ook de kinderen reeds, bij een gezonde opvoeding het land hebben aan dit ziekelik gedoe.

„Nu ja (zo gaat hun gedachte) we kunnen niet zien, maar we zijn toch verder gewone mensen: We leren lezen, schrijven en rekenen als andere kinderen en later een vak. Wat wil men toch?" En ge moest hun opmerkingen eens horen, vooral van de grotere jongens, als een bezoekster zo door haar gevoel wordt overmeesterd, dat ze in tranen uitbarst. Ze zijn lang niet mals in hun oordeel, dat verzeker ik u. Ze haten al dat gelamenteer en beschouwen de zaak heel nuchter. Alweer, zeg ik, doordat ze (gelukkig!) de zwaarte van hun gemis niet voelen.

Wel komen er bij het ouder worden ogenblikken, dat het dieper tot hen doordringt. De eerste jaren weten ze het ook wel: andere kinderen kunnen veel meer spelletjes doen dan zij, gaan op een gewone school in hun woonplaats, lopen alleen het dorp door, leren anders dan zij. Maar wat nood: zij hebben toch ook een fijne school, een prettige omgeving, hun eigen spelletjes en worden door vriendelike mensen buiten voortgeholpen.

Maar nu worden ze wat ouder, het wordt tijd, dat

ze van de school afgaan en een vak leren. Hun broers en vrienden hebben keuze genoeg: de hele maatschappij staat voor hen open. De een wordt bakker, de ander gaat leren voor onderwijzer, een derde komt bij vader in de zaak. Nu zij. Het grootste aantal leert mandenmaken, stoelenmatten, borstels en pantoffels maken; de begaafden worden in de muziek opgeleid of voor marconist. Maar daarmee is het dan ook uit. Zie, dat voelen ze wel en onder de wandeling bij een vertrouwelik gesprek hoor je dan wel eens de opmerking:

„Wat is 't jammer, dat wij zo weinig vakken leren kunnen. Ik zou zo graag studeren en onderwijzer worden, maar dat gaat niet...."

Dat geeft dan wel eens dagen van mismoedigheid, maar dan wijzen we er op, dat elke eerlike arbeid, hoe eenvoudig ook, een Goddelik beroep is en dat het zo gelukkig is, dat hun gebrek alleen maar lichamelik is. Hoevele achterliken en geesteskranken blijven altijd geheel ten laste van familie of gemeenschap, terwijl dit bij de blinden zeer zeker niet zo behoeft te zijn.

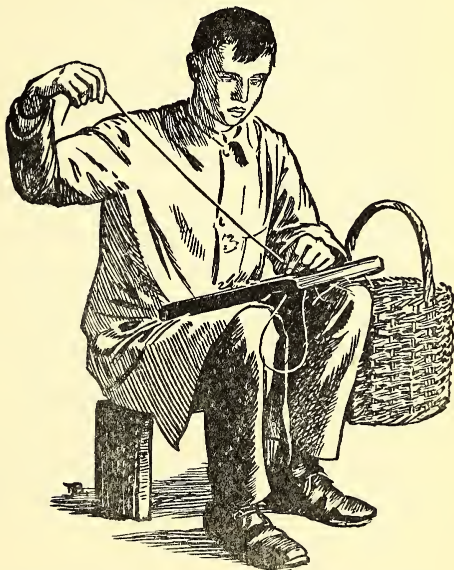
Zo komen we ook deze moeilike dagen wel weer te boven met wat geduld en medeleven en hartelikheid. Dan komt ook voor hen de arbeidsvreugde. Ze leggen zich met de borst op hun vak toe en maken soms verrassende vorderingen, daar het hen doorgaans aan ijver en geestkracht niet ontbreekt. Met de glans van vergenoegen en voldaanheid op zijn gezicht komt er dan een twee trappen hoog bij me boven met een stoel op zijn nek, waar hij een nieuwe gaatjesmat op gezet heeft.

En met nederige trots vraagt hij bescheiden:

„Wilt u eens voelen of hij strak genoeg is? Dat is mijn eerste."

De welverdiende pluim wordt hem dan ook publiekelik op de hoed gestoken. Ieder moet de mat eens voelen en er op gaan zitten. Dat is arbeidsvreugde, dat sterkt en staalt, bouwt op en doet goed, meer dan honderd klaagliederen.

Maar nu komt later het zo moeilike, bittere leven. Het blinde kind heeft goed geleerd, weet door zijn sterk geheugen en scherp oordeel de vergelijking met anderen goed te doorstaan. Maar de blinde mandenmaker, als hij al iemand vindt, die hem in dienst neemt, kan lang zo vlug niet voort als de gewone. De musikus heeft geen lessen, de radiotelegrafist kan geen aanstelling krijgen.

Het grootste aantal leert mandenmaken, stoelenmatten, ...

Dan komt de grote plof naar de diepte der teleurstelling en soms wanhoop. Ze waren vertroeteld door 't publiek, altijd met simpatie en medelijden omringd en nu het op daden aankomt, laat men ze in de steek. Dat is hard, bitter hard en dat knauwt een gevoelig mens dubbel. Het wordt hoog tijd, dat dit probleem ernstig onder de ogen gezien wordt.

Neen, als ik er nog eens op terugkomen mag, ons medelijden voor de blinde moeten we liefst niet uiten in woorden, maar in de daad. En dan is er zo ontzaglik veel te doen: steun aan de Instituten, opdat ze de kinderen zo degelik en prakties mogelik toegerust het leven insturen; hulp voor de werkinrichtingen en tehuizen en aankoop van hun produkten; steun, niet alleen van partikulieren, maar ook van rijks- en gemeentewege. Als men ziet, wat bijv. Engeland en Amerika voor hun blinden doen, dan staat men beschaamd over zijn eigen landje. Talloze lanterfanters en werkschuwen bedanken voor eerlike arbeid en leven, neen vegeteren, op kosten der gemeenschap, terwijl deze mensen, die gewoonlik graag willen en niet ten volle kunnen, vaak in de steek worden gelaten. Nederland is met zijn blindenzorg heel wat ten achter en het wordt tijd, dat de schade zo spoedig mogelik ingehaald wordt. Er is al genoeg ellende en gebrek geleden en bitterheid gekweekt.

Dit moest mij even van 't hart, maar laat ik er niet verder op ingaan: het betreft grotendeels de volwassen blinden en we zouden het hebben over de jeugd.

BLINDGEBOREN?

Meermalen stelt men ons de vraag: zijn dit nu allemaal blindgeborenen? En dan moeten we antwoorden: vele wel, tenminste, ze staan er mee gelijk.

Als een kind, zeg door een ziekte, in zijn twede jaar blind wordt, dan staat dit prakties gelijk met blindgeboren te zijn. Het is al gauw alle herinnering kwijt van dingen, die het toch werkelik in goede kleur

en afmeting gezien heeft. De Engelse Dokter C. W. Kimmins beweert zelfs, dat dit 't geval is tot op de 5-jarige leeftijd; dan volgt er een tussen-periode van twee jaar met soms heel scherpe herinneringsbeelden, wel 20 tot 30 jaar na het blindworden; en zij die na hun 7e jaar het gezicht verliezen, houden toch de herinnering aan alles wat ze gezien hebben. ze kunnen zich hun lieve moeder voorstellen, ze weten hoe broer of zusje er op zekere leeftijd uitzag, kennen de kleur der dingen en hebben een goede voorstelling van allerlei dingen, die buiten de waarneming van een blinde liggen, bijv. de vorm en hoogte van een boom, een gebouw, een heuvelrij of rivier. Het behoeft geen betoog, dat het voor iemand, die zo'n boom niet maar even met zijn oog omvatten kan, zoals wij dat doen, heel moeilik is, een behoorlik idée 'te krijgen van een iep, knotwilg, appelboom, eik of palm. Ik noem er nu maar enige, die nog al ver uit elkaar liggen wat vorm en afmeting aangaat. Een gebouw is voor een blinde iets, waar je in kunt gaan en waar muren om staan. De eigenlike vorm, het monumentale van een oude kerk, een stadspoort moet hem wel ontgaan. Men kan wel trachten, hem dit met kleinere voor hem gemaakte voorbeelden duidelik te maken, maar ik vrees, dat we er dan nog vaak een eind afblijven. Dit meen ik bijv. te mogen afleiden uit de opmerkingen, die ik hoorde, toen er voor enige tijd een hoge populier op het Zusterplein omwoei en ik daar enige onzer jongens op afstuurde om een onderzoek in loko in te stellen. Doordat hij lag, konden ze overal bij. Het zou U niet moeten verwonderen, als er nu een ging zoeken naar het boveneind van de stam, in de mening, dat deze recht als een paal

en overal even dik in 't midden staat met de takken daaromheen. Zo'n gevallen reus is dan een openbaring voor onze jongens en 't is leuk, ze er met zoveel plezier in te zien rondscharrelen. De vingers glijden voorzichtig overal even langs en alles wordt in 't geheugen vastgelegd.

De tweede vraag, die men daarna vaak doet is: wat

Zo'n gevallen reus is dan een openbaring voor onze jongens.

lijkt u nu 't ergste, *blindgeboren of later blindgeworden?* Heel vaak krijgen we dan meteen al uitvoerige beschouwingen over het voor en tegen van een van beide, waaruit blijkt, dat de bezoekers zich hebben ingedacht in beide gevallen. Deze belangstelling kunnen we zeer waardeeren en we antwoorden hun gewoonlik:

De blindgeborene heeft tegen, dat hij het begrip kleur ten enenmale mist en van grotere dingen vaak een gebrekkige voorstelling heeft. Maar doordien hij niet beter weet en altoos op zijn andere zintuigen aangewezen is geweest, krijgen deze een sterker ontwikkeling.

De moeilikste gevallen zijn zij, die op latere leeftijd

blind worden. Indien iemand volwassen is geworden in het volle bezit van zijn ogen, dan is het voor hem een vreselike slag om deze te moeten missen. Een dergelik geval rechtvaardigt volkomen het grote medelijden, dat men steeds voelt bij 't aanschouwen zijner lichtloze ogen en het houterige in zijn bewegingen. Dat was ook de grote moeilikheid waarmee de tehuizen voor oorlogsblinden te worstelen hadden. Allemaal mensen, die in de kracht van hun leven en bij 't volle bewustzijn van de ontzaglike waarde van 't gezicht, dit moesten missen. En zo had Frankrijk er 2253, Engeland 2200, Italië 1200, Polen 600, Servië 436, Roemenië 400, Amerika 300 en België 93. 't Is haast niet in te denken. Dat zijn moeilike gevallen. In de dofste wanhoop zitten ze terneer en het duurt soms o zo lang voor ze tot enige medewerking bereid zijn. Hun wil om te leven is verdwenen. Lees maar eens, wat hun grote leider Sir Arthur Pearson ervan zegt in zijn boek over deze arbeid: Victory over blindness; hoe er geworsteld wordt, om deze ongelukkigen te behouden.

Welnu, deze moeilikheid krijgen wij soms ook te overwinnen, zij het ook in mindere mate. Neem een jongen van een jaar of 17, die door een ongeluk zijn ogen verliest. Men vraagt ons, hem een vak te leren. Dat is heel wat anders dan de blindgeborene, die zich zo betrekkelik gemakkelik aanpast; het is voor hem een welbewuste en diepgevoelde misère. Zijn handen staan vaak verkeerd en het is een hele toer om hem een behoorlike mand of mat te leren maken. Bovendien moeten ze nog braille leren lezen om hen uit hun isolement op te heffen en te zorgen, dat ze later op hun dorpje niet helemaal vereenzamen, maar door lektuur de nodige ontspanning vinden kunnen.

Weet u, wat o.i. de gunstigste gevallen zijn? De kinderen, die ongeveer tussen 6 en 12 jaar hun gezicht verliezen. Ze hebben het grote voordeel, dat ze zich kleuren en afmetingen van allerlei dingen heel goed herinneren kunnen, wat ook voor het onderwijs van veel belang is. Als ge zo'n jongen wilt gaan uitleggen, hoe een Egiptiese piramide er uitziet, dan vertelt hij u:

„O mijnheer, dat weet ik wel, want ik heb er op de „ziende school" een plaat van gezien."

En zo is het met honderden dingen, die hij uitstekend weet, terwijl de blindgeborene worstelt om er een dragelik idee van te krijgen. Zijn omgang met de gewone mensheid is veel gemakkeliker en zijn aanpassingsvermogen aan de maatschappij groter.

Naast deze voordelen, die hij boven de blindgeborene heeft, staan weer andere, die hij voor heeft op de ouder-blindgewordenen. Hij is nog jong en soepel genoeg om zich geheel aan het blinde leven aan te passen, om zonder veel moeite het brailleschrift vlot te leren lezen en schrijven, en bij verdere ontwikkeling een vak te leren; om niet dat onbeholpene te houden, dat zovele later blindgewordenen kenmerkt. Neen, hij loopt even vrij en gemakkelik huis en tuin, zelfs het hele dorp door als iemand die nooit gezien heeft, morst en knoeit niet met zijn eten, kortom, hij behoort tot de besten onder de bevolking van een blinden-instituut.

VERSCHERPING DER ANDERE ZINTUIGEN.

Al eerder wees ik er op, dat deze soms bizonder is. Welk een verhoging van levenskansen dit met zich

brengt, gevoelt ieder. Ik zou haast zeggen: 't is net of God ziende en blinde mensen een evengrote hoeveelheid levenskracht geeft, maar die is bij de laatste over vier en bij de eerste over vijf zinnen verdeeld.

HET GEHOOR

is bij blinden vaak heel scherp. Al van zeer jong af is dit een middel geweest, om aan de stap te weten wie er aankwam, aan de stem te horen, wie iemand is. Allerlei geluiden en geluidjes, die ons ten enenmale ontsnappen, worden door de blinde opgemerkt. Willen wij zien, hoe laat het is, we slaan onze ogen maar even op naar de klok. Niet alzo de blinde, hij is aangewezen op het slaan. Sommige hebben horloges met relief punten en weten de tijd presies. Kan het ons best overkomen, dat we het slaan helemaal niet horen, dat gebeurt hem niet. Hij volgt elke slag, soms door een paar dikke kamermuren heen. Hoort hij iets bizonders, dan spitst hij a.h.w. de oren en probeert het geluid te onderkennen. Aan de trom en de prachtig gelijkmatige stap herkent hij een troep soldaten. Aan een gewoonte-kuchje weet hij, dat een zijner onderwijzers in de kerk geweest is. Een stem herkent hij vaak na deze slechts eenmaal gehoord te hebben. Indertijd was er op ons Instituut eens een aannemer, die even met een onzer jongens praatte. De man was echter ook diaken en toen de kerk de volgende Zondag uitging, stond hij met een kollektezak aan de deur en zei tegen deze jongen om eens te beproeven of hij hem nog kende:

„Morgen, Klaas!"

„Morgen, mijnheer Schip!" was dadelik het antwoord.
„Waar ken je me aan, Klaas?"
„Aan uw stem, mijnheer."

Zo herinner ik mij uit mijn jeugd een blinde, die vaak bij ons tuis kwam en van zeer opgewekt humeur was. Hij bevond zich in de voorkamer. Twee kamers verder, de tussendeuren open, waren een paar jonge meisjes, echte bakvissen, met elkaar aan het fluisteren en gichelen, zoals dat bij die leeftijd schijnt te behoren. Het ging ook over hem en.... hij verstond hen. Hij stapte de tussenkamer door, stak zijn hoofd om de deur en zei droog:

„Als je 't over mij hebt, moet je zachter fluisteren", waarop de twee rakkers dodelik verschrikt wegstoven. Ik kon niet geloven, dat hij werkelik op die afstand iets gehoord had, maar hij overtuigde mij, door mij de mop in geuren en kleuren te vertellen. Later vroeg ik er de meisjes naar en het klopte presies.

In nauw verband hiermee staat ook de ontwikkeling van het muzikaal gehoor. Is dat in beginsel aanwezig, dan zal het zich door voortdurende oefening tot een hoge graad ontwikkelen. Er zijn blinde kinderen die een z.g.n. absoluut gehoor hebben, d.w.z. dat ze een toon herkennen zonder hem in verband met een of meer andere te horen. Wanneer men voor iemand met een normaal gehoor eerst een C aanslaat, dan is 't helemaal niet moeilik om de A die daarboven volgt te herkennen. Maar het absoluut gehoor werkt zonder een voorafgegeven toon; men slaat er een aan en de hoorder zegt: „dat is c klein." Nog sterker: Men slaat een moeilik akkoord aan, bijv. (van onder af): des-as-f-b. Hij zal ze u zonder enige voorbereiding opnoemen.

„O ja, hoor ik u zeggen, want de blinden zijn zo muzikaal hé?" Ook al weer zo'n fabel, ofschoon wel verklaarbaar. Daar blinden = gewone mensen zonder ogen zijn, is er geen enkele reden, waarom ze meer muzikaal zouden zijn dan anderen. Ik zou zelfs durven beweren, dat er persentsgewijze onder de blinden meer kinderen voorkomen, die niet zuiver horen en niet zingen kunnen, dan onder de zienden.

....fluit en siter zijn hem dierbare vrienden

Maar ja, zo'n kind is natuurlijk reeds jong dol op een mondharmonika: 't is een van de weinige genietingen in zijn doodse leven, geluiden, harmoniese geluiden, akkoorden voort te brengen. Is er een piano of orgel onder zijn bereik, dan is hij er niet af te slaan; fluit en siter zijn hem dierbare vrienden, die helpen de grote, eenzame leegte te vullen. Geen wonder, dat hij zonder enige hulp er soms aardig op terecht kan. En dan komen ouders, broers, zusters en buren en slaan van verbazing de handen in elkaar over zoveel glorie en roepen:

„Wat is zo'n blind kind toch muzikaal!"

Terwijl het de doodgewoonste zaak ter wereld is, zoals spoedig blijkt, als hij onder vakkundige observatie komt. Soms kunnen ze bij 't zingen niet eens wijs houden. Dat behoefde op die instrumenten ook niet, dat deed de piano zelf wel. Dat 't dan een hele toer wordt, om dergelike mensen te overtuigen van

hun verkeerd inzicht en het kind terug te brengen van 't verheven ideaal van „muziekmeester" tot 't eerzame beroep van stoelenmatter, zal ieder begrijpen. Toch móet dit, zal de teleurstelling later niet veel groter worden. Liever een mandenmaker op klompen, die een behoorlik stuk brood verdient, dan een twedehands „muziekmeester", die met een boord om moet lopen en meneer wezen en dan honger lijdt. We kunnen niet anders dan de ouderlike ijdelheid, die overal zo ontzaglike schade aan veler kinderen opvoeding doet, in deze dingen zo sterk mogelik tegengaan.

Tot de verbreiding van de mening, dat de blinden toch zo muzikaal zijn, heeft ook meegewerkt, dat muziek een der zeer weinige vakken is, die een blinde goed beoefenen kan; waarin hij terecht de bewondering der ziende wereld afdwingt door techniek en gevoelvol spel, door de grote hoeveelheid muziek, die hij van buiten kent. Onder de muziekonderwijzers nemen de blinden dus wat aantal aangaat een grote plaats in. Zo wekken ze dus de indruk van zeer muzikaal te zijn, terwijl het niets anders is dan harde noodzaak: muziek is een der weinige vakken, waarin een blinde soms zijn brood verdienen kan.

Men zou op dezelfde grond kunnen beweren, dat een blinde zoveel aanleg heeft voor stoelenmatten of borstels maken. Alleen valt dit niet zo in 't oog en wekt niet zulke grote bewondering als het optreden in de muziek.

Deze verscherping van 't gehoor brengt ook met zich een grote gevoeligheid voor stembuiging en voordracht en het nadoen daarvan. Toen ik eens ongemerkt in de tuin een nieuwe leerling stond te bekijken, verraste deze mij plotseling met de Tien Geboden op te gaan zeg-

gen, echter op een toon, dat ik mij ging afvragen: van wie heeft hij dat? Op school had hij ze niet geleerd en indien al, dan zeker zó niet. Toch was de eigenaardige woordbuiging mij niet onbekend. Tot er me plotseling een licht opging. Hij zat in de kerk vlak bij de voorlezer en had met de wet ook 's mans vóórdracht van de wet opgenomen.

Onze jongens houden van een grapje. Zo hebben we op de patéfoon een plaat, die een pijnloos-kiezentrekkende kwakzalver op de markt weergeeft. De meeste kinderen kunnen er gedeelten van voordragen, maar Frits kent de plaat van buiten en vermaakt in een hoek van de tuin er het hele gezelschap mee.

Van hoeveel belang het dus voor onze inrichtingen is om personeel te hebben met een beschaafd, aangenaam stemgeluid, een behoorlike stembuiging en een goede uitspraak en voordracht, laat zich horen.

Deze gevoeligheid brengt weer met zich de smaak onzer kinderen in goed voorgedragen poëzie, al dan niet in dichtmaat. Daar genieten ze van. Van de eerste tot de laatste klas vormt het leren en goed voordragen hiervan dan ook een belangrijk deel van het taalonderwijs. De leestoon is daardoor ook van het begin af doorgaans natuurlik en goed. En deze leestoon draagt weer belangrijk bij tot het beter verstaan van moeiliker lektuur, waaronder ook het lezen van de Bijbel.

Nog wijs ik er op, dat sommige blinden ook dichterlike gaven hebben en soms hele fijne, juist doorvoelde verzen schrijven. Zelfs onder de jongelui van de vakschool (13—18 jaar) treft men die al aan. Onze voor enkele weken overleden blinde dichter Penning is er een voorbeeld van.

is uit de aard der zaak ook veel fijner dan bij ons, die het lang zozeer niet nodig hebben. Het geeft trouwens zeer nauwkeurige waarnemingen. Met instemming haal ik hier aan wat Professor Buijtendijk in zijn brochure „Beschouwingen over enkele moderne opvoedkundige denkbeelden" op bladzij 58 schrijft:

„De ontwikkeling van de tastzin acht ik voor het „jonge kind van grote betekenis en voor de volwassene „enerzijds nuttig, anderzijds een eenvoudige vreugde.

„Wanneer ik bewust met gesloten ogen een voor- „werp in de hand neem en zijn vlakken en kanten en „hoeken aftast, kan ik een oordeel vormen over vorm, „consistentie (= de graad van hardheid der stof waar „het uit bestaat) en oppervlakte-eigenschappen. Daar- „bij is de sintese (samenvatting) der tastindrukken in „zoverre een moeiliker taak dan bij het visueel (met „het oog) waarnemen, omdat de tastindrukken niet „gelijktijdig tot ons komen, van wisselende delen der „huid uitgaan en bovenal, omdat de objectieve grond „voor een bepaalde tastindruk ons zo buitengewoon „onbekend is. Daarom ziet men dan ook, dat juist het „aftasten — bijv. het bijeenzoeken van de gesorteerde „lapjes in de kollektie van Montessori, het benoemen „van verschillende voorwerpen op de tast — bij de kin- „deren een rustige konsentratie (aandachtsbepaling) „verlangt en wakker roept en bovendien de verrassing „van het onbekende. Als men, dit lezende, zijn ogen sluit „en even met de vingertoppen zeer zacht over de opper- „vlakte van verschillende voorwerpen strijkt, zal men „onmiddellik kunnen ervaren, hoe onbekend de velerlei „kwaliteiten (eigenschappen) der tastindrukken voor

„ons zijn, zo zelfs, dat het soms bijna onmogelik is, „deze te benoemen. Bovendien bemerkt men, welk een „aandachts-konsentratie er nodig is, om goed iets af „te tasten en daarbij krities (beoordelend) de indrukken „te verwerken en te beoordelen."

En dan gaat Prof. Buijtendijk zo juist verder:

„En hierom is het te doen, wanneer men de zintuig-„ontwikkeling in de opvoeding betrekt, namelik om een „krities, aandachtig verwerken van elementen in het „analities (ontledend) en sinteties (samenvattend) waar-„nemingsoordeel, de liefdevolle instelling tegenover een-„voudige dingen, het leren vermoeden van de rijkdom „aan geheimen, die in de wereld, ook der gewone voor-„werpen, verborgen ligt."

Het blindenonderwijs is een voortdurende bevestiging van deze woorden, die de grond vormen voor mijn stelling: een beperkt aantal waarnemingen, maar goed en volkomen afgewerkt, met als resultaat een zekere diepte en degelikheid van karaktereigenschappen.

(Jammer, tussen twee haakjes, dat Z.H.G. door zoveel vreemde woorden het verstaan zozeer bemoeilikt, terwijl toch de meeste door goed nederlandse kunnen vervangen worden).

Het gevoel komt van jongs af op de voorgrond bij het onderzoek van alles wat maar tastbaar is en richt zich voorlopig op de aard der oppervlakte, die aangeraakt wordt: glad, ruw, hard, zacht, nat, droog, enz. Spoedig komt hier de vorm bij: plat, gebogen, rond, vierkant, hol, en leert het kind uit deze gegevens, soms door de reuk gesteund, opmaken, welke voorwerpen ge het geeft.

En denk maar niet, dat ge ze gauw beetnemen kunt. Er viel mij eens een leeg pillendoosje in handen van

de grootte van een lusifersdoos. Ik nam de helft der lusifers uit mijn doosje en deed ze in de pillendoos. Nu gaf ik het eerste aan een der jongens en vroeg:

„Wat is dit?"

Hij voelde er eens aan alle kanten aan, deed het voor alle zekerheid open, „bekeek" de lusifers en zei:

„Een doos met lusifers, mijnheer."

„Goed en wat is dit?"

Weer volgde hetzelfde onderzoek, maar er kwam twijfel, de zijwanden werden onderzocht en waren glad!

„Lusifers, maar in een andere doos."

„Waarom?"

„De kanten zijn niet ruw en de doos is lager." Het laatste was mij ontsnapt, maar de jongen had zo fijn de hoogte van een lusifers doos in zich opgenomen, dat hij deze 2 mM. verschil merkte.

Ook hier geldt het weer: weinig, maar goed. De voorwerpen uit hun omgeving kennen ze door en door. Als men er niet op let, zijn die beweeglike vingers onder een mondelinge les voortdurend op onderzoek uit, 't zij dat dit de bank, of de zool van een schoen of buurmans been betreft, dat eens gauw gekriebeld of geknepen moet worden. Soms is dit dwalen heel hinderlik en wordt de onderwijzer er wel eens door geprikkeld en roept, half uit de grap, half ernstig:

„Klaas, als ik nu je handen weer zie dwalen, zal ik er een tik op geven."

Klaas merkt wel, dat het niet zo ernstig gemeend is, hij is wat humoristies aangelegd en antwoordt gemoedelik:

„Goed mijnheer, als u kunt."

Zo vangt het spelletje aan. Het eerste uur gaat alles goed. Maar dan gaan de vingers weer op stap. Meneer

glimlacht en krijgt zijn latje; maar dit raakt even de bank en wip! Klaas zit keurig rechtop, de handen samen en gnuift van plezier. Mijnheer zakt weer op zijn stoel en glimlacht ook. Dit herhaalt zich enige malen, per ongeluk of moedwillig van de kant van Klaas, daar wil ik af wezen. Soms kraken de schoenen van mijnheer of schuift zijn stoel niet zacht genoeg achteruit. Soms houdt hij op met vertellen, maar dat waarschuwt Klaas ook al. Tot hij eindelik na vele uren, op zijn kousen, het latje in de hand, staande voor de lessenaar, bij een punt even moest rusten met vertellen en net gelegenheid kreeg, de overtreder zijn gerechte straf te geven onder luid gelach van allen.

....hoe alle aandacht gespannen is om hun plager te vangen

„Nu ben je er toch bij, jochie."

„Maar 't heeft zowat een hele dag geduurd," merkt Klaas langs zijn neus weg op.

„Je hebt je taai gehouden, mijn zoon," zegt mijnheer plechtig, waarop allen nog eens lachen en de les ijverig voortgezet wordt. Zo'n stille pantomine bevordert de goede geest zeer, en geeft een uitstekende kijk op onze bewering, dat de blinden geen stumpers behoeven te zijn.

't Is een aardige illustratie (en als zodanig vertel ik

het hier) van de scherpe zintuigelike ontwikkeling van zo'n achtjarig kind, dat zonder ogen kans ziet, alle bewegingen van zijn onderwijzer te volgen.

Meermalen proberen we ook, hen in de tuin te ontlopen, na hun een kwasi-stomp te hebben gegeven. 't Is voor hen wat de moeilikheid van het hard lopen aangaat bekend terrein, dus ze kunnen net zo hard hollen, als ze maar willen, zonder gevaar voor botsingen. En dan is 't een lust om te zien, hoe alle aandacht gespannen is om hun plager te vangen: alles helpt mee: het rammelen van een sleutelbos, de rook van pijp of sigaar, het glijden der schoenen over de grond, zelfs na enige volharding de sneller en luider ademhaling van de gejaagde prooi.

Een tijd geleden vraagt er eentje aan zijn onderwijzer. „Mijnheer, komen deze banken niet uit Noord-Brabant?"

„Ja, maar waarom vraag je dat?"

„Ik dacht 't al, 't zijn Roomse banken, hier staat het kruisje."

De vingers, altijd op ontdekkingsreizen uit, hadden op het ijzeren voetstuk een of ander merk gevonden in de vorm van een kruis, dat niemand van de zienden ooit onder 't oog gekomen was.

Een ander komt bij me met twee halfwas wratten op zijn duim. Ik dacht, dat hij ze graag kwijt wou, maar tot mijn grote verbazing vraagt hij:

„Weet u ook, hoe ik er hier nog een van bij kan krijgen?"

Ik moest eerlik mijn onmacht bekennen om wratten te formeren, maar was toch nieuwsgierig naar de reden. De naam van bedoeld jongmens begon met een H, die in braille geschreven wordt met drie puntjes in deze stand :. Nu was hij de gelukkige bezitter van de linker twee, maar de rechter ontbrak nog.

„Dan had ik mijn naam op mijn duim, ziet u."

Als iemand onze kinderen een braillebrief schrijft of een boek voor ons prikt, dan gebeurt het nog al eens, dat hij zich vergist, vooral als het een nieuweling is. Dan moeten de verkeerd geprikte punten weer worden uitgekrast, tot het papier weer vlak is. En dit is haast niet mogelik. Bijna altoos lezen ze die uitgekraste punten toch nog, ofschoon er zo goed als niets van over is. Het is dan ook zeer verwarrend, enige verkeerde woorden uit te krassen en er dan de goede weer door heen te schrijven. Men krasse in dit geval liever helemaal niet uit, maar make voor elke letter zes punten: ⠿ ⠿ ⠿ De blinde weet dan dadelik, dat hier een vergissing heeft plaats gehad en glijdt er overheen tot er weer gewone letters komen. Later kom ik hierop terug bij het schrijven van boeken, maar vermeld het hier als een voorbeeld van de scherpe gevoeligheid van de vingertoppen.

REUK EN SMAAK

krijgen ook hun meerdere ontwikkeling, die de blinde zeer te stade komt. Vloeistoffen bijv. zijn door hem alleen langs deze weg te herkennen. Al zouden zienden petroleum niet ruiken, toch zouden ze deze herkennen aan de eigenaardige kleurgolven. De blinde moet ze ruiken.

Wij zien het verschil tussen melk en karnemelk gemakkelik, de laatste is veel wateriger en dunner dan de eerste. Reuk of smaak leiden echter de blinde met evengrote zekerheid tot een zelfde konklusie.

Is er ergens een lekje, hoe onnozel ook, in de gas-

leiding, onze kinderen weten het dadelik te vertellen, ook waar het moet zitten, al is het onder het vloerzeil.

We hadden eens van een viswinkel voor studie een krab gekregen. Na een paar dagen, het was in de warme tijd, begon het dier in de gesloten kast te bederven. Toen nog niemand er erg in had, kwam een der jongens binnen en riep:

„O wat stinkt die dooie krab toch!"

Als ze om 11 uur naar buiten gaan om te spelen, gebeurt het vaak, dat ze bij 't opengaan der lokaaldeuren meteen weten, wat er 's middags gegeten wordt, en dan hoor je:

„Hm, uien, da's goed voor jou, Piet." Of:

„Kool, fijn hoor." Of:

„De melk brandt aan, nou, nou!"

Er is heel weinig, dat hun dan ontsnapt en de school is toch twee verdiepingen boven de keuken.

Eén leuk geval van scherpe reuk moet ik nog even vertellen. Een der leden van het grote Bartiméusgezin was opgenomen in het ziekenhuis te Leiden. Natuurlik ontstond hieruit een korrespondentie tussen Leiden en Zeist. Toen ik 's morgens de post zou uitdelen, liep ik langs een der grote jongens:

„Zo, een brief van Jan."

Verbaasd vroeg ik:

„Hoe weet jij dat nu?"

„Ik ruik het ziekenhuis."

Wij konden de lysol niet ruiken, maar hem ontsnapte ze niet.

Op een gevaar van de fijne ontwikkeling van de smaak moet ik nog wijzen. Onze kinderen zijn zeer gevoelig voor wat lekker is. Ze lusten ook graag de

eerste frisse voorjaarsgroenten en zijn er lang niet op gesteld voor het gemak van kok en gebruiker steeds stamppot te eten. De minste kleinigheid: iets aangebrand, zout vergeten, merken ze op. Waar nu een ziend kind een gewoonlik geheel ongemotiveerde tegenzin in bepaalde gerechten heeft, komt dat bij hen nog sterker te voorschijn. En als men dan daaraan toegeeft, worden ze, wat men met een goed-hollands woord een lekkerbek noemt. Wat bij hen al weer heel ongelukkig uitkomt, omdat ze, de enkele gefortuneerden uitgezonderd, later blij moeten zijn, als ze de kost kunnen verdienen. Welk een grote dienst bewijst men ze dus, door onverbiddelik vast te houden aan de regel: eten wat de pot schaft.

Dat valt voor nieuwelingen niet altijd mee en men moet het natuurlik met takt doen. Merkt men, dat een kind ergens niet al te hard in hapt of ronduit verklaart: dat lust ik niet, dan krijgt het een kleine, desnoods een zeer kleine portie, maar op moet het. Gaat het 's middags niet, dan 's avonds de rest maar koud voor de boterham. 't Is ons nog nooit mislukt. En nu komt er nog wel eens een van de groten en zegt met een stil glimlachje, als we zo'n nieuw geval onder handen hebben:

„Weet u nog wel, dat ik vroeger ook geen andijvie lustte. Maar nu gaat het best."

Ze zullen later toch niet altoos bij Moeder kunnen blijven en in een tehuis voor blinden of kosthuis kan men zich daar toch waarlik niet aan storen.

Zeer gevaarlik op 't gebied van de smaak is de alkohol. We houden in en buiten het Instituut dan ook streng de hand eraan, dat onze kinderen drankvrij opgroeien. Want wat deze gewoonte aan ellende voor een

blinde met zich zou brengen, is niet onder woorden te brengen.

De neiging tot snoepen is soms groot en wordt met kracht tegengegaan. Ook hierin bewijzen de mensen ons soms kwade diensten, door in overdreven goedheid en medelijden onze kinderen, met allerlei heerlikheden vol te stoppen, zodat ze geen boterham meer lusten en soms ons een onrustige nacht bezorgen door een bedorven maag en al de aankleve van die. Veel begrijpen is ook hier veel vergeven, maar beter inzicht kan veel kwaad voorkomen. Ik hoop, dat ook dit goede woord een goede plaats zal vinden.

Roken, mits matig en steeds buiten de deur, kan aan de oudsten worden toegestaan bij goed gedrag. Met het oog op de kosten raden we wel af, het te leren, maar willen het niet verbieden, vooral ook, omdat we nog al eens oudere jongens krijgen, om een vak te leren, die al lang gewend zijn te roken. Bij verbod ook hiervan is de overgang van huis naar een blinden-instituut vaak te groot. Enige tegemoetkoming is met het oog daarop wel gewenst en het verschaft hun een groot genot. Ze weten de fijne aroma van een goede sigaar uitstekend te waarderen. Zelfs de hoogste klassen van onze school vinden het heel aangenaam, als een bezoeker rookt.

Met het oog op het brandgevaar is roken binnenshuis streng verboden. Ieder weet: wie dat zou doen, zou zolang hij bleef nooit meer van dit voorrecht gebruik mogen maken. Tot nog toe heeft echter een ieder zich trouw aan de afspraak gehouden. In een der bijgebouwen lieten we een rij kleine kastjes maken, waar ieder zijn rookbenodigdheden in bergen kan, zodat we er in huis niets mee te doen hebben.

DE ZELFSTANDIGHEID.

Dat een dergelike ontwikkeling van de organen voor de zelfstandigheid van de blinde van onberekenbaar nut is, ziet ieder in, vooral als men ze niet door jarenlange verwaarlozing eerst de kop indrukt, zodat blindenscholen soms enige jaren werk hebben om ze weer normaal te laten funktioneren.

Er zijn bijv. kinderen met zo weinig ontwikkeld gevoel, dat ze drie jaren en soms nog langer nodig hebben om de eerste letters te leren. Welk een moed en taai volhardingsvermogen is er nodig om zulk een baantje op te knappen. Op allerlei manieren probeert men dan, het verlorene te herstellen, de onderwijzer bedenkt zelf allerlei nieuwe leermiddelen om toch maar het doel, dat in de verte wenkt te bereiken. Maar aan de andere zijde, welk een genot voor leerling en onderwijzer als eindelik na veel zwoegen het begin er is. En dan gaat het gewoonlik ook vlot voorwaarts en ontsluit zich voor het kind een heerlik vergezicht: lezen, genieten. Maar welk een moeite was ons gespaard, indien ouders of andere verzorgers in goede zin aan de ontwikkeling van zo'n kind naar hunne gaven gearbeid hadden. Maar laat ons niet te hard oordelen: onwetendheid en sosiale misstanden dragen hier vaak voor een belangrijk deel de schuld. Toch heb ik hoop, dat dit boekje ook op dat gebied zijn nut zal hebben. Eén waarschuwing zij mij vergund: men beginne niet het kind letters te leren of zoiets. Laat dat liever aan de school over, die er zijn middelen voor heeft. Men zou vaak meer kwaad dan goed doen en dat is toch de bedoeling niet.

ALLEEN LOPEN.

Wanneer het gehoor, 't gevoel en de reuk goed ontwikkeld zijn, kan men een geestelik normale blinde zonder veel bezwaar leren, alleen te lopen. Soms krijgen we er, die met de grootste moeite niet te bewegen zijn, een stap alleen te doen. Zet men ze in de tuin op een plaatsje neer, dan staan ze er een uur later nog, in zichzelf te praten, allerlei geluiden na te bootsen of voor afwisseling een versje te zingen.

„Hein, loop eens hard!"

Maar — geen stap van de plaats af. Zeg je:

„Hein, loop eens hard!" dan beweegt hij zijn benen snel op en neer — op de plaats.

We forseren dit niet, maar zeggen tegen een der anderen:

„Toe, loop eens wat met hem en leer hem eens kruien." En dat doet zo'n mentor met plezier. Zo komt er zachtjes aan wat beweging, wat loopmoed in zo'n jongmens van soms 8 of 10 jaar. Dan komt ook het zelf de weg vinden in tuin en huis. De flinken kennen dit in een paar dagen. En dan gaan we verder met ze, en na een jaar lopen ze stevig met de troep mee.

Al wandelende en op de kaart studerende weten ze dan al aardig de weg. Steeds lopen ze aan dezelfde kant van de weg, weten presies, waar paaltjes of bomen of opgaande stoepen zijn, waar een pomp op de

stoep staat, enz. Ze hebben een eigen wegenkaart van Zeist in hun hoofd opgebouwd.

En dan krijgt een der grotere 's morgens de opdracht:

„Ziezo, Leendert, jij loopt de Nassaulaan, Lageweg, Driebergerstraatweg, Molenweg, Siberiëweg, 2e Hoge weg, Donkere laan, Nassaulaan, Zusterplein."

Leen pakt zijn stok en zet de pas er stevig in, houdt onverbiddelik rechts vlak langs de grasranden, die hem voorlopig de weg wijzen. Houden die op, dan moet hij rechtsom de Lage weg op. Een eindje achter hem loopt een der onderwijzers, die een oogje in 't zeil houdt en met een fluitsignaal desnoods op gevaar opmerkzaam maakt.

„Ja, 't zal wel gevaarlik zijn met al die auto's," hoor ik u zeggen.

Dat valt mee, vooral met de auto's. Die hoort hij ver genoeg aankomen. Dan doet Leen netjes twee passen naar rechts en blijft rustig in 't gras staan, tot het monster voorbij is. Alles wat flink leven maakt en zich aan de regels van het verkeer houdt, is voor hem niet gevaarlik. Maar die nare fietsen, die je haast niet horen kunt, die zijn lastig. Vooral als er dan ook nog een bakkersknechtje van 14 jaar op zit, die natuurlik links houdt. Dan krijg je wel eens een enkele maal een botsing, maar onze jongens zijn niet zo erg gevoelig op dit gebied. Ze stoten zich wel eens meer. Toen Cor eens tegen een lantarenpaal opliep, dat de ruiten ervan rammelden en zijn hoofd een flinke buil vertoonde, tikte hij er eens genoeglik met zijn stok tegen en zei lakoniek:

„Hé, goeienmorgen, lantaarn," en zette de reis voort.

Maar laten we Leen volgen. Op de Lage weg moet hij over een voetpad van een Meter breed met rechts een hek en links bomen. De weerkaatsing van 't geluid van zijn stap leidt hem recht hier tussen door.

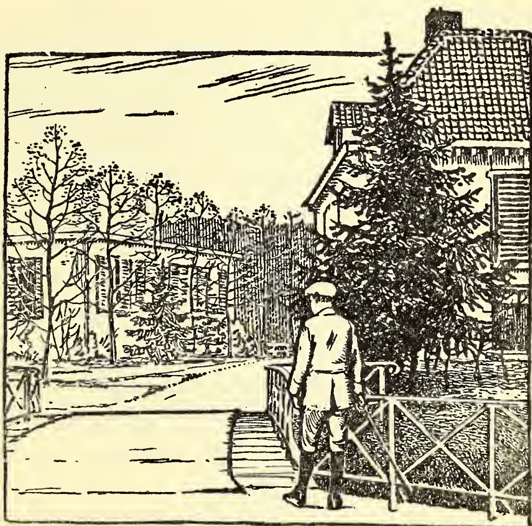
Voor alle zekerheid strekt hij zijn linkerhand iets uit en raakt elke boom. Meteen telt hij ze even en weet na de 24ste, dat hij nu schuin-links over naar de brug moet. Dat wordt oppassen. Maar hij kent de richting en weet: als ik links of rechts van de brug terechtkom, kan ik in de Karpervijver ploffen. Gelukkig is er in dat geval nog een grasrand en een hellinkje om hem te waarschuwen. Voetje voor voetje gaat het voorwaarts; met de stok, als voelhoorn vooruitgestoken, geeft hij telkens een klein tikje op de grond. Plotseling hoort hij na vele doffe tikken op de grond een heldere op 't hout van de brug. Nu kan hij verder. Nog even rechts een tik tegen de leuning om te zien, of hij 't midden zowat heeft en dan gaat het in behoorlike gang weer verder, links om, achter de Kosmos langs.

Nu wordt het oppassen: hij moet langs een brede straat met druk autoverkeer, met rechts een dubbele tramlijn en links een fietspad. Nu is de geleider geen 10 M. meer achter, maar vlak in de buurt, nooit echter vóór hem, want dan zou Leen maar naar zijn stap behoeven te luisteren om veilig te gaan.

Voordat hij aan deze zware taak begint, staat hij op de hoek even onbeweeglik stil en neemt alles scherp op, vooral, of er ook een tram in de buurt is. Maar neen, het is veilig en Leen stapt tussen de rechtertramrails verder, de enige plek die voor hem en de voetgangers in 't algemeen veilig is. Nu kan er alleen een tram van achter hem komen; dat hoort hij aan de draad boven zijn hoofd, lang voor er enig gevaar is, en dan stapt hij een paar pas naar rechts en gaat tegen het ijzeren hek staan. Een tram van de andere kant houdt steeds rechts, dus die kan geen kwaad.

Is hij een minuut of vijf deze weg op, dan moet hij oversteken en de Molenweg op. Dat is nog een hele toer om de juiste plek te vinden waar de nieuwe weg begint: 't mislukt ook wel eens of geeft aanleiding tot heel wat gescharrel, want 't is voor een blinde lastig, om als hij de richting eenmaal kwijt is, deze weer te pakken te krijgen.

Toch zijn er ook hier wel aanwijzingen, die helpen kunnen. Gaat de nieuwe weg rechtsom en ligt dus aan de kant waar de jongen loopt, dan is er geen nood. Zijn voeten bemerken de straatstenen, of bij een grintweg de lichte helling, waar hij tegenop moet. De weerkaatsing der geluiden, die op een ruim plein bijv. anders is dan tussen de huizen aan een weg, geeft soms goede aanwijzing. Ook bepaalde geluiden, het fluiten van een trein, de toeter van een fabriek e.a. helpen de blinde voort in 't vinden van de weg. Ook de reuk doet hierbij dienst om een apoteek, een fruit- of viswinkel te herkennen, die dan weer

Voetje voor voetje gaat het voorwaarts; met de stok, als voelhoorn

een bepaalde plek op de weg voor hem aanwijzen.

Op Molenweg en Siberiëweg is 't oppassen met lantaren- en telegraafpalen. Hij weet echter de afstand, die deze van het rechterhek staan, nl. 1½ à 2 Meter. Blijft hij dus dicht hierbij, dan kan hij niet tegen de palen lopen. Is het een rustig uur van de dag, dan is het midden op de weg ook heel veilig.

Voor hij oversteekt naar de Hogeweg, moet hij even scherp luisteren: oversteken is een gevaarlik werk, vooral met 't oog op de fietsen. Heeft hij eenmaal de straat op de overzij bereikt, dan geeft het gootje rechts hem een prachtig houvast; op de kant, op 't smalle wandelpad zijn de bomen te lastig. Al maar met de stok naast zich tegen de opstaande stenen, zet hij flink de pas er in, tot hij bij de sosieteit de Donkere laan oversteken moet, eerst over de tramrails, dan de straat, dan het fietspad, tot hij weer op het veilige wandelpad is terecht gekomen. Nu heeft hij weldra het Rond bereikt, ook een zeer gevaarlik kruispunt, met tram en drukke autowegen, waar hij eerst na verlof van de geleider over stapt.

Deze laat hem even halt houden, geeft hem geld en zegt:

„Hier is een brief. Koop er een postzegel op en breng hem dan in de bus.

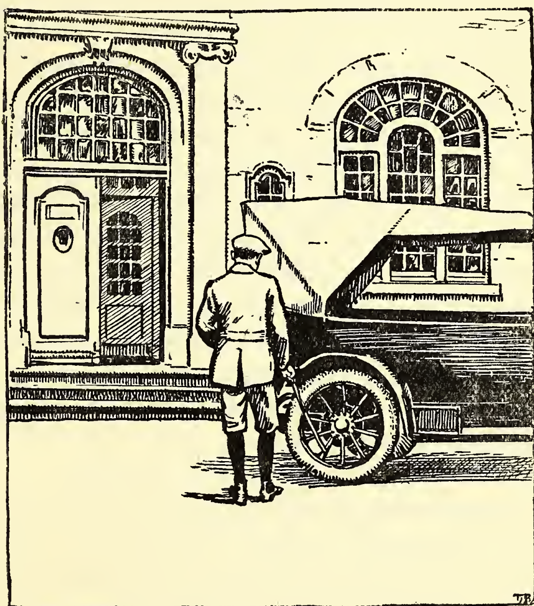
„Goed, mijnheer."

Leen is op bekend terrein en gaat er dus zonder weifelen heen, maar.... vlak voor de stoep van het kantoor staat een auto, bewegingloos. De eigenaar-bestuurder is in het kantoor. De omstanders houden hun hart vast.... hoe zal dat aflopen! Ze zouden het hem wel willen toeschreeuwen:

„Pas op! daar staat een auto!"

Maar ze zwijgen, verwonderd over de houding van de geleider, die 't geval kalmpjes gadeslaat.

En zie, juist een Meter, soms een halve Meter voor de botsing — daar staat hij met een schok stil, steekt de hand even uit en bemerkt de sta-in-de-weg, gaat rustig er achteromheen, bestijgt de drie treden van de stoep, duwt de rechter klapdeur open, slaat rechtsom, weer een klapdeur, even rechtuit en hij heeft de grote lessenaar te pakken. Nu daarlangs; recht daarvoor staat het ijzeren hekje, en weer rechts daarvan is de zegelverkoop of het „postzegelhokje". De juffrouw helpt hem met een vriendelik woord (ze kent onze klanten). Op de lessenaar wordt de postzegel rechtsboven geplakt op de gladde kant van de envelop. Nu naar buiten, rechtsom langs het gebouw, de middelste gleuf van de „bus" opgezocht en met een hartige plof! gaat de brief er in. Netjes opgeknapt, Leen!

....vlak voor de stoep van het kantoor staat een auto

De reis naar ons rustige Zusterplein gaat nu zonder veel moeite, al moet hij enige malen het graskantje op voor een auto, die kinderen naar school brengt. Gevaar is daar niet bij, zij kennen ons en wij hen.

„Maar, zegt ge ongelovig, hoe kon dat nu met die stilstaande auto?"

Ja, hoe kon dat. Dat is o.i. een zeer sterke vorm van gevoel, die voornamelik zetelt in de spieren van 't gezicht. Een mens, die zich voortbeweegt, stuwt de lucht voor zich uit. Deze lucht botste tegen de auto, toen Leen er vlak bij was en kaatste terug op zijn gezicht, 's zomers ook tegen zijn kousloze benen. Hij reageert daar dadelik op, staat onbewegelik en steekt zijn hand uit om te zien, wat hem daar in de weg staat.

Soms maakt hij dezelfde beweging zonder dat er iets staat. Mij dunkt, de verklaring hiervan is niet moeilik te vinden. Een lichte beweging in de lucht op een windstille dag moet hem hetzelfde gevoel bezorgen als straks de lucht, die tegen de auto weerkaatste. Het resultaat wordt in beide gevallen hetzelfde: onmiddellik stilstaan en onderzoeken.

Het is verrassend hoe bij sommige pientere kinderen dit gevoel kan worden ontwikkeld. Eens nam ik hier een proef mee door in een beukenlaantje met twee blindgeboren jongens van 10 jaar vangertje te gaan spelen: Zij twee moesten mij pakken. En telkens als ze achter me aanzaten, verdween ik plotseling achter een beuk of liep er rakelings langs. Het is mij niet gelukt, een van beide er ook maar één keertje tegen te laten lopen. En als ik vroeg:

„Hoe merk je die boom nu?" was 't antwoord steeds:

„Dat voel ik, Mijnheer."

„Hoe?"

„Ja, dat weet ik niet."

Op een andere morgen ging een der onderwijzers met een dezer jongens op stap het Slot om. Ik ging even later de andere kant om, zodat we elkaar moesten ontmoeten. Lang voor hij mij horen kon, ging ik in zijn pad staan, onbeweeglik; op 't laatst de adem inhoudend. Het is mij van de tien keer geen tweemaal gelukt er eentje tegen te laten lopen.

Natuurlik bereiken niet alle blinden zulk een hoge graad van ontwikkeling op dat gebied, de gaven zijn ook hier zeer verschillend verdeeld.

„Maar, zegt men dan tot ons, uw blinden blijven toch niet in Zeist. Wat heeft nu een jongen uit Geldermalsen er aan, dat hij Zeist kent!"

Dat heeft een schijn van waarheid, maar ook niet meer dan een schijn. Ten eerste is het voor onze kinderen een genot om Zeist goed te kennen, vooral met het oog op de omgang en de gesprekken met de vrienden en met 't oog op de lessen, waarbij men zo vaak moet zeggen: bijv. „de watertoren aan de Bergweg."

„'k Ben er Zondag nog geweest," hoort men dan een stem uit de klas.

Je krijgt 't over de begraafplaats.

„Waar is die eigenlik, Mijnheer?"

Alweer behoefte aan kennis van de plaats. Vergeet niet, dat ze normaal 12 jaar bij ons blijven. Maar, en dat is van veel meer belang, ze leren *lopen,* zich zelfstandig bewegen, de wegvrees overwinnen. En dat gaat eigenlik alleen in de jaren, dat zij bij ons zijn, voornamelik tussen 8 en 12 jaar. Juist de tijd dat een ieder zo veel dingen spelenderwijs leert, de tijd dat de zinnen ontwaken en naar oefening verlangen.

Welk een grote en gunstige invloed deze zelfstandigheid op de karaktervorming onzer kinderen zal hebben, is een ieder duidelik. Van stumperige mensjes, die altijd moeten geholpen worden, groeien ze uit tot flinke gezonde jongens, die zo veel mogelik zichzelf redden. Dit uit zich in de frisse levenslust en werkkracht, die ze steeds meer ten toon spreiden. Ze voelen zich niet meer de sukkels van voorheen maar bijna volle mensen. Ze leggen zich met de borst toe op het leren van een vak, hoe eenvoudig het ook zij.

En keren ze dan op 18 à 20-jarige leeftijd naar hun woonplaats terug, dan zal het dergelike goedgeoefende jongens altans op 't land maar weinig moeite kosten, zich daar vrij te bewegen net als alle andere mensen. Dan vertegenwoordigt onze opvoeding voor hen een stuk levensgeluk.

Nog menigmaal denk ik aan een geval uit een mijner vroegere woonplaatsen. Daar woonde een blinde aan de vaart een uur buiten het dorp. Elke morgen zag ik hem met zijn kistje met handelswaren daarheen trekken, een lange stok in de hand. Die man ging over een smal pad langs de vaart en moest voor hij in 't dorp was over drieëntwintig vondertjes van één plank breedte met één leuning erlangs en 's middags dezelfde weg weer terug. Toch heb ik het hem jarenlang zien klaarspelen zonder ongelukken, misschien doet hij het nu nog.

De vrees voor een vreemde, onbekende omgeving verdwijnt op die manier geheel. Zeer benieuwd zijn we dan ook steeds naar het gedrag onzer kinderen, als we eens met een groepje op reis moeten. Kort geleden waren we met een achttal hunner van 8 tot 14 jaar in een hotel gelogeerd. Direkt na de maaltijd vroegen

er een stuk of wat verlof om eens op stap te mogen gaan. Het hele vertrek werd bestudeerd en er was bijna geen ding of ze herkenden het. 's Avonds moesten allen naar boven. Ze zouden twee aan twee slapen in een rij kamers langs een gang. We wezen hun een en ander en zeiden ten afscheid:

....en moest voor hij in 't dorp was over drieëntwintig vondertjes

„We slapen zelf op de volgende kamer en komen jullie morgenvroeg wel halen."

Maar toen we 's ochtends kwamen waren de vogeltjes gevlogen en de nestjes leeg. Het hele gezelschap was op eigen houtje de trap af gegaan, door de gelagkamer naar de eetzaal. Ofschoon ik er wel

een weinig verbaasd over was, zei ik heel gewoon

„Zo, was jullie er al?"

En ze antwoordden me even gewoon:

„Och ja, mijnheer, we waren klaar en toen zijn we maar naar beneden gegaan."

Ik heb er niets meer van gezegd, ze worden al zoveel geprezen en bewonderd. Maar ik vond het toch erg leuk, dat ze zich zo gemakkelik aan een totaal vreemde omgeving aanpasten en zich zo goed wisten te helpen.

HET GEHEUGEN

is gewoonlik bij de blinden sterk. Ook al weer geen wonder. Van de prilste jeugd af zijn ze gewend, bizonder hunne aandacht op ieder geluid te vestigen: vooral de menselike stem met al zijn wondere buigingen trekt hen aan. Wat ze horen, nemen ze scherp in zich óp, niet alleen, maar houden het vast en verwerken het, tot het niet meer weg kan. Want — een gewoon mens kan iets gemakkelik weer nazien, als zijn geheugen hem in de steek laat, maar dat voorrecht heeft een blinde niet. Dus weet hij van jongs af: vasthouden! En door voortdurende oefening wordt het geheugen steeds sterker.

Dat heeft menig blindenonderwijzer verleid om zijn jongens en meisjes alle mogelike geleerdheden bij te brengen. Sommige buitenlandse scholen onderwezen zelfs oude talen: Latijn en Grieks! Die dwaasheid zijn ze nu, denk ik, wel te boven. Och, de kinderen slikken dat wel, de besten tenminste. Maar ik vraag mij toch af, hoe iemand zo onprakties wezen kon. Neen, als we van dat geheugen gebruik willen maken, laat ons het

dan zo doen, dat ze dingen vasthouden, waar ze wat aan hebben. Ons onderwijs zij dus zo markties mogelik. Zonder mededogen gooien we overboord de leerstof, waar men op vele andere scholen de kinderen mee plagen moet, 't zij door de wet of door de gewoonte gedwongen. Maar daar kom ik nader op terug.

Wij gebruiken dat goede geheugen bijv. om vele psalm- en gezangverzen vast te leggen. Eerst die, welke het meest gezongen worden, daarna de andere. Want — alleen de 150 psalmen Davids vormen in blindenschrift 3 delen ieder zo groot als een statenbijbel. Ze zouden niet mee te nemen zijn. Bovendien zijn ze nergens te krijgen. Onze school bezit één eksemplaar, door vriendelike hulp, uit de hand voor ons bewerkt. Dan volgen belangrijke Bijbeldelen: het Onze Vader, de Wet, de Bergrede, enz. Enkele Bijbelboeken zijn in de handel, maar weer te groot om mee te nemen. Bovendien zou het wel een tref zijn, zo er juist uit Johannes of de Handelingen gepreekt werd. Onze volledige bijbel bevat 80 delen en is alleen op een kar te vervoeren. De ouderen, die op katechisatie gaan, leren daar de Katechismus, die hun voor het volgen van de avondpreek zo goed te pas komt, nog afgezien van de vrucht voor hun later leven, als zoveel hiervan hen kan troosten en bemoedigen. Een zeer middelmatige leerling speelde het klaar de hele katechismus te leren. Ik zou het haar niet graag nadoen. Ze had anderhalf uur werk om hem op te zeggen en kreeg tot beloning van de Kerkeraad het Evangelie van Johannes in braille ten geschenke.

Het leren van de nodige aardrijkskundige namen en van jaartallen is voor onze kinderen heel geen moeite en een grote steun bij de lessen in deze vakken. Graag

leren ze ook de inhoudsopgave van een boekje waar uit verteld wordt, van buiten:

„Dan weten we, wat er volgt."

Toch moet men hen maar niet alle dagen volpompen en denken: ze onthouden het wel. Al spoedig merkt men dan, dat ook hun geheugen grenzen heeft en dat het eenvoudig lens wordt bij overgebruik. We merken dat het best, als we de laatste week voor de vakantie voor het opmaken der rapporten nog eens nagaan, wat ze weten van wat er in de voorafgaande drie maanden behandeld is. Met grote ijver bereiden ze zich hierop voor, door alles zelf nog eens zoveel mogelik na te gaan. Maar dan is 't ook uit, dan zijn ze aan de vakantie toe. Dan vertelt er me een, die hier in Zeist woont:

„'k Ben vanmorgen om vijf uur al begonnen."

„Was je toen dan al op?" ('t Ging tegen Kerstmis).

„Nee mijnheer, maar ik had mijn bladen met gedichten mee naar bed genomen en toen ik wakker werd, ben ik gaan leren met het blad onder de deken, dan word je ook niet koud."

'k Moest zijn grote ijver loven. Maar zo tegen het einde van die repetitieweek, dan hoor je wel eens:

„Ik kan 't niet meer onthouden."

Maar dan is het gelukkig vakantie en komen ze in een andere omgeving, waar ze eens een paar weken niet behoeven te leren.

Soms is dit sterke geheugen wel eens lastig, vooral bij jongere kinderen, waar 't nog zo weinig voorraad heeft, dus voortdurend naar vulling verlangt. Als een lesje driemaal gelezen is, zijn er al, die 't opzeggen kunnen, ze glijden met de hand over 't boek, doen alsof ze lezen en — zeggen de woorden op.

We hebben dus in onze leeskursus zeer veel reeksen

losse woorden opgenomen zonder onderling verband. Dan wordt het onthouden veel moeiliker, ofschoon ook dan het gevaar nog lang niet bezworen is. Daarna moeten we sommigen nog beproeven, door ze de woordjes van rechts naar links te laten lezen. Is ook die proef doorstaan, dan kunnen we konstateren, dat ze de les kennen.

Zo kan zich het grappige geval voordoen, dat een jongen, die zelf nog geen lezen heeft kunnen leren, maar de lesjes enige malen gehoord heeft, een goede lezer op een fout opmerkzaam maakt, of hem voorzegt als hij een woord eens niet weet.

Hoeveel genot dit geheugen bij vele vakken van onderwijs geeft, het brengt voor onze kinderen toch ook een groot gevaar mee, want dergelike kennis maakt o zo gauw opgeblazen. Als daar een onderwijzer zich verbaast over hun kaartkennis en de wens uitspreekt, dat zijn leerlingen het zo vlot wisten; als een bezoeker-predikant hen prijst voor hun bijbelkennis, nietwaar, dan voelen ze zich een beetje. En indien dat niet wordt tegengegaan, dan worden ze al gauw wat over 't paard getild. Terwijl toch per slot van rekening zulke kennis in 't niet verzinkt bij een goede opvoeding, karakter en werkelike godsvrucht. Het moet onze kinderen dan ook telkens weer worden voorgehouden, dat dit ook een gave Gods is en alleen tot Zijn eer gebruikt mag worden; een gave, over 't gebruik waarvan ze verantwoording zullen moeten doen.

DE FANTASIE

is ook als regel bij de blinden tot ruime ontwikkeling gekomen. Gewoonlik is deze bij kinderen toch al zeer

sterk, maar wordt gaandeweg door 't leven zelf gekorrigeerd. Men laat bijv. een kind van een jaar of drie, vier door 't slaapkamerraam het mooie volle maantje zien en zegt:

„Kijk, daar is die lieve maan ook, zie hem eens tegen je lachen!"

Suggestie en fantasie doen het kleine ding zelf ook lachen, met de hand wuiven en: „dag, lieve maan!" roepen.

Maar korte tijd later komt bij een herhaling van dit leuke tafereel de vraag:

„Waar lacht-ie mee? Ik zie zijn mond en zijn oogjes niet."

Zo korrigeert de werkelikheid de fantasie telkens en belet, dat ze de vleugels al te breed uitslaat. En dat nu — die korrektie — ontbreekt bij onze blinden maar al te vaak. Het gevolg van dat wanhopige uur aan uur tuis stilzitten en niets doen veroorzaakt soms een totaal van de wereld afsterven a.h.w., een zo in dromen verzonken zijn, dat ze alles vergeten zijn, hun boterham, hun leesboek of lei. Ze wiegen zachtjes het hoofd heen en weer of draaien met hun vingers, maar hun aandacht bij de aardse zaken om hen heen bepalen, ze kunnen het niet, behalve natuurlik bij een vertelling of leuk versje. Dan worden ze weer hele helden. Welk een taai geduld het vereist om een kind met zo'n abnormale, ziekelik ontwikkelde fantasie geregeld naar de sferen der werkelikheid terug te halen, zal men begrijpen.

Overigens komt deze zelfde fantasie ons zeer te hulp om de blinden een voorstelling te geven van iets, dat geheel buiten hunne waarneming valt. Een onderwijzer met goede gaven op dit gebied kan hen haast alles

voor de geest toveren wat hij maar wil — uitgezonderd de kleuren dan altijd. Een levendige, duidelike beschrijving gepaard aan een voortdurend vergelijken met wat ze wél kennen, is zeer goed in staat hen met behulp van hun sterk voorstellingsvermogen dingen te doen „zien", die ze nooit zullen kunnen waarnemen.

Aan 't einde mijner beschouwingen over de opvoeding gekomen, herhaal ik nog even: onze blinde kinderen zijn in aanleg heel gewoon; een goede, gezond godsdienstige opvoeding is in staat, ook van hen te maken „mensen Gods, tot alle goed werk volmaaktelik toegerust." Maar daartoe roep ik dan ook aller medewerking in, daar karakter en ware godsvrucht van niet te schatten waarde zijn voor dit aardse leven.

In 'n volgend gedeelte zal ik een en ander vertellen over het *onderwijs* aan blinden.

aan blinden verkeert in de merkwaardige toestand van absolute vrijheid. [1]) Voor de schijn behoort het nog onder het toezicht van de Insp. van het Middelb. onderwijs. Men moest het kwijt en heeft het toen daar maar opgeborgen.

Dat een wettelike regeling tot nog toe niet tot stand kwam, valt zeer te betreuren en is ook zeer onbillik. Het blindenonderwijs zelf is duur. Waar elke school bovendien van een tehuis moet voorzien zijn, wordt het onderhouden van een Instituut een kostbare zaak. Gemiddeld kost een kind ons tussen f 750 en f 800.—. Per 25 ouders is er nog niet 1, die dit betalen kan, terwijl de andere zelfs met behulp van familie, diakonie of burgerlike gemeente dit bedrag lang niet halen. Het gevolg is dat belangrijke tekorten uit rente van kapitaal of bijdragen van leden en begunstigers moeten worden verkregen. In normale omstandigheden is dit eer een voordeel dan een bezwaar, daar de inrichting dan leeft in veler hart.

Maar — de boze tijden veroorzaken dat deze bron van inkomsten belangrijk minder vloeit dan vroeger, terwijl daar tegenover onderhoudskosten en salarissen stegen. En zo kwamen de blindeninstituten, waarvan sommige een flink kapitaal bezaten, zeer in de knel.

Terwijl iedere richting een gewone school kan krijgen, zodat men op een klein dorp soms de keuze uit drie of vier heeft, laat onze regering de blinden tot nog toe in de steek. De aan onze Instituten verbonden scholen ontvangen geen enkele subsidie, noch voor de salarissen harer onderwijzers, noch als vergoeding voor gebouwen of tot aankoop van de dure leermiddelen.

[1]) Dit werd geschreven einde 1923.

Het wordt hoog tijd, dat aan deze wantoestand een einde komt. We hopen, dat het Koninklik Besluit tot regeling van het blindenonderwijs spoedig zal verschijnen.[1])

Of we dan zo naar regeringsbemoeiïng verlangen? Eerlik gezegd, neen. Het voorbeeld van het gewone onderwijs lokt niet aan. Maar 't is op 't ogenblik voor ons een noodzakelik kwaad. En — regeringsinvloed betekent beperking van vrijheid. En een grote mate van vrijheid is voor ons blindenonderwijs een levensbehoefte. Waarom? Wel, omdat het nog lang niet af is. Telkens komen er nieuwe ideeën op, worden er andere leermiddelen uitgevonden, moeten we proberen langs andere weg ons doel te bereiken. En dan staan allerlei voorschriften en regels, van hogerhand en vaak met onvoldoende kennis van zaken vastgesteld, je maar in de weg.

Neen, dan liever de vrijheid, gebonden aan regelingen door het Bestuur en het Personeel der inrichting samen vastgesteld.

Moeten we eens van de rooster afwijken, welnu, wij zijn vrij dat te doen. Willen we een deel der leerstof, dat geen waarde voor het leven heeft, overboord gooien, daar gaat het. Wensen we frans of engels onder of na schooltijd, wie zal het ons beletten? We laten tekenen weg en nemen esperanto in het leerplan op, zonder dat een Inspekteur het behoeft goed te keuren.[2])

Bovendien moeten we rekenen met de vele tussen-

[1]) Sinds we dit schreven, is het bewuste Besluit verschenen. We krijgen nu altans iets: het salaris van één onderwijzer per *twaalf* leerlingen en een kleine vergoeding voor onderhoud. Het dure internaat en de nog duurder vakschool blijven voor rekening der vereniging, terwijl we geen schoolgebouw kunnen krijgen. We zijn dankbaar, maar voldaan — bij lange na niet.

[2]) Het Besluit is gelukkig op dit gebied heel soepel en laat ons een billike speelruimte.

gevallen, kinderen die al enige leerjaren of een hele school doorlopen hebben. Met sommige vakken, bijv. rekenen, zijn ze heel goed. Indien ze al lezen geleerd hebben, toen ze nog voldoende gezichtsvermogen hadden, dan behoeven ze bij ons alleen het vingerlezen en de brailleletters te leren. De verbinding tot woorden, de ene a op 't eind van een lettergreep en dergelike moeilikheden hebben ze al lang onder de knie. Zulke leerlingen kunnen dus veel vlugger opschieten en slaan vaak een hele klas over.

Men vraagt ons plaatsing voor een jongen van 16 jaar, die door een ongeluk blind geworden is. Het is dan voornamelik om een vak leren te doen. Goed, hij kan terecht. Maar op vaste uren elke dag komt hij uit de werkplaats op school om te midden der kleintjes de lessen te lezen, die hij de vorige avond heeft moeten bestuderen en worden met hem weer nieuwe onder handen genomen.

Ook krijgen we er een enkele maal, die al braille kennen door de goede hulp van een onderwijzer of andere blindenvriend. Die komen enkele uren op school om aardrijkskunde te leren.

Men ziet, dat we veel meer soepelheid nodig hebben dan een gewone school. Mijn ideaal voor het blindenonderwijs zou zijn: zo veel mogelik de vrijheid, zelf aanpakken en uitvoeren. En is er een tekort (dat natuurlik behoorlik moet kunnen worden verantwoord) dan vulle de regering dit aan.

DE SCHOOL

geeft mij nog aanleiding tot een paar opmerkingen. Daar het onderwijs vaak hoofdelik is en vele dingen

door de kinderen een voor een moeten worden onderzocht, kunnen de klassen, vooral de lagere, niet meer dan 8 à 10 leerlingen tellen, wil men met enige vrucht werken. Ieder kind heeft een eigen bank met ruime la, waarin al zijn benodigdheden geborgen kunnen worden, zodat ze dadelik bij de hand zijn. Van deze banken kan voor grotere kinderen de tafel omhoog geschroefd, terwijl het zitbankje, als men het omhoog haalt, tevens achteruit wijkt met het oog op de grotere ruimte, die een ouder kind nodig heeft. De banken staan op een voetstuk, zodat ze gemakkelik verplaatst kunnen worden, wat met het oog op het schoonmaken der lokalen een groot voordeel is. We zetten ze gewoonlik in hoefijzervorm, met de onderwijzer in het midden. Dat is gezellig en iedere leerling is onmiddellik onder zijn bereik.

HET LEZEN

der blinde kinderen is wel in het oog der ziende bezoekers het grootste wonder van het hele blindenonderwijs. Met verbazing zien ze de beweeglike vingers over 't blad glijden en vragen zichzelf af, hoe dat mogelik is. Hun weinig ontwikkeld gevoelsorgaan maakt de zaak duisterder dan ze is. Wanneer men zich even herinnert, wat ik over de ontwikkeling van het gevoel, vooral in de vingertoppen, schreef, dan wordt het verklaarbaar, dat het voor een blind kind van behoorlike gaven niet zo moeilik is, lezen te leren. Bij sommige pientere leerlingen gaat dit soms zelfs zeer snel. We hebben er een, die met 1 September begon en in de Kerstvakantie het halve dorp op bezoek kreeg

om hem te zien lezen — uit het Evangelie van Lukas nota bene. Een ander boek had hij niet. Zelfs werd hij uitgenodigd om zijn kunst te tonen bij de Burgemeester, de Dominé en de Bovenmeester. De jongen was 't wonder van 't dorp geworden. Gelukkig blijft hij er nog al dezelfde onder, híj vindt het heel gewoontjes.

Natuurlik zijn er ook minder begaafden, maar als regel gaat het even makkelik als op een gewone school. En de belangstelling ervoor is zo groot, dat we de trucjes van de gewone school: een mooi verhaaltje, een letterplank e.a. als regel niet nodig hebben. We zeggen eenvoudig, als de kursus een nieuwe letter geeft: ziezo, dat is een *K*. De letter wordt goed bekeken, de punten opgenoemd: links boven, links onder! en voorwaarts gaat het weer: *K*oos, *K*oe, haa*k* enz.

Soms hebben ze in hun vrije tijd al van de andere leerlingen gehoord, hoe sommige onbekende letters er uitzien en behoeft de onderwijzer ze hen dus niet meer te leren. Ook weer een voordeel van een school met internaat. Regenachtige dagen worden op deze wijze zelfs nog aangenaam en er is altijd voldoende hulp aanwezig. Wat de een niet weet, dat vertelt de ander wel.

Dat een blinde vlot kan leren lezen, danken we aan het stelsel, uitgevonden door de franse blinde Louis Braille. Maar laat ik bij het begin beginnen.

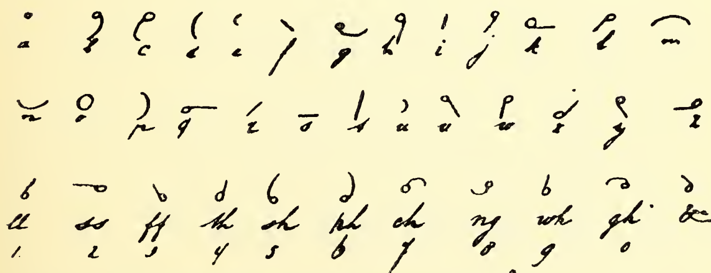
Bij de eerste ernstige pogingen om blinden lezen te leren, ging men de gewone drukletters in het papier doordrukken, zodat ze voelbaar werden.

Hoogdruk noemde men dat. In het buitenland werden heel wat boeken in dit tiepe gedrukt, de letter ongeveer ter grootte van die in onze psalmboeken voor oude mensen, die zwak van gezicht worden.

Het eerste dat verscheen was 't Evangelie van Johannes, te Boston.

De resultaten waren echter beneden het middelmatige. Na jaren van oefening kenden sommige kinderen nog niet eens alle letters. De vormen waren veel te samengesteld en vaak moeilik uit elkaar te houden. Neem bijv. het verschil tussen *u* en *w*, één onnozel krulletje. En de hoofdletters *G* en *C*, een streepje verschil. En dan: hoofdletters en gewone, dus een dubbel aantal! Neen, dat ging niet!

En toen togen de blindenvrienden aan het werk. Lucas stelde „het universele blinden-alfabet" samen uit een punt, een sirkel, kleine en grote halve sirkel, lange en korte rechte streep. Uit deze eenvoudige gegevens stelde Lucas de volgende letters, sijfers en kombinaties van letters samen:

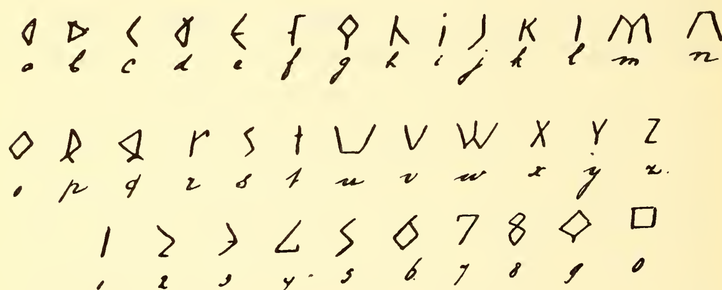
Het universele blindenalfabet van Lucas.

Ik denk, dat menig lezer in wanhoop uitroept: „maar dat is niet te leren."

Het lijkt inderdaad om van te schrikken, als men dat uit elkaar houden moet, bijv. de *1*, *4* en *9*, de *h* en de *j*. Toch is dit voor een blinde niet zó moeilik. Zijn gevoel, geoefend om de minste kleinigheid op te

merken, en zijn stalen geheugen helpen hem. En dan, Keulen en Aken zijn niet op één dag gebouwd. Gewone kinderen beginnen ook niet met het hele *a b c* van buiten te leren. Dat gaat ook zo, dat ze geen nieuw maal krijgen, voor 't vorige goed verteerd is.

Dr. James Gall deed mee aan een prijsvraag, uitgeschreven door de Akademie te Glasgow in Schotland, om een lettervorm te ontwerpen, die geschikt was om blindenboeken in te drukken. Hij verwierf de prijs met het volgende stelsel van letters en sijfers, merendeels gemaakt door wijziging van de gewone. Sommige zijn zelfs dadelik te herkennen:

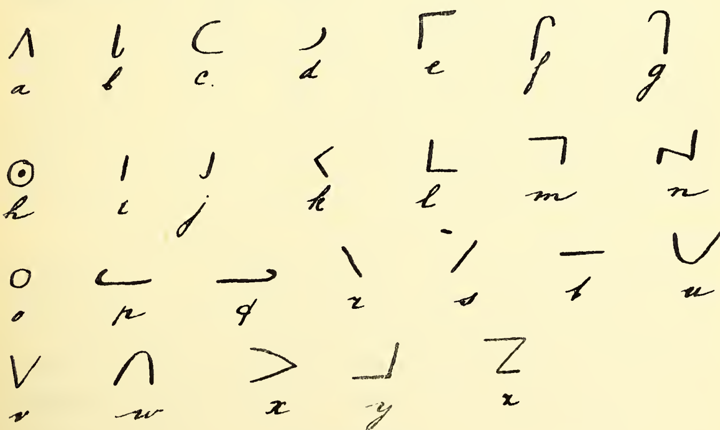

Letters en sijfers van Dr. Gall.

Dr. Moon te Brighton in Engeland kende de moeilikheden uit ervaring, daar hij zelf blind was. En het is opmerkelik, dat zijn stelsel het nog weer verre in eenvoud en duidelikheid wint van het bovenstaande. Tot op heden heeft het zich kunnen handhaven, terwijl al de andere sinds de vinding van Braille verdwenen zijn. De Moon society, een onderafdeling van het National Institute for the Blind in Londen geeft nog voortdurend

boeken in Moondruk uit, ook muziek, een tijdschrift, kaarten, platen enz. In de katalogus van 1919 vindt men een lijst van merendeels bijbelboeken en godsdienstige werken in liefst twee en veertig vreemde talen, waaronder Arabies, Hebreeuws, Oud- en Nieuw Grieks, Latijn, Iers, Noors, Deens, ook Hollands. Zelfs in de taal van landen, die ik niet graag op de kaart zou moeten aanwijzen: Tamil, Punjabi, Telugu, Batta, Toba, Ningpo! O mij!

Deze vereniging werkt met een groot kapitaal, wat ook mede een reden is van de instandhouding van 't stelsel van Dr. Moon. Ik denk, dat toch Braille het op den duur van Moon zal winnen en ik zou er me voor de Engelslezende blinden over verheugen. Hieronder geef ik dit stelsel.

Moondruk.

Louis Braille is echter voor de blinden de grote man geweest. Met bovenstaande letters toch konden ze, zij het dan vaak gebrekkig, lezen leren. Maar schrij-

ven, dat ging niet. Braille is de man geweest, die zijn lotgenoten over de hele wereld de onwaardeerbare dienst heeft bewezen, hun een stelsel van punten te schenken, waarmee ze letters, leestekens, sijfers, algebraïese tekens en muziek kunnen lezen *en schrijven*. Laat ik van deze eenvoudige, lichamelik zwakke blinde u een en ander mogen vertellen.

Hij werd in 1809 te Coupvray in Frankrijk geboren en was de zoon van een zadelmaker. Op drie-jarige leeftijd was hij bij zijn vader in de werkplaats en wilde een stuk leer met een scherp mes bewerken. Dit gleed uit en trof hem in 't oog, dat verloren was; door ontsteking moest hij weldra ook 't andere missen en was dus volslagen blind.

Enige jaren later werd hij geplaatst op het Nationaal Instituut voor Blinden te Parijs, waar hij uitmuntte in velerlei en een reeks prijzen behaalde voor zijn knapheid en ijver. Toen Louis na een studie van 9 jaar uitgeleerd was, wilde men hem meteen al gaarne houden als repetitor, d.i. blinde onderwijzer, voorlopig zonder salaris. De Direkteur van het Instituut prijst zijn helder verstand, zijn soberheid in woorden en grote eenvoud en duidelikheid bij het lesgeven.

Braille voelde al de moeilikheden, die er aan het lezen van de toen bestaande blindenboeken verbonden waren en zocht reeds als leerling naar verbetering. Nu had een offisier, Charles Barbier, geprobeerd een stelsel van punten te ontwerpen voor het lezen der blinden en dat had men op 't Instituut te Parijs op proef in gebruik. Het voldeed echter niet, daar ieder woord een groot aantal punten vroeg en de sijfers, lees- en muziektekens ontbraken.

De idee liet Braille echter niet los, dat men voor

de blinden alle overeenkomst met het ziendenschrift moest laten varen en hen *punten*, op verschillende wijze gegroepeerd, moest geven om te lezen. De indruk van punten op de vingertop is veel scherper dan die van een lijn in een of andere vorm.

Tot diep in de nacht hield zijn scherp verstand zich bezig met de vraag: hoeveel punten heb ik nodig om door verschillende groepering alle tekens en letters te kunnen maken? Zijn wiskundige kennis kwam hem hierbij uitnemend te pas. Zo vond hij het stelsel dat, min of meer gewijzigd, in alle landen der wereld nu in gebruik is genomen en daardoor juist zijn ontzaglike waarde voor 't onderwijs aan blinden bewezen heeft.

Eerst begonnen zijn vrienden en leerlingen ermee, doch weldra verbreidde het stelsel zich over andere Instituten, tot in 1852 zijn metode als de enig goede in Frankrijk werd ingevoerd, terwijl de Minister van Binnenlandse Zaken zich vol lof over Braille en zijn werk uitliet. Hij verdient het, dat zijn naam alle dagen in de blindenwereld met dankbaarheid vermeld wordt en dat er geen puntbrief verzonden wordt zonder dat er met flinke letters „Braille" op de envelop staat.

Lang heeft hij niet mogen leven; nog maar 35 jaar was hij oud, toen zijn longen zodanig aangetast waren, dat hij van zijn taak ontheven en gepensioeneerd moest worden. Hij kon echter tot zijn dood in het Instituut blijven. In 1852, 43 jaar oud, ging hij heen: een kort, maar vruchtbaar leven. In zijn geboorteplaats werd enige jaren later een gedenkteken voor hem opgericht. Zeker welverdiend, waar het door zijn arbeid de blinde mogelik gemaakt werd, zelf briefwisseling te houden met zijn vrienden; aantekeningen te maken van alles wat

hem interesseert; van allerlei zaken kennis te nemen, die voor zijn ontwikkeling van belang zijn; zelfs met behulp van braillekortschrift op een Hallschrijfmachine verslag van een rede te maken of diktaat op te nemen.

En nu het stelsel zelf. Braille begint met 10 letters:

⠁	⠃	⠉	⠙	⠑	⠋	⠛	⠓	⠊	⠚
1=a	*b=2*	*c=3*	*d=4*	*e=5*	*f=6*	*g=7*	*h=8*	*i=9*	*j=0*

Dit is de grondslag. Wil men aangeven dat ⠑ geen e maar een 5 is, dan plaats men er het sijferteken ⠼ voor. De volgende 10 letters bestaan uit dezelfde als de eerste rij vermeerderd met 1 punt links-onder:

⠅	⠇	⠍	⠝	⠕	⠏	⠟	⠗	⠎	⠞
k	*l*	*m*	*n*	*o*	*p*	*q*	*r*	*s*	*t*

De volgende rij krijgt er weer een punt bij nl. rechts-onder. De w, die het frans niet kent, ontbreekt en is voor de hollandse taal gemaakt als omgekeerde *r*, dus ⠺

⠥	⠧	⠭	⠽	⠵	⠯	⠿	⠷	⠮	⠾
u	*v*	*x*	*ij*	*z*	*ç*	*é*	*à*	*è*	*ù*

Zoals men ziet, beginnen na de *z* de letters voor de vreemde talen, waarvan wij sommige ook nog al eens moeten gebruiken, bijv. de franse *é* ⠿ om onderscheid te maken tussen „een" en „één" of in 't woordje dominé; voor Fröbel hebben we de duitse *ö* = ⠪ nodig. De kinderen noemen dat een „omgekeerde *o*". De volgende rijen bevatten de rest dezer letters:

⠡	⠣	⠩	⠹	⠱	⠫	⠻	⠳	⠪	⠡
â	*ê*	*î*	*ô*	*û*	*ë*	*ï*	*ü*	*œ*	*au*

⠣	⠩	⠳	⠪	⠌	⠜	⠹	⠱
eu	*ei*	*ü*	*ö*	*äu*	*ä*	*ch*	*sch*

Van ç tot œ zijn franse tekens, de volgende tot *ä* duitse, de laatste twee worden ook door ons geregeld gebruikt en zijn zeer gemakkelik.

Nu waren de leestekens aan de beurt, die hij gemakkelik verkreeg door de eerste rij een plaats lager te zetten:

,	;	:	.	?	!	( )	«	*	»

Een komma noemen we dus een „gezakte *a*," als we iets tussen haakjes willen plaatsen gebruiken we twee gezakte *g*'s.

apostrofe of afbrekingsteken	aandachtstreep —	*ì*	*ò of §*	*æ*	sijferteken	hoofdletterteken

Het laatste gebruiken we bijna nooit en toch hebben onze leerlingen niet minder eerbied voor God of Koningin.

Vervolgens geef ik hier nog enkele tekens voor rekenen en algebra n.l.:

+	−	×	:	=	>	<	√
plus	min	maal	gedeeld door	is	groter dan	kleiner dan	wortelteken

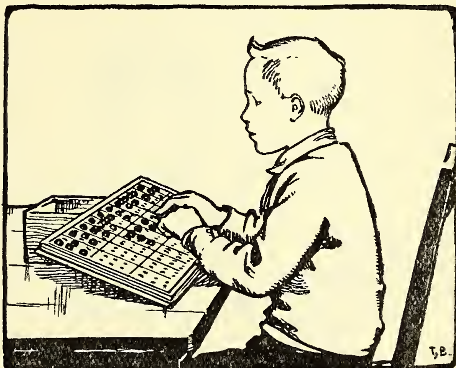
Nog andere tekens voor % e.a. en ook de braillemuziek laat ik nu maar rusten. Men heeft wel een indruk gekregen van het niet te schatten belang van dit stelsel voor de blinden, door zijn eenvoud en volledigheid en de gemakkelikheid, waarmee het te lezen is. Achter in dit boekje vindt men een stukje blindendruk, dat men met behulp van het bovenstaande wel zal kunnen ontsijferen.

Kunz, de bekende Direkteur van het Instituut te Illzach in de Elzas heeft geprobeerd, het stelsel van Braille nog te verbeteren, door de puntfiguren weer door lijnen te vervangen. Van ⠿ maakt hij ⌉. Ik betwijfel of de verandering werkelik een verbetering is. Mij dunkt, dat de puntindruk altijd scherper zal blijven.

Het lezen gaat de gang van de gewone school. Een leeskursus met veel losse woorden is echter zeer gewenst met het oog op het sterke geheugen der leerlingen, waardoor ze de lesjes spoedig van buiten kennen en ze prachtig voordragen. De vingers glijdenover de regels en iedereen wordt er door bij de neus genomen, behalve de ervaren onderwijzer. Die kent zijn Pappenheimers wel. Wanneer hij dan ook vraagt de woorden eens van rechts naar links te lezen, is de vurigheid verdwenen en blijft de stotteraar over.

De meeste nieuwe leerlingen steken zo maar van wal en maken gewoonlik nog al snelle vorderingen. De rechter wijsvinger leest, de linker volgt en kontroleert. Is er echter iemand, wiens middenvinger gevoeliger is, all right, hij leze met de middenvinger, maar altijd de linker er achteraan. Zo worden beide handen geoefend. Is er eens een tijdelik buiten dienst gesteld, dan neemt de ander de taak over, zo behoeven ze nooit verlegen te zitten. In de hogere klassen wordt dit soms als eis gesteld, om de beurt links en rechts lezen. Een enkele minder begaafde of verwaarloosde moet hulpmiddelen hebben. Naar het ontwerp van Professor E. Giltay uit Wageningen, die veel belang in de blinden stelt, lieten we daartoe *letterplanken* maken, waarvan men hiernaast een afbeelding ziet. Het is een plank van 60 c.M. bij 24, die door gleuven en rechthoeken verdeeld is, die ieder zes ingeboorde

gaten hebben, alle even diep, maar niet er door heen. Nu kochten we een paar kilo klinknagels, juist 3 m.M. langer dan de gaten diep zijn, zodat ze er even bovenuit blijven steken en er gemakkelik weer uit kunnen genomen worden. Hiermede worden de letters, zeer groot, op de plank gezet en krijgt de leerling een goede indruk van de plaats der punten. Een *o*: links-boven, rechts-midden, links-onder ⠕ wordt hem voorgedaan en met enig toezicht kan hij nu op zijn plank *o*'s maken. Ze vinden het een aangename bezigheid en leren zo spelenderwijs de stand der punten van een nieuwe letter, die weldra aan de beurt komt.

....en leren zo spelenderwijs de stand der punten

De Leesdoos ontwierpen we om de kinderen, die wat verder gevorderd zijn, nuttig bezig te houden. Ze bestaat uit twee dozen. De eerste is verdeeld in 30 hokjes. Elk bevat 6 houten kuben, waarop met stalen kopspijkertjes een brailleletter of leesteken staat. Van veel voorkomende letters als de *e* is een dubbel aantal aanwezig. Enige kuben zijn blanko voor de scheiding der woorden.

De andere doos bevat drie lange gleuven, waar deze kuben in passen. Beide komen voor de leerling op de

bank te staan, de laatste rechts. Men kan hem nu een les laten overschrijven, woorden dikteren, of zelf woorden laten bedenken. De letters worden uit de linkerdoos gehaald en in de juiste volgorde in de rechter geplaatst. Is deze vol, dan wordt alles nog eens overgelezen, de onderwijzer ziet het na en daarna worden de lettertjes weer in hun vakje teruggebracht. Kent een leerling nog maar zes letters, dan geeft men hem niet meer dan die, om verwarring te voorkomen.

Ze bestaat uit twee dozen

Met deze twee hulpmiddelen kan men de zwakke broeders door eigen werkzaamheid de moeilikheid van het eerste lezen heel wat verlichten. Kunnen ze dan nog de boekjes niet volgen, dan bedenkt de onderwijzer nieuwe lesjes er tussen, die dezelfde moeilikheden bevatten. Zo gaat het dan stapje voor stapje vooruit, tot er een zekere vaardigheid verkregen is en dan gaat het soms verrassend snel. In deze gevallen wegen niet de laatste, maar de eerste loodjes het zwaarst.

In de hogere klassen doen we veel aan voorlezen, nl. door de leerlingen. Eén krijgt een mooi kinderboek bijv. „De jongens van de club" en de anderen moeten luisteren. Ieder op zijn beurt leest een hoofdstuk. Nu

moet hij zo lezen, dat de anderen het begrijpen kunnen, langzaam en in goede toon, presies op de tekens. Dan leert men lezen. En er zijn weinig mensen, die dit kunnen, zoals het voorlezen in de kerken ons wel leert.

De blindenboeken moet ik hierbij ook bespreken. Waar moeten die vandaan komen? Ieder Instituut heeft een eigen drukkerij, waar ze, doorgaans ook door blinden, gezet en afgedrukt, soms ook gebonden worden. Daar gaat echter heel wat geld in, want een uitgave op dit gebied moet altoos met verlies geschieden door het geringe aantal gebruikers. We moeten ons dus tot het noodzakelikste, leesboeken e.d. beperken, terwijl we een 25 of 30 eksemplaren van elk drukken. Want, hebben we eenmaal een bepaald stel leesboeken gedrukt, dan zitten we er voor enige tientallen van jaren aan vast. We kunnen niet als een gewone school, als iets niet bevalt, na een paar jaar wat anders aanschaffen. 't Is dus zaak, met veel zorg het beste te kiezen, wat op dit gebied bestaat. Zo gebruiken we voor lezen „Vrij en blij" van Wouters, van Hulzen en v. d. Hulst en verder het „Nederlands leesboek" van Wouters en André.

In de hogere klassen hebben we de prachtige brailleuitgaven van het Nederlands Bijbelgenootschap. Jammer, dat er zoveel geld bij moest, zodat er lang geen volledige Bijbel te krijgen is. We hebben er wel één, maar die is door verschilende blindenvrienden uit de hand geprikt en bevat 80 delen, een behoorlike karrevracht. Het Bijbelgenootschap geeft uit: Het Evangelie van Lukas, dat van Johannes (uitverkocht), de brief aan de Romeinen, de (onberijmde) psalmen (2 delen) en de Handelingen. Per deel *f* 3, de Romeinen *f* 1.50.

Al deze boeken zijn in z.g.n „dubbelpuntdruk" uit-

gegeven, d.w.z. de putjes in de ene bladzijde staan tussen de punten van de letters der andere. Een mooie vinding, voor de zienden heel lastig, doordien het blad zo'n rommelig aanzien krijgt, maar voor de blinden even goed leesbaar als gewoon braillewerk. En het heeft dit grote voordeel, dat het papier aan twee kanten bedrukt kan worden, waardoor de helft van 't papier bespaard wordt en een uitgave dus veel goedkoper kan worden dan anders het geval zou zijn.

Het uit de hand prikken van blindenboeken is lang niet ieders werk. Niet, omdat het zo moeilik is. Och neen. Met behulp van een goede handleiding, bijv. die welke door het Instituut te Grave werd bewerkt en uitgegeven (prijs 30 sent) kan men het spoedig en desnoods zonder hulp leren. Maar — het eist een verbazende nauwkeurigheid en doorzettingsvermogen. En daar hapert het de mensen nog al eens aan, de goeden niet te na gesproken.

Laat ons dat eens nader bezien. Ten eerste hebben de gewone mensen veel meer oefening en dus vaardigheid in 't lezen dan de blinde. We lezen de hele dag, ook onze kinderen: de naam van een winkel, het nummer van een voor ons uitstuivende auto, de reklamebiljetten van de blauwe week. Als de zesjarigen de letters nog nauweliks alle kennen, sijferen ze het al uit:

Drank — verslindt — wat — arbeid — wint.

Onze lektuur wordt ons bij armenvol tuis gebracht. We krijgen dus op 't laatst een ongelofelike vaardigheid in 't lezen. Wie wel eens iemand heeft gadegeslagen, die een roman zit te „verslinden", en gezien heeft, met welk een snelheid de links-rechtse beweging van het hoofd gaat en er dus weer een regel af is, die weet, dat we eigenlik geen woord, maar een hele

groep woorden met onze ogen omvatten en — een groot gedeelte raden. En als we 't dan eens mis hebben, en de zin geen zin meer heeft, dan gaan we vlug nog eens even terug, glimlachen om de grappige fout die we maakten en zetten de reis weer voort. Heel veel drukfouten merken we niet eens. Het is voor een vlugge lezer soms o zo moeilik om een drukproef behoorlik van fouten te zuiveren: men ziet ze eenvoudig niet. Van de tien drukfouten zijn er doorgaans negen, die de duidelikheid van de zin niet storen en ons dus weinig hinderen.

De blinde heeft door de beperktheid zijner lektuur gewoonlik niet die vaardigheid in het lezen. Maar, en dat is erger, elke kleine fout wreekt zich schrikkelik. Spreekt men bij ons wat gekscherend van het „drukfoutenduiveltje", bij hen is het met ernst een volwassen duivel. Want een puntje te veel of te weinig of op de verkeerde plaats geeft een heel andere letter, met als gevolg een ander woord, mét of zonder betekenis. Ik geef hier ter illustratie het woordje Piet met enige veranderingen, *alleen door weglating van één punt.*

p i e t   *s i e t*   *m i e t*

f i e t   *l i e t*

Dat is al vijf door verandering van de eerste letter. En zo voortgaande, zou ik, door één zo'n onnozel puntje te vergeten, zestien veranderingen in dat woord kunnen aanbrengen. En als men dan daar nog bij rekent de fouten door punten te veel, door gebruik van *s-c-h* voor het ene teken *sch*, van *ei* voor *ie* en omgekeerd en zovele an-

dere, dan voelt men, dat er een grote mate van nauwkeurigheid vereist wordt om voor onze blinden iets goeds te leveren. Een enkele misdruk zien ze graag over 't hoofd, maar als er veel in zitten, dan schuiven ze 't boek korzelig op zij. Dan is 't:

„'t Is niet te lezen, mijnheer, 't zit vol fouten."

Dan is lezen geen genot meer, maar een plaag. En dat is helaas bij blindenboeken nogal eens het geval. En daar is reden voor. Het is bijna allemaal liefhebberijwerk. En van een gegeven paard moet men niet al te scherp 't gebit bekijken. We moeten vaak blij zijn, indien iemand zich aanbiedt om voor ons te werken en kunnen niet eerst een voldoend onderzoek instellen naar de goede en kwade karaktereigenschappen, voor we hem of haar (overwegend haar) een boek zenden om voor ons in braille te bewerken. Wel vragen we eerst een paar maal een proef, voor we toestemming geven om te beginnen, maar dat is vaak niet afdoende. Het resultaat is dan soms van dien aard, dat het jammer van de kosten is om het te laten binden, daar slechts een heel enkele vlugge lezer met een goed raadvermogen er voldoende uit wijs kan worden. We zouden ieder, die zulk werk onderhanden heeft, willen vragen: werk toch langzaam en nauwkeurig!

Vooral klemt dit, waar het een school-biblioteek betreft, zoals ieder Instituut er een heeft. Als men dan na jaren van moeite en uitgebreide korrespondentie een honderdtal nummers heeft en het blijkt, dat er slechts een zestig geregeld van gelezen worden, dan is dat toch wel zeer teleurstellend.

Nu moet ik hier eerlikheidshalve bijvoegen dat dit niet alleen aan het prikken ligt, maar ook aan de inhoud. Een gezonde jongen van een jaar of 14 heeft

behoefte aan iets pittigs dat voor zijn leeftijd past. Een bundel preken legt hij terzijde, een erg lieverig boekje met van die brave ventjes er in, die nooit een vlekje op hun smetloos bloesje of op hun blanke zieltje hebben, daar walgt hij van. En zo is 't met onze blinde jongens gelukkig ook. Laat men nu de keuze der boeken ook nog aan de helpers over, dan krijgt men niet steeds het meest gewenste. Hoe goed ook bedoeld, dit kan niet.

We hebben dan ook een uitgebreide verzameling aangelegd van gezonde kinderlektuur van de beste schrijvers op dit gebied, als van der Hulst, van As, Lens en zovele andere. En daaruit wordt genomen, als iemand voor ons werken wil. Dan zijn we verzekerd, dat het aan de inhoud niet kan liggen.

Nu moet men niet denken, dat er op dit gebied alleen te klagen valt. Gelukkig niet. We hebben mensen die met een ijver en nauwkeurigheid ver boven onze lof voor de blinden werken; die nederlandse boeken, maar ook franse, duitse, engelse of esperanto voor ons overbrengen. Een dame is zelfs zo knap, dat ze de plaatjes ook met punten overprikt.

Elk boek wordt stevig gebonden in gele rug, zodat we met inkt er de titel op schrijven kunnen. Omslagen en etiketten willen we er niet meer aan hebben. De eerste zijn door 't voortdurend gebruik te spoedig geschonden, de twede worden er door die nijvere vingers in ogenblikken van gedachteloosheid zo weer afgepeuterd. Boven aan de rug wordt, net als aan sommige psalmboekjes, een stuk lint vastgeplakt dat als bladwijzer dienst doet. Onder de brailletitel zetten we voor 't gemak dezelfde met inkt. En zo hebben we een flinke verzameling: leesboeken, gedichtenbundels,

vaderlandse geschiedenis, aardrijkskunde, esperanto, lektuur in vreemde talen, muziek, enz. Een der grote jongens heeft de zorg voor 't geheel, hij is onze bibliotekaris. Hij heeft een katalogus in braille gemaakt en houdt alles keurig in orde. Niemand mag er aan de boeken komen, hij deelt uit en zet alles weer op zijn juiste plaats. Als hij 's avonds naar huis is (hij woont bij vader en moeder in Zeist) dan wendt een ieder zich om een boek tot zijn plaatsvervanger. Ook van zulk werk gaat grote opvoedende kracht uit. Ze dragen de verantwoordelikheid voor een deel van het grote geheel. Ze leren het genot van orde en regel, ze voelen de saamhorigheid en het elkaar nodig hebben, zoals dat overal in de maatschappij het geval is.

Daar het braille zeer veel ruimte vereist, is men er in alle landen der wereld op uit, er bekortingen in aan te brengen. In Engeland doet men dit zelfs in drie graden, telkens weer nieuwe afkortingen erbij. Ook in ons goede landje hebben we behoefte aan het z.g.n.

Kortschrift of stenografie. Een poging daartoe werd aangewend door een der onderwijzers van het Amsterdamse Instituut, de Heer Roosdorp, die het stelsel Groote voor blindenschrift bewerkte. In hoever deze geslaagd is, durf ik nog niet te zeggen. Enige jaren gebruik zijn hiervoor nodig en het werkje is nog maar kort geleden verschenen.

Toch zal het gewenst zijn, dat we ook voor Nederland een vast stelsel voor dit kortschrift hebben, waar alle Instituten zich aan houden, zodat alle onderwezen blinden het lezen kunnen en we dus ook boeken en tijdschriften er in kunnen laten drukken of prikken. Dat zou op den duur een aardige besparing van kosten kunnen geven.

Ten slotte nog een opmerking over iets geheel nieuws op 't gebied van het blindenwezen n.l.

De Optofoon. Ik geef hier de korte omschrijving van dit toestel, die ik in de bladen vond. Het berust op een geheel nieuw prosés, en wel het overbrengen van gewone zwartdruk in geluid. Door middel van een zeer gevoelige silenikum-sél tracht men dit te bereiken. Het toestel loopt als 't ware met een vinger over de letters van het boek. Iedere lettervorm geeft een eigen indruk. Omgezet in tonen, worden deze ook alle verschillend en bij voldoende oefening en een scherp gehoor zou een blinde op deze manier een gewoon boek kunnen lezen.

Bij navraag aan het adres der importeurs bleek mij, dat het machinetje echter nog niet voldoet.

Bovendien is het zeer duur, meer dan f 1000. Het zou echter voor de blindenzaak een gehele omwenteling ten goede betekenen, indien het werkelik zodanig verbeterd kon worden, dat het voor dageliks gebruik geschikt was.

Het zou ons van heel wat moeilikheden en ongerief verlossen en het blindenonderwijs op een nieuwe grondslag plaatsen. Tot nog toe was 't voornamelik het gevoel, dat ons hielp. Dan zou het 't gehoor worden. We zouden onze hele verzameling van dure brailleboeken kunnen opruimen en de zwartdrukken der „ziende school" kunnen gebruiken. We zouden.... maar dit zullen we eerst maar eens afwachten.

Eén ding is gelukkig. Dat de wetenschap en vooral de techniek zich voor de blinden gaan interesseren. Ik heb daar grote verwachtingen van. Dit is een der gunstige gevolgen van de gevloekte wereldoorlog met

zijn nasleep van ellende, ook duizenden blinden. Vooral in Engeland en Amerika heeft men zich voor hen ingespannen en zoekt men nog steeds naar oplossing der moeilikheden.

Nu is de zaak der oorlogsblinden een andere dan die der burgerlike blinden. De eerste zijn jonge mannen van 18 tot 30 jaar laat ons zeggen, die dus bijna allen de moeilikheden van hun vak onder de knie hadden. Nadat ze aan hun blindheid gewend zijn, valt het hun in vele gevallen niet moeilik, hun vroeger vak of een deel ervan ook zonder licht uit te oefenen, zij het dan met behulp van spesiaal voor hen uitgedachte hulpmiddelen.

Onze blinden moeten al die handgrepen leren, terwijl ze het licht missen. En dat is heel wat anders, om niet te zeggen veel moeiliker. Een blindgeworden sigarenmaker zal vrij wat gemakkeliker zijn vak weer leren dan iemand, die nooit gezien heeft.

Toch heeft het vraagstuk der blindgewordenen in de oorlog ook voor ons een zeer belangrijke zijde en is studie van wat op dit gebied gedaan is, een gebiedende eis. Is er hier of daar een kansje, dan moet dit aangegrepen worden. Elk stapje vooruit is winst.

SCHRIJVEN

is voor ons een betrekkelik gemakkelik vak. Op de keper beschouwd is het toch zo onprakties, dat wij ziende mensen twee lettersoorten hebben, schrijf- en leesletters, die soms bijna niet op elkaar lijken. Neem nu toch eens f en *f*, b en *b*, g en *g* om van de hoofdletters nog maar te zwijgen. Zou 't geen tijd worden,

een nieuw stel letters te ontwerpen (uit beide groepen samengesteld en zo eenvoudig mogelik) die voor lezen en schrijven tegelijk gebruikt konden worden. 't Was heus zo dwaas niet.

Wij kennen die verschillen bij het blindenonderwijs niet en hoofdletters zijn voor ons een onbekende weelde. Een schrijfletter is eenvoudig het negatief van de leesletter, omdat wij bij het schrijven putjes in 't papier prikken, het blad omkeren en de negatieve putjes d.i. de punten, gaan lezen. We schrijven dan ook van rechts naar links. De leesletter o ⠕ wordt geschreven ⠪ de *t* ⠞ schrijven we ⠳. Wat bij het lezen rechts staat, komt bij het schrijven links en omgekeerd.

Hebben de leerlingen dit eenmaal begrepen, dan is er met het vak verder niets meer te doen dan oefenen en nog eens oefenen, en van de zijde van de onderwijzer nazien en nog eens nazien. Want het groot gevaar van misdrukken is bij onze leerlingen ook aanwezig, zij het dan ook door hun jeugd, groter aanpassingsvermogen en nauwkeurigheid niet in de mate als bij hen, die op latere leeftijd ons schrift leren. Het werk moet echter voortdurend nagegaan worden om slordigheden te voorkomen, want die vormen het grootste aantal der fouten. En men weet het, één punt te veel of te weinig of op de verkeerde plaats en er staat wat anders. Op de „ziende school" geeft een slordige *n* toch nog een *n*. Bij ons verandert een slordige *n* het hele woord.

Bij voldoende oefening bereiken de leerlingen een verrassende snelheid in het schrijven, heus niet minder dan een middelmatige ziende jongen. Doordien er in de opeenvolgende klassen steeds meer geschre-

ven wordt, zijn afzonderlike lessen daarvoor niet meer nodig. Waarom we zoveel schrijven? Noodgedrongen. Laat ik een voorbeeld geven. We hebben voor de hele school één psalmboek, drie dikke delen. Laten we nu al de leerlingen dit gebruiken, vooral in de warme tijd als de handen zweten, dan zijn de punten heel gauw zover versleten, dat ze niet meer te lezen zijn. Nummer 1 schrijft dus de psalm uit het boek over op een blad, 2 schrijft hem over van dit blad, enz. tot ze allen voorzien zijn en leren kunnen. Evenals de gewone school hebben we onze „lei", die alleen wat duurder is: een goede Engelse kost ruim f 12.—. Ze bestaat uit een plankje van 25 bij 35 cM., aan de bovenzijde van een knip voorzien, waar het papier tussengeklemd wordt, zodat dit niet heen en weer kan schuiven. Links en rechts zitten in het hout een rij ondiepe gaten, soms door een geul per rij verbonden. Over deze plank schuift de z.g.n. blinker, een dubbele liniaal met twee knoppen er onderaan, die in de gaten passen. Begint het kind dus te schrijven, dan wordt de blinker tussen de gaten links boven en rechts boven vastgezet en volgeschreven. Daarna wordt hij in de volgende twee gebracht en zo wordt het blad tot aan de onderzijde volgewerkt.

De beide helften van de blinker zijn links met een scharnier of op andere wijze verbonden. De bovenhelft bevat drie of meer rijen openingen van deze vorm (een weinig overdreven). Er zijn zes plaatsen, links boven, -midden, -onder en rechtsboven, -midden en -onder.

De onderhelft bevat, presies onder elk van deze vormen, een zestal putjes ⠿. Het papier wordt tus-

sen de blinker gebracht en het werk kan beginnen. De prikpen, een houten handvat met een iets-gepunt stukje bijv. van een breinaald er in bevestigd

wordt stevig vastgepakt met de wijsvinger er overheen en in het rechter hokje gebracht. De linker-wijsvinger er naast, om te kontroleren, welk hokje aan de beurt is. Moet er een *b* worden geschreven, dan duwt het kind de pen in het hoekje rechts boven en drukt even flink door, zodat de punt van de pen in het onderliggende putje schiet en een punt in het papier vormt. Dan glijdt de pen langs de kant naar rechts midden, geeft ook daar een duwtje en de *b* is klaar, ⠘ geschreven en na omkering van 't blad ⠃ (en aan de linkerzijde) gelezen.

Zijn de leerlingen wat verder gevorderd, dan kan de bovenzijde van de blinker rechthoekige vakjes ▯ ▯ bevatten, dus zonder de kartels en inplaats van de groepen van zes punten vindt men vaak een zestal groeven van links naar rechts.

En dan nog iets over een zeer praktiese verdeling van de regels over het blad. Heeft men een blinker met bijv. drie rijen vlak onder elkaar, dan komen dus op het hele blad alle regels aan één kant en (met 't oog op de zuinigheid) vrij dicht bij elkaar. Dit is voor het lezen van het geschrevene verre van gemakkelik voor beginnelingen. Om nu toch het hele blad dicht vol te schrijven zonder bovengenoemd bezwaar, vindt men op de engelse lei een blinker met *twee* rijen openingen op zodanige afstand, dat er met enige speling net een rij tussen kan. Plaatst men de blinker in de volgende gaten, dan blijft er tussen deze stand en de vorige ook weer een regel open. Zo schrijft

men aan de eerste kant de regels 2, 4, 6, 8 enz. Is het blad vol, dan keert men het om en laat het een regelbreedte zakken. Dit kan tot op 1 m.M. nauwkeurig, doordien bij het dichtknippen er twee maal twee ijzeren pennetjes in de knip door 't papier dringen. De onderste en de bovenste twee liggen juist een regelbreedte van elkaar. Plaatst men nu bij het keren van 't blad dit met de bovenste gaatjes op de onderste pennetjes, dan ligt 't juist de breedte van één regel lager en komen de regels dus net tussen de andere, d.i. op 1, 3, 5, 7 enz. Zo is dus het dubbele doel bereikt: zo véél mogelik op 't blad en toch voldoende tussenruimte voor de opeenvolgende regels.

Inplaats van de Engelse kan men ook van de *Duitse lei* gebruik maken. Dit is a.h.w. een grote blinker die bestaat uit twee zinkplaten van 23 bij 29 c.M., links door scharnieren verbonden. De bovenste bevat 24 rijen ieder van 28 hokjes 5 bij 8 m.M. groot; de onderste voor ieder dier hokjes een groep van 6 putjes. Ligt het blad er eenmaal in, dan kan men maar doorschrijven tot onder toe. Men kan met deze lei echter maar aan een kant van 't papier schrijven. De leerlingen, die al goed lezen kunnen en dus geen last van de dicht op elkaar volgende regels hebben, gebruiken haar graag. De punt der Duitse lei is ook wat forser dan die der Engelse.

De reglét komt na deze leien aan de beurt. Dat is een handig klein leitje, 4 bij 21 c.M. om in de zak mee te nemen, met rechts en links twee scherpe pennetjes op de onderhelft, die sluiten in 4 gaatjes in de bovenhelft. Met deze vier pennetjes klemt men 't pa-

pier tussen de twee helften vast. Heeft men alle regels van de reglet vol geschreven, dan laat men deze zover zakken, dat de bovenste twee pennetjes in de onderste twee gaatjes van 't papier komen. Zo wandelt de reglet zelf dus het hele papier over, tot dit vol is.

Bovenstaande drie schrijfwerktuigen stemmen hierin

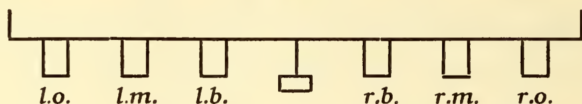

Hij heeft zijn eigen schrijfmachine.

overeen, dat ze met een prikpen worden beschreven en.... die geeft maar een punt per keer. Om één letter te schrijven, moet hij dus van 1 tot 6 maal gebruikt worden! Zo vlug als een handige gewone schrijver kan de blinde dus niet gauw worden.

Ook daarvoor is echter een prachtige oplossing gevonden: hij heeft zijn eigen schrijfmachine, de Amerikaanse *„Hall"* of de Duitse *„Picht"*. Het papier wordt tussen twee rollen door in de machine gebracht, de wagen naar rechts geschoven en het werk kan be-

ginnen. Links en rechts zijn drie toetsen, die van binnen naar buiten de linker en rechter drie punten van een brailleletter geven, dus zo:

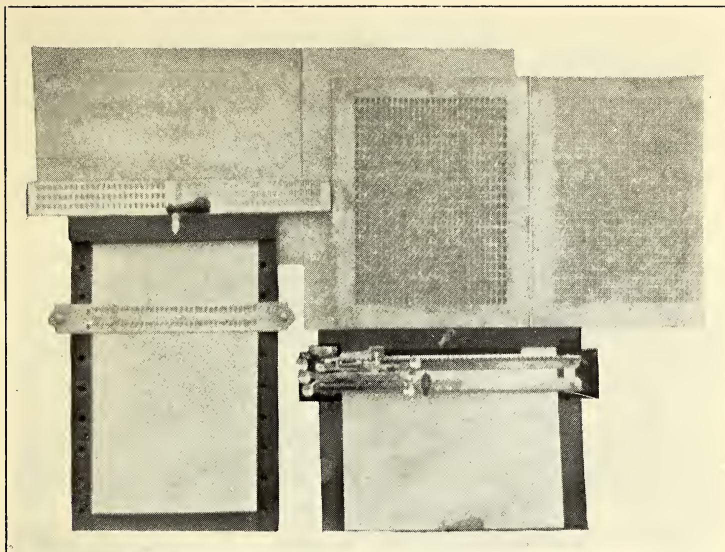

In 't midden ziet men de overslag voor ruimte tussen de woorden. Slaat men een toets aan dan tikt een der zes stalen pennetjes, die boven zitten, de overeenkomstige braillepunt in 't papier. Zelfs nog wel van onder naar boven, zodat de blinde, als de regel af en een slag omhoog gedraaid is, dadelik even kan nazien, of er ook fouten gemaakt zijn.

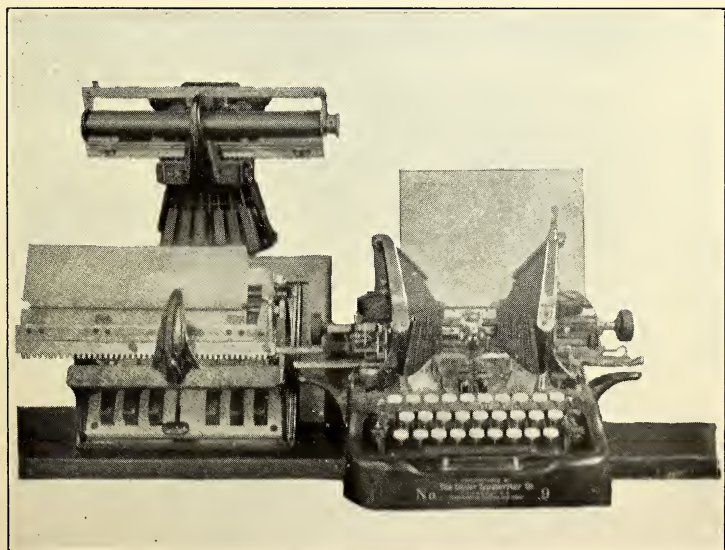
Deze machines geven dus een hele letter tegelijk en de blinde kan daarop een verrassende snelheid bereiken. Een kleine jongen van ons schreef kort geleden een gedicht van 334 letters in $2^1/_2$ minuut. Dat is een uitkomst! Voor het maken van aantekeningen van een les of een rede is dit van het allergrootste belang. Voor hen, die nog wel eens wat verdienen met het overprikken van braillewerk is ze eigenlik onmisbaar, daar men er toch zeker driemaal zo vlug mee opschieten kan dan bij gebruik van een prikpen. Bovendien zijn de punten veel regelmatiger en mooier dan de andere. De leerlingen bemerken het onmiddellik en roepen vaak verheugd uit:

„Ha, met de machine geprikt!"

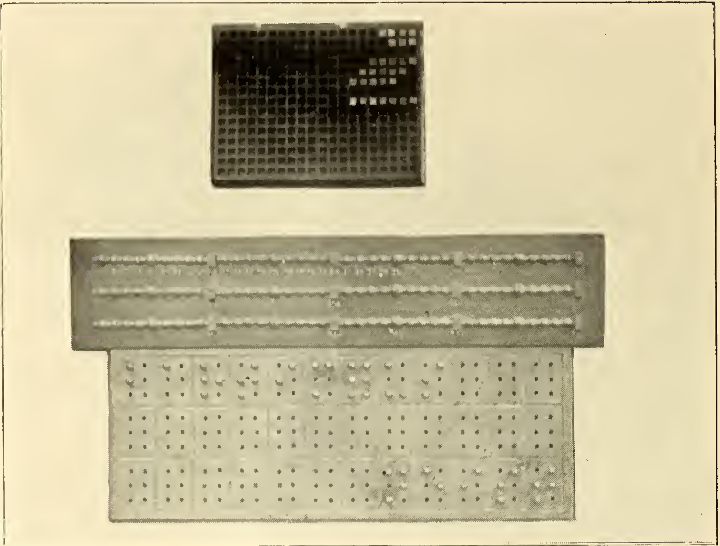
Een nieuwere vinding is de *Stainsby-Wayne lei*, een kombinatie van machine en lei. Onze kinderen noemen ze dan ook de *„machinelei"*. Ze heeft het voordeel, dat ze veel lichter is en dus gemakkelik in

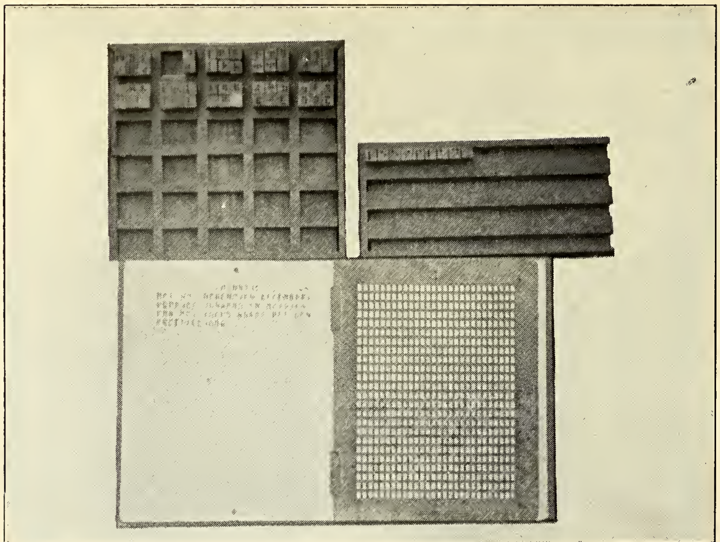
Links boven: reglet met pen — Links onder: Engelse lei —
Rechts boven: Duitse lei — Rechts onder: machine lei

Boven: Picht — Daaronder: Hall — Rechts: gewone
Schrijfmachine

Boven: Rekenbak — Midden: Rekenplank — Onder: Leesplank

Boven: leesdoos — Onder: ziend schrift

bijbehorend koffertje te vervoeren. Maar vooral, dat ze aanmerkelik goedkoper is. Een Hall kost f 120.—, de machinelei f 40.—. De Picht kan men door de geringe waarde van de mark soms wel veel goedkoper krijgen, maar is lang niet zo sterk als de Hall.

Met al de hiervoor behandelde middelen om braille te schrijven is echter alleen korrespondentie mogelik met hen, die dit lezen kunnen, hetzij dan met vinger of ogen. Toch moet een blinde ook kunnen schrijven aan zienden, die zijn puntenschrift niet kunnen lezen: vrienden, ooms en tantes en later bij verdere ontwikkeling allerlei korrespondentie, sollisitaties voor betrekkingen, enz. Zo schrijven onze kinderen alle jaren een „ziende brief" aan Prinses Juliana en de schrijver is maar wat verwaand, als hij enige dagen daarna een briefje terugkrijgt. Hoe we dat doen?

Er zijn twee manieren. De omslachtigste is het z.g.n. *Heboldtschrift*. Op een metaalstaafje staat aan de bovenzijde de brailleletter en aan de onderkant de gewone, gevormd door een aantal scherpe puntjes als van spelden. Hiermee prikt men de letter in gaatjes door 't papier heen. Men krijgt dus:

Dit is goed leesbaar, maar het gaat heel langzaam, het krijgen van de juiste letter uit de bak, deze brengen op de goede plaats van 't papier en dan weer in de bak terug.

Veel vlugger gaat het gewone *„Ziend schrift"* d.i. potlood-schrijven op een onderliggend vel, elke letter in een hokje van de Duitse lei. Om geen hinder van

de putjes te hebben, leggen we er een dun kartonnetje over. Nog eenvoudiger is het toestelletje, dat we er op Bartiméus voor maken lieten: een plankje ter grootte van een opengeslagen schrift met links-boven, links-onder, rechts-boven en rechts-onder een metalen pin. Het schrift past met twee gaten juist op de linker pinnen en als 't wordt opengeslagen, op alle vier. De voorkant van een Duitse lei wordt ook van twee gaten voorzien en over 't linker blad gelegd. Is dit volgeschreven, dan komt de lei op 't rechterblad; waarna 't blad moet worden omgeslagen. Zo schrijven we 't hele boek vol. We gebruiken uitsluitend hoofdletters, die we wel eens iets moeten veranderen terwille van het langwerpige hokje, waar ze in passen moeten. Wanneer men aan deze vormen even gewend is, leest men ze vlot.

Voor de blinde is er veel oefening toe nodig en hij moet zijn gedachten goed bij elkaar houden, want een fout bemerkt hij niet, daar hij het zelf niet kan lezen. Hij schrijft gerust twee woorden of hele regels door elkaar, vergeet een woord of breekt het aan 't eind van de regel af en laat de rest op de nieuwe regel weg. Hoe minder stoornis en afleiding, hoe beter.

VERTROUWEN
ZIJ ZAL ONS NIET BEROUWEN,
DE KEUS VAN 'T SMALLE PAD.
WIJ KENNEN DEN GETROUWEN, DIE
ONS HEEFT LIEF GEHAD.

Ten slotte kunnen blinden heel goed op een *gewone schrijfmachine* leren werken. Na betrekkelik korte oefening kennen ze de plaats der letters, het

inzetten van 't papier en de verdere behandeling. En dan is 't maar een kwestie van oefening om de vereiste snelheid te bereiken.

„Maar wat hebben ze er aan?" vraagt ge. Veel meer dan U denkt. Ten eerste voor hun gewone korrespondentie. Ik ontvang uit binnen- en buitenland geregeld getiepte brieven, met adres en al door blinden bewerkt en volstrekt niet met meer fouten dan de gewone. Vervolgens komt het voor, dat van een bepaald stuk meerdere eksemplaren moeten aanwezig zijn. Heeft de blinde het eenmaal in braille, dan kan hij er net zoveel van tikken als men verlangt.

Maar dan is er nog iets veel mooiers voor hen. Iemand, die vele handelsbrieven moet dikteren, geeft die op aan zijn stenotiepiste, die in kortschrift de hoofdzaken opneemt en dan de brief voor de chef op de machine uitwerkt. Daar dit laatste een ernstige kans van fouten en misverstanden in zich sluit, maakt men op sommige grote kantoren gebruik van de fonograaf. De patroon spreekt het antwoord op een brief in de hoorn, de juffrouw laat de plaat weer langzaam afdraaien en schrijft de brief onderwijl op de machine.

Dit laatste zou volkomen onder het bereik van onze beste leerlingen vallen. Het gaat geheel op 't gehoor en ze werken nauwkeurig genoeg om het goed te doen. Mij is niet bekend, of in ons land dit werk al door blinden gedaan wordt. Medewerking van zakenmensen, die op deze manier werken, om onze blinden met goede gaven een behoorlik bestaan te verzekeren, zou door onze Instituten zeer op prijs gesteld worden.

* * *

Na deze uitvoerige behandeling van de meest karakteristieke vakken op onze scholen kan ik over de andere heel wat korter zijn, daar ze in hoofdzaak met die op de gewone school overeenkomen. Ik zal mij dus kunnen bepalen tot datgene, waarin ze zich daarvan onderscheiden.

HET REKENEN

moet m.i voor blinden bestaan in het vlot uit het hoofd kunnen verwerken van wat het leven aan dagelikse afrekeningen vraagt. Heeft een ziende al gauw een stukje potlood en een kladje bij de hand om even op te tellen, wat zijn bestelling in de winkel hem kost, de blinde kan zijn hulpmiddelen niet meenemen en moet het, als 't enigzins mogelik is, uit 't hoofd doen. Dat is dus 't eerste, waar we onze kinderen in oefenen moeten, al maar oefenen. En hun geheugen voor getallen is als regel ook heel sterk. Wij zienden schrijven ze maar even op, maar zij houden ze vast, soms een hele rij achter elkaar, en grote.

We hadden indertijd klas 2 en 3 onder leiding van één onderwijzer. Twee kreeg een som uit te rekenen en onderwijl werd drie een rij getallen voorgezegd, die ze opschrijven en optellen moesten. Toen de zes getallen van drie sijfers waren opgeschreven, zei een jongen uit de twede klas:

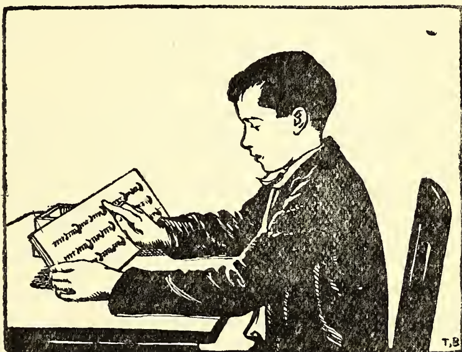
„Ik weet, wat er uitkomt."

En heus, hij wist het. Hij had uit zijn hoofd er telkens het volgende getal bijgeteld, tot ze er alle zes waren! Maar dit is een bizonder begaafd ventje, een uitzondering dus.

Vraagt men na de vakantie:

„Hebben we de som van die broden al gehad?" dan moet 't u niet verwonderen, als er geantwoord wordt: „Ja mijnheer, er kwam 65 uit."

Voor het beginrekenen lieten we een *rekenplank* maken met vaste ballen. Op een plank van 15 bij 70 c.M. werden 3 × 40 halve houten ballen bevestigd, *1*, 2, *3* en *4* zijn kleine, *5* is een grotere, 6, 7, *8* en *9* weer kleintjes en *10* is groot, maar vierkant.

Een rekenplank met vaste ballen.

Doordien alles vastligt, kan hun niets ontsnappen. De gewone ballenrekken e.d. zijn om die reden voor ons minder bruikbaar. We sluiten ons aan bij wat de leerlingen gewoonlik reeds van huis meebrengen: tellen. Voorlopig nemen we alleen de bovenste rij, dus tot *40*, later tot *80* en *120*. Zijn ze zover gekomen, dan gaat de rest vanzelf en is er geen rekenplank meer nodig.

Daar het rekenen boven *100* weer nieuwe moeilikheden brengt, ook in de schrijfwijze, namen we niet $2 \times 50 = 100$ halve ballen, maar $3 \times 40 = 120$. Onder elke hoeveelheid staat in koperen punten, hoe deze geschreven wordt, verderop alleen bij de tientallen, later nog even weer boven de honderd terwille van de *0* in *101*, *102* enz.

Ook voor de schrijfwijze der getallen heeft Braille een uitstekende oplossing gevonden, zoals ik al eerder zei, door voor de sijfers de letters *a, b, c, d, e, f, g, h, i* en *j* te nemen, voorafgegaan door het waarschuwende sijferteken ⠼, dat de lezende blinde toeroept: „Pas op, nu komen er sijfers!"

Met de tekens voor +, —, × en : kan men dus een rekenboek overprikken.

Worden de opgaven wat te zwaar om uit 't hoofd te worden uitgerekend, dan maken we gebruik van de Parijse cubaritme of de *„rekenbak"*, zoals wij zeggen. Het is een van zeer harde houtachtige grondstof vervaardigde plaat, waarin 10 rijen van 15 vierkante gaatjes, ruim 1 c.M. lang en breed en $^1/_2$ c.M. diep. In een bijbehorend doosje vindt men een 150-tal kuben van staal.

Op elke kube staan de sijfers van *0* tot *9*.

Een slimmerd stelde ons dadelik de vraag:

„Hoe kan dat nu? Op een kube met 6 kanten kunnen toch geen 10 sijfers staan?"

Toch is dit raadsel gemakkelik op te lossen, zo zelfs, dat we maar 5 kanten nodig hebben en op de zesde een breukstreep staat: [—].

Voor de 2 hebben we deze kant van de kube nodig [⠃]. Voor de drie draaien we dezelfde kant een kwartslag om en krijgen [⠉].

Zo wordt door de kube te draaien de *4* = [⠙] gemaakt tot *6* = [⠋], tot *8* = [⠓] en tot *0* = [⠚]. De *5* = [⠑] kan ook een *9* = [⠊] worden. Men ziet, het is heel eenvoudig.

Door met deze kubetjes de getallen op de bak te zetten, kunnen we het gewone optellen, aftrekken,

vermenigvuldigen en delen leren net als alle andere kinderen. Het gevaar van fouten maken, doordat de getallen slordig onder elkaar gezet zijn (wat in de gewone scholen nog al voorkomt) bestaat bij ons niet: alles wordt vanzelf regelmatig.

Daar op een bak met 10 × 15 openingen de optellingen e.d. nog niet groot genoeg naar onze zin konden worden gemaakt, lieten we voor de hogere klassen twee rekenbakken op een plankje naast elkaar voegen en kregen er op die manier een met 20 bij 30 openingen, waarop aftrekkingen van 50 maal kunnen geplaatst worden, tot grote schik van de jongens.

Een aardige manier van schriftelik rekenen heeft men in het R. K. Instituut *te Grave* uitgedacht. Stel u voor een vijfkantig koperen staafje van een paar c.M. lang. De bovenste vijfhoek heeft ter onderscheiding een inkeping. Nu kunnen de blinden spoedig leren dat om de ingekeepte kant de even sijfers staan en aan de andere zijde de oneven.

Men vervaardigde nu een bak met 20 × 30 vijfzijdige openingen, waar de pennetjes stevig in vaststonden en er een klein eindje boven uitstaken. Zo kon elke bewerking uitgevoerd worden. Met enige trots vermelden we deze eenvoudige en praktiese vinding, omdat ze een produkt van eigen bodem is.

NEDERLANDSE TAAL

kan men blinden net als zienden onderwijzen. Moet een prakties onderwijzer aan een gewone school echter alleen rekening houden met de spreekfouten van een

bepaalde streek, wij hebben leerlingen uit het ganse land en krijgen er dus, die spreken van een „alve hel", die u vertellen dat „mense motte werke" en andere, die zich niet kunnen tevreden stellen met het eenvoudige „ik zie", maar er konsekwent „ik ziet, ik loopt" van maken. Dergelike dingen zijn er bij tientallen en die moeten voor het behoorlik schrijven van een brief of opstel afgeleerd worden.

Daartoe werkt in de eerste plaats mee de omgeving waarin de kinderen komen. Indien ze daar voortdurend goed, beschaafd hollands horen spreken, dan zakken vele van deze fouten na enige tijd vanzelf weg. Ook oefent de een invloed op de ander, de Zeeuw korrigeert de Drent en de Geldersman de Fries — en omgekeerd.

Van groot belang acht ik ook het goed leren voordragen van aardige verzen. Het ontwikkelt de smaak en onze leerlingen doen het graag. Het gebeurt van de eerste tot de laatste klas. Hoe kan hen dit later telkens te pas komen, als ze op vergaderingen of feesten worden gevraagd, iets ten beste te geven. Ze behoeven dan bij anderen niet achter te staan, maar maken gewoonlik een goed figuur.

Nog wijs ik op het grote voordeel van eigen korrespondentie. Ieder kind schrijft elke week naar huis. Voorlopig mag het de brief opzeggen en schrijft de onderwijzer. Maar zo gauw het zelf kan schrijven, soms al in de eerste klas, moet het in braille elke Woensdagmorgen een brief aan zijn ouders schrijven. Deze ontvangen een gedrukt alfabet en al gauw kunnen ze onze puntjes lezen. Voorlopig schrijft broertje of zusje met een potlood er de „ziende letters" boven. Weldra komt er dan een verzoek om tuis een lei te

mogen kopen en komen er prikbrieven van huis. Dan behoeven anderen ze niet meer voor te lezen, maar de kleine blinde kan zichzelf redden. Alle belangrijke zaken uit het huiselik en persoonlik leven worden verhandeld en zo ongemerkt leren de kinderen zich in goed hollands uit te drukken en zonder al te malle fouten hun brief te schrijven.

We schrijven midden in de week, dan hebben de ouders rustig de tijd, de brief te verwerken en kunnen ze na een paar dagen op hun gemak terugschrijven.

In de hogere klassen doen de leerlingen al mijn braillekorrespondentie af. Krijg ik een brief, dan mogen ze die lezen; ik zeg hun, wat er in het antwoord moet staan en hoe de aanhef moet zijn, ze krijgen de machine en steken van wal. Als hij af is, wordt hij voorgelezen en door de klas beoordeeld.

Er wordt over allerlei onderwerpen geschreven en aan allerlei personen: over boeken, kaften, aankoop leien, bezoek, maandblad, enz., aan predikanten, onderwijzers, fabrikanten, eenvoudige werklieden en deftige freules, vaak aan scholen of klassen om voor gezonden kaften te bedanken. Zo hebben onze jongens overal vrienden, die hun weer terugschrijven over duiven en konijnen en scholen en onderwijzers (soms heel leerzaam, dat laatste: een kind is zo oprecht in zijn oordeel). Een stuk of wat jonge Friezen had zelfs geprobeerd om terug te schrijven door met een stopnaald de letters door een kaft te prikken. De onregelmatige gaatjes waren echter slecht leesbaar, ofschoon de pientersten er toch nog wel wat van maakten. We rekenden de uitslag niet, maar telden het doel alleen, om met Tollens te spreken.

mits wat ruim genomen, is een uitstekend vak voor onze scholen. Het is ontstellend, hoe groen onze kinderen soms zijn. Dingen, die een kind van vijf jaar weet, ontbreken hun vaak ten enenmale. Met een stalen gezicht vertelt een stadsjongen u, dat een koe twee poten heeft of dat een kikvors vliegt, in spijt van het spreekwoord, dat men van een kikker geen veren kan plukken. Toen een jongen van elf jaar door moeder gehaald werd, had ze een opgerolde paraplu bij zich. Na de noodzakelike blijde omhelzingen dwaalden zijn handen naar de niet-gebogen knop. Zijn hart sprong op van blijdschap. „He, moeder, hebt U een fluit voor me meegebracht?"

„Kijk eens goed, wat dat is", zei ik.

Hij onderzocht het hele voorwerp, het doek, de punt, maar kon niet ontdekken, wat dat nu voor een raar ding was. Dit drong pas tot hem door, toen de paraplu werd opengedaan — niet door de vorm, maar door het knapgeluid, waarmee ze vastraakte.

Een ander — 14 jaar — wees een kalf ter hoogte van een redelike poes. We meten altijd maar de hoogte en verdere verhoudingen even, om niet al te ver van de werkelikheid af te blijven. Daartoe hebben we de banken van kopspijkers voorzien op afstanden van desimeters en sentimeters. Ieder kan dus even nameten.

Het begint al in de eerste klas.

„Frederik, steek je vinger eens op!"

Verschijnt een kromgebogen arm met alle vingers halfgebogen uitgespreid. Met geen mogelikheid is het jongmens te bewegen, één vinger op te steken. Hij

heeft 't nooit gezien en nooit geprobeerd en verkeert dus in 't zelfde geval als wij, als we onze ringvinger moeten opsteken. Alle dergelike bewegingen (en dat zijn er heel wat) moeten aangeleerd worden — en heel wat andere afgeleerd, maar daar kom ik later nog wel eens op terug. Leest een der leerlingen:

„Jan schudde met zijn hoofd van neen", dan volgt er onmiddellik op:

„Doe jullie dat ook eens." En als de beweging door allen gemaakt is:

„Knik nu eens allen ja."

„Frederik, steek je vinger eens op!"

Natuurlik staat dat niet als vak op de lesrooster, maar gebeurt dit, als er zo eens reden toe is bij lezen of vertellen of versjes opzeggen.

Wel hebben we voor de lagere klassen een paar lesuren in de week, waarin we niets doen dan bekijken en bespreken: eerst de doodgewone dingen van het schoollokaal en daarna wat er verder in het Instituut en omgeving te vinden is. En men kan niet eenvoudig genoeg zijn. Bij een klas van 10 zijn er altijd nog wel een of meer, die een gewoon voorwerp als een tang niet kennen. Verder noem ik keukengereedschap, allerlei groente: rapen, kool e.d. timmergereedschap, muziekinstrumenten enz.

Voor de volgende klassen zijn we bezig een verzameling aan te leggen van goed nagemaakte voorwerpen, die in natura buiten de waarneming van een blinde liggen door grote afmeting of dergelike oor-

zaken bijv. tramwagen, klapbrug, sproeiwagen, pakhuis, kanon, stoommachine die werken kan, lokomotief, stoomboot, driemaster, botter, roeiboot, seinpalen, telegraafpalen. Verder opgezette dieren; alleen die echter, die in de werkelikheid moeilik of niet te benaderen zijn: haas, ooievaar en andere vogels, kevers e.d. Een opgezet paard hebben we niet nodig: dat van de melkman is heel rustig en als 't nodig is, hebben we 't elke dag tot onze beschikking.

Als er hier of daar een kansje is om iets op te doen, dan zijn we er bij als de kippen en het is maar zelden dat we voor dit doel bot vangen. Zo kregen we kort geleden van de Maatschappij Nederland een prachtig stoomschip van meer dan 3 Meter lengte, waaraan we alles heerlik kunnen nagaan: het roer, de kajuiten, hijskranen, reddingsboten, anker, enz. De man, die naast ons de telefoon aanlegt, levert ons zo'n gladde porseleinen kop met een stuk draad eraan. Op onze wandelingen, elke morgen, doen we ook heel wat wetenschap op. De sproeiwagen houdt even voor ons stil en wordt onderzocht. Het draaiorgel geeft een paar leuke deuntjes voor een dubbeltje en wordt losgemaakt en van binnen „bekeken". De man, die de sloot uitmoddert, toont ons zijn lange stok met het net eraan, de visser zijn fuiken. We maken een visite bij de boer en bekijken al zijn werktuigen. Hij geeft de kinderen een paar appels op de koop toe en nodigt ons uit over een week nog eens terug te komen, want dan is de dorsmachine er. Die gelegenheid pakken we met beide handen aan. De poelier heeft een hert voor 't raam liggen; we vragen verlof eens even binnen te mogen komen: het gewei heeft aller belangstelling. Even later ontdekken we in een winkeluitstalling een

bijenkorf: reden tot bezoek. Ergens anders hangt een maïskolf, na gebruik komt hij op Bartiméus terecht.

We verzamelen van alles: een oud hoefijzer, een hoef van een koe, een geitenhoorn, een vleugel, kop en poten van een valk, een wervel van een mens, een konijnen- en hondengebit, paardenkiezen, schelpen, zeewier; evenals bij de voddenjood is alles van onze gading. En 't komt ons altijd weer te pas.

Soms maken we hele tochten bijv. naar het vliegkamp te Soesterberg. Want niemand had natuurlik nog een vliegmachine gezien. Wel snorden ze alle dagen boven hunne hoofden rond, wel wisten ze, of 't monster dichtbij of hoog in de lucht was, konden ze 't onderscheid horen tussen een vliegmachine, een auto of een motorfiets, maar gezien.... Ja toch, we hadden een kleine afbeelding gemaakt, waaraan ze de bouw konden nagaan. Maar dat was toch maar ersatz.

Dus trokken al onze blinde kinderen met hun geleiders op een mooie najaarsmiddag naar Soesterberg. Het was een heele mars, Zeist door en toen over 't fietspad naar 't Kamp. Onderwijl was alle belangstelling bij de snorrende geluiden in de lucht.

„Mijnheer, is dat nu een één- of een tweedekker?"

„Och jô, een gladdekker!"

Bij de ingang van 't vliegkamp hielden we halt en werd de provisie verdeeld. De heer Kommandant gaf dadelijk toestemming tot het bezoek en zo werden we loods 13 binnengeloodst en door het personeel aldaar vriendelik ontvangen. Vlak ervoor stond een machine met groot geraas te draaien. Velen, die onderweg er best in durfden, zonk nu de moed in de schoenen. Gelukkig stond er in de loods ook eentje doodstil en deze werd met veel belangstelling van alle

kanten bevoeld en vergeleken met het model tuis. Zelfs mochten ze er eens even inzitten. Dat was schoon en werd een paar dagen later aan vader en moeder bericht. Na een vriendelike traktatie door het personeel trokken we af, legden nog even bij Huis ten Halve aan en gingen per tram huiswaarts. Zo hadden ook onze blinden een vliegmachine gezien.

Nadat we op de les de waterleiding hadden behandeld, kwam er al gauw een met het voorstel om eens naar het pompstation te gaan. Niets op tegen. Toen we kwamen, stonden alle machines juist stil en konden we ze eens goed bezien. Daar werden ze aangezet. Dat was een moment! Je hoorde hoe het water werd opgezogen en door een andere buis opgepompt tot in de kop van de watertoren, een kwartier verder. Zouden we daar ook eens in mogen? Jawel, hoor. Met de sleutel gewapend trokken we er op los, klommen al de trappen op (de jongens hadden de treden al gauw geteld) en konden eindelik niet verder. Vlak boven onze hoofden was de grote verzamelbak, die heel Zeist van water voorziet.

Ook de jaarlikse schoolreis wordt daaraan enigzins dienstbaar gemaakt. Enige Zeister heren zijn zo vriendelik ons voor een hele dag hun auto met chauffeur te lenen, een voorrecht, dat we zeer op prijs stellen. Het reist zo gemakkelik als men niet behoeft over te stappen. Zo werden we in staat gesteld, de zee te zien: we gingen naar Valkeveen en weldra stonden al onze kinderen met blote benen in het water. Dat was een ongekend genot.

Een volgende maal maakten we een groter reis. En het is een „reuzendag" geworden, zoals een jongen het uitdrukte. Waren we verleden jaar naar zee

geweest, nu moesten we de Veluwe hebben. Bij Amersfoort ruiken ze het station, elke bocht en helling voelen ze, een dorp herkennen ze aan 't langzaam rijden en de oudgediende van verleden jaar zegt: „maximum snelheid 15 K.M.!" Zo kwamen we in 't hartje van de Veluwe: Kootwijk, waar 't halve dorp uitliep, omdat ze haast nooit een auto zagen. We mochten eens in de leegstaande school met stenen vloer kijken, de leidekker gaf ons de sleutel van kerk en toren uit het jaar 1100, de laatste met muren van bijna een meter dik met schietgaten er in.

Toen werden de auto's vooruitgezonden, naar de beschaafde wereld. Onder daverend gelach zagen we de jonge Kootwijkers voor de vier monsters wegvluchten en zich bergen achter de stammen van een paar lindebomen. Na ons wat verkwikt te hebben, liepen we dwars over de heuvels naar de halte Asselt; nu rolde er een door de hei, dan weer strandden we in 't mulle zand. 't Was puur genot. We hóórden de stilte. Eén, die al aardrijkskunde leert, zei: „Mijnheer, nu kèn ik de Veluwe pas". Na een mars van ruim één uur vonden we onze wagens weer, die ons naar Apeldoorn voerden, waar we de grote broodtrommels finaal leegaten.

Toen kwam de echo-put. Dat was iets voor hun! Alles te horen! Doodstil luisterden ze naar de eentonige stem van de juffrouw, woord voor woord door de echo herhaald: Deze - put - werd - gegraven - door Koning - Lodewijk - in - 1808.... Toen een plof water naar beneden. Bij de 24ste tel hoorde je 't neerkomen. Ze mochten zelf ook eens roepen en de vriendelike echo gaf antwoord. En toen, o schrik, een onweer! Een paar tikken met een houten hamer tegen de ijzerplaat op de deur gaven geweldige donderslagen.

Onderweg naar het Uddelermeer werd dit alles verwerkt. Een 7-jarige: „Mijnheer, als ik nu eens in die put viel, wat zou u dan doen?"

Vijf minuten later: „Mijnheer! is dit de diepste put van Nederland?" Nog weer even verder: „En hoeveel mensen zijn er al in die put verdronken?"

Het Uddelermeer lag in al zijn schoonheid en rust in de zon te blaken. We vertelden van de Hunnenschans en zijn bouwmeesters, we dronken eens van 't heerlike water van 't meer, koelden de warme handen wat af en voorwaarts ging het weer naar Harderwijk, waar we een familiebezoek brachten, want we hebben betrekkingen in 't hele land.

Een eind verderop braken we een band. Dat is voor een handig man een kwestie van 10 minuten. Zegt me een der grote jongens, die er met een wijs gezicht bijstaat: „'k Wou dat we er nog 10 braken!" Enigzins verrast, vraag ik: „waarom?" „Dan waren we niet zo gauw tuis".

Zo reden we tegen achten ons rustig Zusterplein weer op met dank in onze harten aan God en de vriendelike mensen, die ons zoveel schoons bereid hadden.

Later bezochten we een der grote rivieren met een pont.

Eerst maakten we een frisse wandeling van een paar uur, de Grebbeberg rond, met zijn vele griezelige hellinkjes en trapjes en klimpartijen. Vele vragen moesten er beantwoord worden over de Rijn daar beneden met de spoorbrug en de toeterende boten. Een paar mensen zaagden een beukenboom tot planken, dat gaf een nieuw onderwerp van studie. En wat slim, dat die ene man daar boven op die stelling ging staan. Wat een reuzentanden had die zaag.

's Middags daalden we af naar 't veer en mochten

voor een stuiver de man met de gierpont over en terug. Het ging toch zo zacht en ongemerkt. Sommige kleintjes hadden niet eens gemerkt, dat ze gevaren hadden. Druk werd er gepraat over de werking van de gierpont, die ze nu goed begrepen.

Na enige ogenblikken rust in het malse gras aan de oever brachten we een bezoek aan de oude kerktoren. Daar vlogen de vlugge en uiterst gevoelige vingertjes over de eeuwenheugende grafzerken van oude ridders en burchtvrouwen; daar mochten ze eens een oude stenen kogel opbeuren, een verroeste helm op hun hoofd zetten. Ook was er een deur, die toegang gaf tot een griezelige onderaardse gang naar 't vroegere klooster.

Zo proberen we onze kinderen op te heffen uit de vereenzaming, waarin een blinde zo gemakkelik wegzakt, en ze midden in het leven te plaatsen en te houden.

AARDRIJKSKUNDE

verschilt alleen van die op de gewone school door de eigen kaarten, die we maken, alle in relief. We beginnen met op de kleiles het Zusterplein samen op te bouwen. Dat is gezellig, ieder maakt wat, de een de grond, de ander een rij huizen. Het geheel komt op een plank te staan. Als ze dit goed begrepen hebben breken we alles weer af en maken — op dezelfde plank — Broeder- en Zusterplein. Die zijn samen ruim tweemaal zo groot. Toch moeten ze op dezelfde plank. Dus alles moet tweemaal zo klein. Ziedaar 't begrip „schaal" geboren. Dan komt er nog een goed stuk van Zeist bij met een paar straten, dus nog kleiner. En daarna

is heel Zeist aan de beurt, nu niet van klei maar van — een stuk vloerzeil. De wateren krijgen we, door de bovenste laag er uit te snijden. De straten zetten we er met ijzerdraadjes op en voor de voornaamste gebouwen, raadhuis, postkantoor, kerken, slaan we spijkers met koppen. Zelfs de bomen van onze twee fraaie parken staan er op: schoenmakersspijkertjes rechtop. Zo leren we onze woonplaats kennen. Hebben we een deel bestudeerd, dan wordt het 's morgens gewandeld. De verderaf gelegen straten komen 's Zondags nog al eens aan de beurt.

Onze oudere leerlingen kennen Zeist en omgeving heel goed en zullen met genoegen bezoekende ouders en vrienden overal rondleiden.

Voor Nederland, Europa en Indië maakten we met een vel karton op een houten bord op heel eenvoudige wijze kaarten. De zee wordt uitgesneden, de rivieren zijn gleuven in 't karton; de plaatsen, naar grootte in drie groepen verdeeld, worden met kopspijkers van drieërlei afmeting er op geslagen; de bergen door hoge taatsen voorgesteld. Een dubbele rij spijkertjes wijst de provinsiegrens aan en een ijzerdraadje de spoorlijnen.

Zulke kaarten hebben op die voor de ziende school grote voordelen. Er staat presies op, wat men de kinderen wil leren en niets meer. Ze missen het rommelige, dat zovele gewone kaarten en atlassen kenmerkt, waardoor de kinderen om de bomen 't bos niet meer zien: ze weten de Regge, maar missen de Gelderse IJsel. Er is op onze kaarten niets, dat de aandacht afleidt: alles wat er op staat, wordt geleerd.

We gebruiken ze meteen voor geschiedeniskaart. Op Europa vindt men met hele kleine kopjes de reizen

van Paulus aangegeven. Waterlo, Heiligerlee, Groenlo, Ostende, Duinkerken, enz. worden na de Geschiedenisles, gewoonlik op vriendelik verzoek er op geslagen.

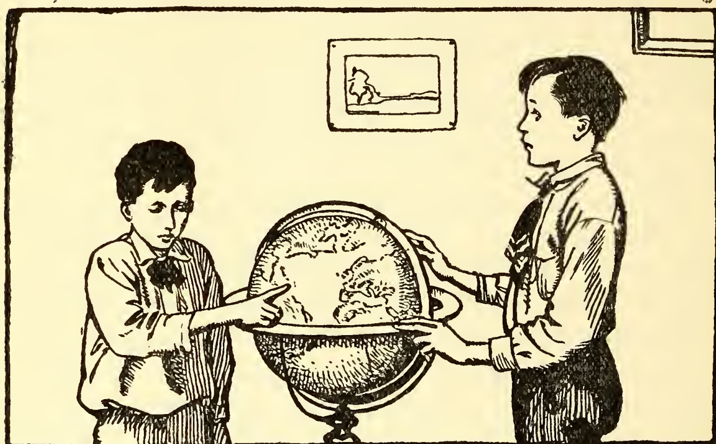
Nu is er echter één bezwaar. In een gewone school kijken alle kinderen naar de kaart (ze doen altans alsóf), de onderwijzer wijst de plaatsen e.d. aan en zo leren ze ze. Maar dat gaat bij ons niet. Ze horen van een ander wel de namen, maar weten niet de plaatsing op de kaart. Eigenlik zou men ze één voor één bij de kaart moeten halen om ze alles te leren vinden. Toch doen we dat niet, maar volgen een andere en betere manier.

Stel U voor dat Drente aan de beurt is. We schrijven dan wateren en plaatsen op in zodanige volgorde, dat ze zo veel mogelik aaneensluiten: bijv. Hunze, Noord Willemsvaart, Drentse hoofdvaart, Beilervaart, Hogeveensevaart, Verlengde Hogeveensevaart, Oranjekanaal. Dit lijstje wordt van buiten geleerd. De onderwijzer wijst alles aan één der vlugste jongens op de kaart aan, deze helpt weer een ander en zo leert de hele klas buiten schooltijd zijn kaart.

Toch is het gemakkelik, als iedere leerling zelf een kaart heeft. Op dit gebied is er ook wel wat te koop in het buitenland. Vooral de Duitse kaarten van Kunz, de oud-Direkteur van het Instituut te Illzach in de Elzas, munten uit door schone uitvoering.

Maar ze hebben grote bezwaren: er staat veel te veel op. Op sommige zoveel, dat men het zelfs op 't eksamen voor hoofdonderwijzer niet zou behoeven te weten. Waar het nu toch nuttig voor is, onze blinde kinderen vol te proppen met dergelike wijsheid, ontgaat mij ten enenmale. We kunnen onze tijd wel beter besteden.

Voor ons eigen landje echter was er niets te koop. Toch hadden we behoefte aan provinsiekaarten. Het gelukte ons echter, op eikenhout met behulp van allerlei spijkertjes en draden cliché's te maken van de provinsiën, waarop we in onze pers bruikbare afdrukken verkregen, zodat nu elke leerling een kaart voor zich kan krijgen.

Verder hebben we een zeer mooie reliefglobe.

Verder hebben we een zeer mooie reliefglobe van 50 c.M. doorsnee. Komt Nova-Zembla aan de beurt, dan volgen we daarop Heemskerk en Barends; we reizen met onze zendelingen naar Indië, met Jan van Riebeek naar de Kaap en met Ernst Shackleton naar de Zuidpool.

Ook deze hulpmiddelen werken mee om hen uit 't eigen kleine sirkeltje te halen en belangstelling te geven voor wat er verder in Gods wijde schepping leeft en woelt en werkt. Langs deze weg vermeerdert hun belangstelling in het wereldgebeuren, ze vragen

voorlezing van een krant, luisteren met gespannen aandacht naar wat het zendingsblad vertelt. Met onze tijdgenoot, de koene bergbeklimmer Visser maken we al lezende de tocht naar Azië op de globe mee en stijgen naar de hoogste top van het Himalaya-gebergte, de Mount-Everest. We leren vreemde volken, zeden en gewoonten kennen, onze gezichtskring verbreedt zich en we verliezen een beetje van onze rasechte Hollandse benepenheid. Wat een mens niet anders dan goed kan doen.

ZANG EN MUZIEK,

berustend op gehoor en techniese vaardigheid, blijven voor blinden belangrijke vakken, daar ze geheel onder hun bereik liggen. Over de fabel van hun grotere muzikaliteit behoef ik niet meer te handelen. Hun liefde tot de levensopenbaring door klanken is begrijpelik. Het strelende van zang en muziek werkt sterker op hun ontvankelik gemoed. Toch zijn er heel wat, die meer naar een muziekavond gaan om eens uit te zijn en laat naar bed te mogen dan om iets schoons te horen — juist als andere kinderen. Het komt mij dan ook voor, dat men zeer voorzichtig moet zijn met het besluit een blinde voor muziek op te leiden, daar deze zelfs voor vele zienden geen behoorlik bestaan oplevert. Hoeveel te minder voor iemand, die niet of zeer moeilik de vingerzetting kan kontroleren, waarvan toch voor een goede techniek o zoveel afhangt. De grote kwestie is dus voor hen, een goede betrekking als organist te veroveren en daar zijn ze uitnemend geschikt voor. Kerkeraden zullen bij va-

katures met de sollisitatie van een blinde dubbel rekening moeten houden. Het is een der zeer weinige kansen, die zo iemand heeft.

Ik zou dus onderscheid willen maken tussen hen, die uitsluitend voor de muziek worden opgeleid en hen, die meer voor ontspanning muziek leren.

De eersten zijn de werkelik begaafden. En die komen inderdaad onder onze kinderen voor, soms met een zeldzaam scherp gehoor. Maar de middelmatigen moeten tot groep twee blijven behoren, een gewoon handwerk leren en als bijzaak muziek. Is er later iets mee te verdienen, zoveel te beter.

We zingen veel en tot vierstemmig toe, alle kinderen leren braillemuziek lezen en van het blad zingen. Ook aan tafel wordt 's morgens en 's avonds gezongen, zodat ze vele psalm- en gezangwijzen leren kennen. De solozang wordt beoefend en de muzikale voordracht. Het zingen is een der genietingen in het blindenleven en zal daarom wel steeds een ruime plaats op onze inrichtingen blijven behouden.

Daarnaast staat het onderricht op piano, orgel of viool, dat reeds vroeg aanvangt. Eerst is het allemaal op 't gehoor van buiten leren. Wanneer later de leerling het muziekschrift kent, moet hij ook van 't blad spelen. Toch wordt ook dit weer uit 't hoofd leren, daar hij moeilik zijn vingers tegelijk kan gebruiken om de muziek te lezen en op de piano te spelen. Hij leest dus eerst met de linkerhand de bovenpartijen en speelt die rechts. Daarna doet hij 't omgekeerde, tot hij beide handen van buiten kent. Daarna komt het zeer moeilike proses van het samenspelen der beide handen, tot hij 't geheel zonder fouten kan te voorschijn brengen. Het is verbazingwekkend, welk

een geheugen voor muziek op deze wijze kan verkregen worden. Grote en moeilike stukken worden onberispelik uitgevoerd, zoals ieder kan getuigen, die wel eens een konsert door blinden heeft bijgewoond.

LICHAAMSOEFENING

is voor onze kinderen veel dringender nodig dan voor gewone. Ze zitten toch al zoveel stil en worden door hun gebrek daartoe vaak gedwongen. Ze hebben vele dwaze bewegingen over zich, die we ook door oefening proberen de kop in te drukken. Wanneer we de leerlingen krijgen, hebben ze soms een allermalste manier van lopen, waardoor ze onmiddellik in 't oog vallen. Dat moet verdwijnen. Anderen durven helemaal niet te lopen. Dat zijn problemen, hoor, om daar behoorlik wandelende mensen van te maken. Dat eist een grote mate van geduld. Nu leren ze elkaar heel wat; al spelende komt er vanzelf al enige ontwikkeling.

Omdat we het grote nut hiervan inzagen, beginnen we de dag met dadelik na het ontbijt in groepen er op uit te trekken voor een flinke wandeling: 's zomers een uur, 's winters wat korter. Dit valt de bovenbeschreven zwakke broeders eerst wel wat zwaar, maar al heel gauw wennen ze er aan en beginnen ze het fijn te vinden. Soms zijn ze er in 't begin zo griezelig van, dat ze zich uit vrees voor botsingen al maar laten slepen. We hadden indertijd een halfblinde voorman, die daar wel raad op wist. Als een der anderen klaagde: „Mijnheer, Arie sleept zo!" dan zei hij lakoniek:

„Geef mij hem maar, mijnheer."

Arie werd naar voren gebracht, Hendrik pakte hem

stevig in de nek en hield hem op armlengte voor zich. En dan kon hij lopen, dat verzeker ik U. Nu ziet hij tegen een wandeling van een paar uur niet op.

Tussen twee bomen zit een stevige rekstok.

Onze ruime tuin is op dat gebied van grote waarde. Daar kunnen ze hun gang gaan. Tussen twee bomen zit een stevige rekstok, die echter meer gebruikt wordt

om op te klimmen. Ook hangt er een schommel voor de kleintjes aan, die bijna altoos in gebruik is. We hebben een flink aantal paren stevige stelten, hoge en lage, en die zijn een bron van voortdurend genot. Komt er een nieuwe leerling, die wat handig is, dan is dat het eerste, wat de anderen hem leren. Allerlei kunsten en grappen halen ze er op uit: dansen, op één stelt blijven staan en de andere uitsteken. Soms maken we een tocht op stelten het Broederplein rond zonder af te stappen. Of ze niet vallen? Och ja, zo-als ieder kind wel eens valt. Opstaan en nog maar eens proberen is de beste remedie.

Een grote stevige kruiwagen vindt steeds gerede af-trek. De kleintjes er in en de grotere er voor en zo gaat het de tuin rond. Ze rijden een bepaalde lijn met stations eraan:

„Kuilenburg, uitstappen!"

„Nee jô, ik moet naar Arnhem."

„Nou, dan moet je overstappen, wij gaan naar Dordrecht."

Een paar rijkaards kregen op hun verjaardag een vliegende hollander van tuis. Dat was wat! De vrien-den mochten er natuurlik ook eens op. Jammer, dat de vehikels niet zo heel erg sterk waren, ze moesten nog als eens buiten gebruik gesteld worden. Zelf her-stelden ze ze dan. Vooral met schroeven kunnen ze overweg. Toen er eindelik niet meer van over was dan een paar achterwielen met de plank er op, scho-ven ze daar een stelt onder en gebruikten dit samen-stel als kar.

Een eind verder rijdt er een op een „glijfiets" en zingt lustig op de maat van de afstoot van zijn linkervoet:

„A-als matroosje vlug en net
Reed hij op de autoped.
Den ga-a-a-an-sen dag."

Een zandbak voldoet meer aan de behoefte van de hele kleintjes en de meisjes, die er heerlike Zeister taartjes bakken en verkopen, en ook nering drijven in velerlei andere zaken.

Sommige hebben een eigen tuintje, waarin druk gewerkt wordt: de grond omgemaakt, de kluiten kapot geknepen, de paden uitgediept, gezaaid en geplant. Als kenmerk hebben sommigen een paaltje met een plankje er aan getimmerd, waar hun naam op staat. Met grote belangstelling wordt de groei van radijs en zonnebloemen, van knolletjes en wortels nagegaan. Ze smaken de genieting van de eigen verbouw, eten 's avonds de radijs op hun boterham en zeggen met een wijs gezicht:

„Veel lekkerder dan van de groenteman."

Eén achterhoek van de tuin is voor de grote jongens afgeschut. Die hebben behoefte aan wat pittigs, aan flinke spierarbeid. Daar mogen ze graven naar hartelust, daar ontstaat de Zuiderzee met dijken erom, met afwateringen en kanalen en rivieren, die er zich in uitstorten. In de kanalen komen zelfs sluizen. Ingeplofte stenen worden met de hark weer opgevist. Zo gaat de vreugd zijn gang.... totdat er zoveel klachten komen van binnenlandse zaken over modder aan kousen en broek, tot in de gang en zelfs op de slaapkamer, dat er bevolen wordt, de Zuiderzee met al den aankleve van dien te dempen, wat bij ons vlugger gaat dan in werkelikheid.

Ze hebben toch zoveel behoefte aan lichaamsbe-

weging. En stel u toch eens voor een jongen van 14 jaar, die geen haasje over durft te doen en niet in een lantaarnpaal te klimmen. Ze kunnen het best, maar de moed ontbreekt. Zijn ze eenmaal over de eerste moeilikheid heen, dan gaat alles vanzelf en moeten we ze soms remmen.

Vóór, op 't Zusterplein staat onze klimboom, een hoge kastanje met onderaan enige dikke, horizontale takken. 't Is net, of hij daar voor ons gegroeid is. Die verlof tot klimmen heeft (want lang iedereen is dat niet toevertrouwd) pakt een der laagste takken, zwaait zijn benen er om heen en hijst zich op. En dan kan hij alle kanten uit. Wie er niet bij kan, gaat op de rug van een ander. En dan moet je dat olike vrolike leven daar tussen de bladeren horen. Presies zoals ik me dat voorstel in de oerwouden van Afrika met een zeker soort dieren, waarvan men wel eens beweert, dat ze histories in nauwe relatie tot ons mensen staan.

Eens zat er een vrij hoog en beweerde dat hij er niet weer uit kon, waarop ik veronderstelde, dat hij dan maar in de boom zou moeten overnachten. Een humorist antwoordde:

„Hij kan er best weer uit, mijnheer, maar hij heeft de aanstelleritis."

Zoals in elke op zichzelf staande gemeenschap in de maatschappij, als kazernes, kweekscholen e.d., treft men ook in een blindeninstituut een aantal eigen spreekwijzen aan, waarvan dit er één is, die toegepast wordt op kinderen, die zich wat aanstellen. Zo spreken we van een „ziende" brief schrijven en de ziende school. Zo hebben sommige jongens een soms zeer gepaste en niet van humor ontblote bijnaam. Maar daar mag ik niet meer van vertellen.

Als de warme dagen aanbreken, dan komt ook de vraag, wanneer we weer eens roeien gaan. We hebben wel niet veel water in Zeist, maar 't ís er dan toch: de vaart naar Utrecht. De bootjesman woont dichtbij en verhuurt ons voor de helft van de prijs. We leggen botje bij botje en 't ontbrekende, nu ja, dat komt wel ergens vandaan. Voorzichtig en met zorg worden de boten bemand: één ziende aan 't roer, één in de kop en de jongens roeien. De stuurman is meteen kapitein en telt hardop om ze in de maat te houden. De geoefenden hebben dit niet nodig, die voelen de slag wel. Moeten we onder een brug door, dan klinkt 't kommando:

„Riemen los!"

Rustig drijven we er onder, stoppen even om de waterleidingbuis te voelen, die anders altijd onder de grond zit, maar hier langs de brug gelegd is. Ook moet het zwaluwnestje, dat daar hangt onderzocht worden: dat is een kans, die we niet gauw weer krijgen, ze zitten gewoonlik te hoog voor ons. Zijn we rustig tussen de weilanden, dan mogen kousen en schoenen uit en de benen overboord, ieder op zijn beurt. Tot groot vermaak van het gezelschap gaat een drinkende troep kalven verschrikt voor ons op de loop, de staarten de lucht in. De nijdige krijs van een kievit geeft weer aanleiding om daar iets van te vertellen. We boffen, de sluis is open. Voorzichtig varen we binnen en bekijken de openstaande deuren eens met de haken er bovenop, waar de kleppen onder water mee los en dicht moeten. De andere twee zijn dicht. We begrijpen, door hun schuine stand, dat het hogerstaande water ze zelf dicht houdt.

Telkens mag eens een ander roeien. Het is een

ingespannen werk, zodat het zweet hun van 't hoofd druipt. Maar 't doet hun goed.

De enkele malen, dat we nog eens ijs of sneeuw hebben, maken we er gauw gebruik van. De kleintjes gaan op af achter de slee, de groten naar een rustig hoekje van de ijsbaan, waar geen gaten zijn. Dan stijgt de vreugd ten top! Schaatsen rijden! Ja, waarom niet. Mits een ziendevooroprijdt, een voorzichtige dan, kunnen onze jongens evengoed rijden als een ander. En het doet hun zoveel goed, het verheft hun zo en doet dat ellendige gevoel van een stumper te zijn, wat dalen. Sommigen trekken er zelf op los, anderen worden door de leider, ook op schaatsen, wat geholpen. Daar botsen er een paar tegen elkaar en voedt de een de ander op met de liefelike vermaning:

Schaatsen rijden! Ja, waarom niet.

„Kijk dan uit, jô, je moet rechts houden." Voelen ze het gevaar van een konflikt aankomen, dan roepen ze maar even en de ander weet presies, welke kant hij langs moet.

Dan worden er 's avonds om de kachel nabetrachtingen gehouden, tot er een opmerkt:

„Ik ben zo bibberig, ik ga naar bed, hoor."

Komt er een van de vrienden met de fiets in de buurt, dan moet er eens gauw gefietst worden, maar niet 't stille plein af, hoor. De vriend gaat voorop zitten en beveelt: rechts om, een beetje links, enz., de blinde zit op 't zadel en trapt kalm aan de dubbele last voort. Nááśt een ziende rijden ze de hele omgeving af.

In Grave zag ik ze met z'n drieën elk op een fiets keurig het speelplein rondrijden. Als ik 't geld had (wie te veel heeft, die kan bij ons terecht) dan kocht ik zes fietsen en liet die in drie rijen van twee aan elkaar maken. Met behulp van één ziende konden onze jongens en meisjes dan heerlike tochten maken over de rustige buitenwegen van ons dorp en zelf en met behulp van hun leider van al 't schoons daarbuiten genieten.

Voorlopig zullen we 't, vrees ik, nog wel te voet moeten doen. En dat gaat ook. We maken soms grote tochten in 't Zeister bos, en klimmen, rollen en stoeien dat 't een aard heeft.

Naast al deze vrije lichaamsoefening staat de les in gimnastiek, waarvoor we in een uitstekend ingerichte zaal in de buurt gelegenheid hebben. De kleintjes doen er gimnastiese spelen en vrije en ordenoefeningen, zoveel mogelik vergezeld van zang of handklappen, e.d. Dat veraangenaamt voor gewone kinderen de oefeningen al in hoge mate, hoeveel te meer voor onze klanklievende blinden. De ouderen maken zoveel mogelik de gewone oefeningen, vooral die op de plaats en met stokken. De vakschool oefent zich aan de rekstok of in de ringen, zwaait heerlik in de zweefmolen rond, loopt over de balk of gaat in twee partijen touwtrekken.

Wat is nu het resultaat van al deze dingen? Dat ze velerlei sluimerende krachten doen ontwaken; dat

van de vroegwijze oude mannetje en wijfjes, die altijd aan moeders schort hebben gehangen, flinke, frisse, montere kinderen worden gemaakt, die 't een lust vinden te leven, zoals dat in de jeugd toch zeker behoort.

Het gebrek aan levensgenot wordt op deze manier op gelukkige wijze aangevuld. Waar er later nog zorgen genoeg voor hen zullen komen, trachten we hen een zonnige jeugd te verschaffen, met de grootst mogelike vrijheid. Dat kan niet anders dan gunstig werken, ook voor later.

De invloed op de gezondheid is ook zeer goed te noemen. Er komen nog al wat zwakke, bloedarmoedige bleekneuzen onder onze kinderen voor. Vooral de stad met zijn slechte behuizing en gebrek aan tuin en frisse lucht heeft hier schuld aan. Door 't stilzitten is de eetlust vaak slecht. Komen ze nu bij ons, dan verandert dat al spoedig! 't Voortdurend verbeurten van leren en spelen brengt een aangename afwisseling. De geest roept om ontwikkeling en vindt zijn voldoening: ze gaan ook leren.

Ze beginnen wat kleur te krijgen. Als ze naar bed moeten, hebben ze het heerlike gevoel van eens echt moe te zijn na een dag van inspanning en arbeid. Ze slapen als rozen en gaan met moed de volgende dag het leven weer in. Ze zijn in hun eigen maatschappij, waar ze niet uitgestoten of achtergesteld worden door hun gebrek, dat ze allen gemeen hebben.

En dan komt de honger. Vroeger kenden ze die niet, aten weinig en zonder lust. Nu verlangen ze naar tafel. Op de gang boven hoor je ze al:

„Ha, boerenkool!"

En ze kunnen hun portie aan, hoor. Respektabele stapels dikke boterhammen gaan naar binnen en de

melk smaakt er heerlik bij. We hebben ze wel gekregen, die tuis voor iets heel lekkers bedankten en niet aan 't eten te houden waren. Met een paar maanden was dit over en begon de maag normaal te werken. De trek naar wat lekkers, waarmee men de gegoede kinderen dan nog aan 't eten probeert te houden, verdwijnt. Men bereikt er trouwens net 't omgekeerde mee van wat men bedoelt. Ik moet dan altijd aan Daniël denken, die er bij gebruik van wat de natuur schenkt: koren en water, beter uitzag dan de andere jongelingen die de heerlike spijzen van de koning genoten hadden.

Zo gaat 't bij ons ook: de eenvoudige maar degelike kost, op geregelde tijden gebruikt, wint het ver van alle fijne spijzen. Als zulke nieuwelingen voor de eerste maal met vakantie naar huis gaan, zijn de ouders vaak verbaasd, dat ze er zo goed uitzien en slaan de handen in elkaar over wat ze naar binnen werken.

Natuurlik komt er wel eens wat lekkers bij. Ouders en vrienden sturen al eens gauw een paar mandjes kersen of een stevige mand appelen, terwijl er op en na Sinterklaas nog al eens gesnoept wordt. Op dat gebied zijn we kommunisten. Niemand mag zijn eigen kersen lekker gaan zitten oppeuzelen en de anderen laten toekijken. Dat gebeurt in een gewoon gezin ook niet. Alles gaat in de gemeenschappelike kas en samen maken we 't op. Alleen krijgt de gever een dubbele portie en de bedankjes.

VREEMDE TALEN

kunnen onze kinderen ook leren. We rekenen echter streng met de praktijk. Want lang niet allen hebben

ze nodig. Komen ze later in een omgeving, waar ze ze kennen moeten, dan leren ze ze alle drie. Bovendien zullen gegoede leerlingen ze later nodig hebben op buitenlandse reizen en — last not least — vooral met het oog op lektuur. In Nederland is in blindenschrift zo goed als niets te koop, maar in 't buitenland zoveel te meer. Vooral in 't Engels (denk aan Amerika) is zeer veel in braille verschenen, ook echter in Frans en Duits. Is nu het aankopen geen bezwaar, dan vinden ze hier een kans om zich verder te ontwikkelen op allerlei gebied, blindenbladen te lezen en zo hun grootste gevaar, de verveling, te ontlopen.

Er is echter nog een andere groep, die talen leren moeten, tenminste Frans en Duits, n.l. zij, die muziek studeren. Ze hebben het voor hun vak nodig. Bovendien zijn er in die taal enige leerboeken op dat gebied in blindenschrift verschenen.

Om het echter alle leerlingen mogelik te maken zich op wat breder terrein te bewegen leren ze zonder uitzondering Esperanto, de wereldhulptaal. Deze is betrekkelik makkelik te leren lezen en spreken, terwijl onze kinderen voor het leren der woordjes dan nog het genot van een goed geheugen hebben. Er verschijnt in Zweden een blindenblad in Esperanto, zodat ze hun krant kunnen lezen en op de hoogte blijven van het wereldgebeuren. Dan kunnen ze vele boeken bestellen en op buitenlandse reizen of internationale congressen voor blinden met elkaar praten en de redevoeringen daarin verstaan. Einddoel alweer: de grootst mogelike onafhankelikheid.

We volgen bij 't aanleren van een taal een heel eenvoudige weg. Een goed leerboek van de gewone school wordt in blindenschrift overgebracht en men

kan beginnen. Enige nieuwe letters: é, è, ä, ü enz, moeten al doende geleerd worden. Zijn we een eind op stap, dan bestellen we uit 't betreffende land een gemakkelik leesboek in braille en gebruiken dit naast het leerboek. En dan weten ze er na een paar jaar al aardig wat van.

HANDENARBEID

is voor de blinde kinderen een zeer belangrijk vak, waar velen later met die handen hun kost moeten verdienen. En nu is 't zo ongelukkig, dat die juist in de zeer ontwikkelende jaren van 2—7 zo dikwijls verwaarloosd worden. Wat kan een kind van vier of vijf jaar van huis uit al niet handig zijn. En kijk eens rond op een bewaarschool, wat die kleuters al leuke dingen in elkaar kunnen knutselen. Het doen, „zelf doen", ligt zo in de aard van dat kleine goed, dat ze al een grote vaardigheid hebben, als ze op „'t grote school" komen. En daar?

Wij doen veel aan handenarbeid, ten eerste om de kinderen op dit gebied de scha wat te laten inhalen en ze daarna een zo groot mogelike graad van vaardigheid te doen verwerven. Want — een blinde kan wel leren een goede mand te maken of een stoel netjes te matten, maar — het duurt in de meeste gevallen veel te lang om lonend te zijn. Het spreekt, dat als in de maatschappij een blinde maar 50 % aflevert van een ziende, hij aan 't eind van de week ook maar dat deel van 't loon beurt. Men ziet dus dadelik in van hoe groot belang vaardigheid is. Deze moet bij alles voorop staan. Vandaar dat we dadelik

bij opname al met enige uren handenarbeid per week beginnen.

Het begrip moet men echter wat ruim nemen. Op de gewone school omvat het voorwerpen van papier, klei, karton en misschien hout. Het eerste en derde is voor ons niet erg geschikt. Over kleiwerk sprak ik al enige malen. Het is voor blinden zeer goed, mits men niet alles gaat bemillimeteren, en niet al te hoge eisen stelt. Het mooie boekje van Mevr. Bouman—van Tertholen met zijn leuke voorwerpen, alle van klei, valt zeer in de smaak. En of we al eens een kubus maken, waarvan de ene kant iets langer is dan de andere, wat nood, de wereld draait er rustig om door. Men kan er bij ons echter op de les vinden, die onder leiding van hun onderwijzer bezig zijn, van klei Haman, de boze Haman te maken en de galg, waar hij aan hangen moet. Als een paar dagen later alles droog is, wordt het nog eens goed bekeken en ze vergeten noch de geschiedenis noch de galg, hun hele leven weer. Dan keert Haman weer tot een klomp klei terug, die de volgende week een vestingmuur of een brug over de Maas moet voorstellen.

Ook moet 't U niet verwonderen, als er een op de grond zijn schoenen zit dicht te maken, of de knopen van zijn jas, of de rugknopen van eigen schort. Zelfs hebben we er wel eens gehad, die met twee borden voor zich zaten, het ene gevuld met slappe klei en 't andere leeg. Dit laatste moest dan de maag voorstellen, daar de werkelike maag een tijdje rust moest hebben, omdat hij pas gevuld was. De klei stelde pap voor en het bewuste jongmens moest voor oefening deze opscheppen en in 't andere bord storten, totdat alle pap in de maag ver-

dwenen was. Een nuttige oefening, dat kan ik u verzekeren.

Naast de bank zit een ander netten te breien, een eenvoudig en nuttig werk, vooral voor de jongens van de zeekant.

Weer een paar hebben een plankje met Montessoriwerk er op: een stuk stevig katoen zit om de plank en is aan de voorkant van boven tot onder open. De een zit strikken te maken, alsof zijn leven ervan afhangt. Een ander heeft drukknoopjes, een derde moet een schoenveter rijgen, de volgende een knoopschoen met een haakje dichtmaken, nog een heeft haken en ogen.

De meisjes leren handwerken, vooral breien, wat ze onder behoorlike leiding ook goed en vlug kunnen leren.

Meccano en matador-bouwdoozen zijn zeer geliefde artikelen. Ze maken er allerlei dingen mee uit de honderden voorbeelden, die de doos bevat: wagens, kruiwagens enz. En 't leuke is, dat de onderdelen alle kant en klaar in de doos aanwezig zijn. 't Enige wat ze doen moeten is, ze in elkaar zetten. En dat eist handigheid en nadenken en ook een voldoende kennis van het te maken voorwerp. En daar ontbreekt nog al eens wat aan: we hadden eens een meisje van 11 jaar, die van klei een koolraap met half afgesneden bladeren moest maken. Nu weet een kind van 3 jaar, dat de wortel onderaan zit en de bladeren boven. Zij plaatste ze vlak naast elkaar!

De verdergevorderden zijn bezig aan raffiawerk. Op een vierkant houten raam, omgeven door spijkers zonder kop, wordt een net van raffiadraden gespannen en geknoopt. Nadat alle losse einden er netjes afgeknipt zijn, wordt het van 't rek afgenomen, met een punt gerold en

met een stukje rode satinet omgetoverd tot een stofdoektasje of haarzakje, dat op een bazar al gauw f 1.50 opbrengt.

Paardetomen breien op een klos kent iedere hollandse jongen: dat doen we ook en gebruiken ze 's morgens bij de wandeling. Hebben we veel totaal blinden, dan worden ze opgesteld en omgeven met een toom van wel 10 meter lang, dat de buitenste leerlingen vasthouden. Vér dwalen kunnen ze dan nooit. Op dezelfde manier, maar op wat groter raam breien we dikke, warme dassen. Dat zijn artikelen, die bij verkoop ook goed gaan.

En ten slotte noem ik nog een echt blindenwerk: het maken van warme pantoffels van stevig zelfkant. Ze worden vervaardigd om een leest met enige gaten, waar spijkers in gestoken worden als steunpunten. Is de pantoffel af, dan trekt men de spijkers er uit en dan kan het nuttige voorwerp van de leest genomen worden.

Hebben de kinderen na verloop van enige jaren op deze wijze voldoende handigheid opgedaan, dan worden ze voor enige uren per week overgeplaatst naar de vakschool om daar voorbereidend vakonderwijs te ontvangen.

DE UITSPANNING, AL IS 'T GEEN LEERVAK.

Na al deze inspanning moet ik toch ook nog een enkel woord zeggen over *de uitspanning.* Op het vrije spel in de tuin en voor, op het rustige Zusterplein, wees ik reeds. De Zondag is gewoonlik voor

de meesten een heerlike dag. 's Zomers begint het om half 9 reeds: vrienden en vriendinnen komen onze kinderen halen voor een dagje uit. Na de morgendienst gaan ze mee eten, 's middags doen ze een flinke wandeling en komen uiterlik met bedtijd tuis. De ouderen bezoeken ook de avondkerk, de laatsten zijn om 10 uur binnen. Dit doet hun o zoveel goed. Kostschoolkinderen krijgen vaak een zeker stempel, dat niet altijd aangenaam aandoet. Dit spreekt nog sterker bij blinden, die toch al vaak zekere eigenaardigheden hebben.

En dan is het nodig, 's Zondags een fris bad in de samenleving te nemen, met gewone mensen om te gaan en dus zelf zo gewoon mogelik te blijven.

De ouderen mogen ook in de week een bepaald aantal avonden uit of hun vrienden bij zich ontvangen, waar een dankbaar gebruik van gemaakt wordt.

Dammen is een geliefkoosde bezigheid. De stenen passen in gaten in 't bord, dat een vriend onzer inrichting voor ons maakte. De zwarte stenen zijn van een flinke kop voorzien. En ze weten de stand van 't spel best te onthouden.

Die spijker is echter voor de geoefenden niet nodig. Als ze bij hun vrienden zijn, dammen ze met gewone stenen. De beide kanten vertonen een verschillende tekening en die kunnen ze op 't gevoel wel onderscheiden.

Schaken doen de ouderen ook graag. Onlangs is te Grave een blind speler overleden, die in de schaakwereld een zeer goede naam had. De stukken zijn bijv. in Weenen te koop. De zwarten hebben alle als onderscheidingsteken een hoedje op, terwijl alle stukken van onder van een pennetje voorzien zijn, dat in de gaatjes van 't bord past.

Ons dominospel heeft in elk oog weer een spijkertje. Sjoelbak wordt ook nog al beoefend. Ze weten de richting, waarin ze gooien moeten en een der spelers kontroleert, hoeveel stenen er in de hokjes komen en telt de punten op. Als we eens meedoen, gebeurt het dat een blinde het (op goed geluk af!) wint van de ziende met al zijn handigheid. Maar, al is het dan een geluksspelletje, toch doen ze het graag en kunnen er zich uren mee vermaken.

Ik wees reeds op de vele muziekavonden, die we bezoeken. Het is bij de verenigingen op dit gebied een loffelike gewoonte geworden, onze kinderen vrije toegang te geven. En ze stellen dit op hoge prijs. Het is echter niet alleen de zang en muziek, die ze trekt. De ouderen bezoeken gaarne een vergadering met een goede spreker, gaan naar de avond over radiotelegrafie of naar de Oranjevereniging. Soms komt een muziekklubje bij ons in de grote zaal een uitvoering geven. In de pauze wordt die „reuzenviool" (de kontrabas) eens goed bekeken, die zulke mooie, diepe trilgeluiden maakt; ook de klarinet en schuiftrompet krijgen een beurt.

Is er een Indiesman met verlof hier in de buurt, dan ontvangt hij al spoedig een uitnodiging om ons eens wat van zijn arbeidsveld te komen vertellen, van de zwartjes en hun prauwen en karbouwen; van de Javaanse jongen, die de geschiedenis van Oldenbarneveld in 't Hollands moest terugvertellen en toen mededeelde, dat deze tegen de beul zei (inplaats van: „Maak het kort".)

„Maak mij kort."

Een onzer blinden merkte op:

„'t Lijkt wel brandhout."

Een van de zusters der Broedergemeente, met verlof uit Suriname terug, vertelt ons van het Kerstfeest, dat ze met de kindertjes van de Bosnegers vierde.

Met ons zelfgemaakt radiotoestel beluisteren we muziek uit Parijs, Londen of Nauen, horen de Koersnoteringen van de Beurs te Amsterdam of volgen een toespraak over een of ander onderwerp.

En zo trachten we onze kinderen een behoorlike uitspanning te geven om hun 't gemis ook van het ouderlik huis zoveel mogelik te vergoeden en hen in hun jeugd wat zon en vreugde te verschaffen.

HET VAKONDERWIJS

is op een blindeninstituut onmisbaar. We moeten onze leerlingen behalve dat we ze een behoorlike ontwikkeling geven ook zover brengen, dat ze een of meer vakken grondig kennen, zodat ze het leven kunnen ingaan, als ze het instituut verlaten. Wij, die de gaven onzer leerlingen uit jarenlange ervaring kennen, kunnen het best beoordeelen, welke kant ze uit moeten. Gewoonlik beginnen we met voorbereidend vakonderwijs, als de kinderen drie à vier jaar op school zijn en op de handenarbeidles voldoende vaardigheid opgedaan hebben. Dan worden ze bevorderd en gaan Woensdags- en Zaterdagsmiddags naar de werkplaats en beginnen rustig aan met een pitriet mandje, dat voorlopig om een houten vorm gemaakt wordt. Want het is voor onze kinderen moeilik om iets goed rond te maken. Hebben ze iets drageliks te voorschijn gebracht, dan mogen ze het eerste produkt bij de vakantie mee naar

huis nemen. Vol trots bieden ze het moeder aan voor bloemenmand of naaimandje.

Langzamerhand krijgen ze ook eens een vorm voor een stoelmat onderhanden, eerst een vierkante □, dan een trapezium ⏢, die moeiliker is.

Wanneer ze, normaal op ongeveer 13-jarige leeftijd, van school gaan, komt de keuze van een vak. Dat is een moeilik ding. Men moet in de eerste plaats rekening houden met de aanleg. Maar dan ook met de omgeving, waar het kind vandaan komt en waarheen het waarschijnlik zal terugkeeren. Komt dus een jongen uit de Betuwe, dan moet hij naast het hele mandenvak spesiaal geoefend worden in het vlug maken van kersenmandjes. Woont hij bij de Zeeuwse stromen, dan moet hij vlug en handig platte garnalenmandjes leren maken, want daar is werk in te vinden en geld mee te verdienen. We moeten in deze dingen sterk met de praktijk rekenen en laten zonder pardon weg, wat niet strikt noodzakelik is.

Aangezien overal stoelen gebruikt worden, is het matten daarvan voor het grootste deel onzer jongens, die middelmatig van aanleg zijn, een nuttig werk. Komen ze uit een streek, waar veel biezenmatten gebruikt worden, dan moet daar meer aandacht aan besteed worden. In het tegengestelde geval wordt het maken van gaatjesmatten vooral beoefend. Maar ze leren al deze soorten van arbeid volledig om van alle markten tuis te zijn.

Het is leuk, hoe vlug sommige dezer grote jongens, die wat pienter en handig zijn, zich in hun vak inwerken. We kregen er met September een van 16 jaar. Toen hij zeven maanden bij ons was, schreef hij voor de paasvakantie aan zijn moeder:

„Zorg maar, dat U genoeg stoelen tuis hebt tegen dat ik kom."

En tevens vroeg hij mij wat grondstof te mogen kopen om te matten.

Toen ik hem na de vakantie vroeg, of hij nog al zaken had kunnen doen, was 't antwoord:

„'k Heb veertien gulden met die stoelen verdiend. Toen heeft „Moeke" er wat bij gedaan en hebben we er dit pak voor gekocht. En juist op de laatste dag kwamen er nog 5 stoelen, die moeten nu maar tot de grote vakantie wachten."

Wat een voldoening voor zo'n jongen en ook voor zijn onderwijzer. Bovendien — daar zit voor de toekomst muziek in. Indien hij een paar jaar zo in zijn vakanties werkt en het geleverde voldoet, heeft hij mooie kansen om, als hij zich daar later vestigt er in te komen en zijn brood te verdienen. Bovendien is hij hier door oefening zo ver gekomen in het alleen lopen, dat hij in zijn rustige friese dorpje zich geheel zelfstandig kan bewegen. Zo moeten alle dingen medewerken ten goede, ook voor het aardse leven.

Het *maken van borstels* is een eenvoudig werk, dat ook heel goed door blinden kan geleerd worden. We kopen de houtjes kant en klaar met de gaatjes er in en de leerlingen maken er van borstelhaar of andere grondstof de eigenlike borstel in. Zijn alle gaatjes gevuld, dan worden de haren evenlang afgeknipt met een daarvoor aanwezige machine, de bovenkant erop getimmerd en klaar is Kees. Ze doen alles zelf, ook de arbeid met scherpe werktuigen. Dat kan zonder bezwaar, ze zijn zeer voorzichtig en krijgen niet meer, eerder minder ongelukken dan in een gewone werkplaats. Sommige blinde mannen scheren zich zelf —

op 't gevoel. Als de handgrepen maar eenmaal bekend zijn, dan is het gevaar gering.

Kokosmatten weven gaat ook best. Het garen wordt naar de kleuren op verschillende rollen gebracht en iedere rol heeft zijn vaste plaats. Na tien inslagen bruin komen er twee met geel, enz.

Dat leren ze even van buiten of schrijven het op en dan kennen ze die soort mat voor hun leven. Zo kunnen ze alle patronen leren maken, ook de samengestelde met figuren erin, mits nauwkeurig beschreven.

En het zijn zeer uitgebreide vakken, de borstels, bezems en kwasten, de manden en matten. In de geïllustreerde katalogus van een onzer Instituten vond ik 64 soorten van de eerste groep, 20 soorten kokosmatten en enige tientallen mandensoorten.

Men zal vragen of allen nu al deze vakken leren en dan antwoorden we: bij volledige afwerking, ja. Komt er een jongen, die op zijn 16de jaar blind werd, dan leert hij in een jaar of drie, vier 't voornaamste. Maar de kinderen die na de gewone school naar de vakafdelingen overgaan en daar van 13 tot 18 jaar blijven, kunnen dit alles gemakkelik goed leren. En hun kansen in het leven worden er aanmerkelik groter door. En ook op stoffelik gebied geldt het hier: „Grijp toch de kansen door God U gegeven."

Pantoffels maken is de laatste jaren wat op de achtergrond geraakt. Vroeger leerden beide, jongens en meisjes het en was er nog wel eens een aardige sent mee te verdienen, daar de grondstof zeer goedkoop te krijgen was. Deze bestond in de zelfkant, die afviel van de stof der soldatenkleren. Wat men er aan „Oorlog" nu mee doet weet ik niet, maar sinds men in Den Haag aan 't bezuinigen geslagen is, is

ze niet meer te krijgen, ook niet te kopen. Men bood ons inplaats daarvan gebruikte beenwindsels aan, maar om verschillende redenen voldeden deze niet.

Toch doen we er wel wat aan, maar maken ze van raffiawindsels.

Sommige dezer vakken, zoals de laatste twee, komen in de maatschappij weinig of niet voor. We moeten echter met drieërlei mogelikheid rekenen.

Het meest gewenst lijkt mij terugkeer in de maatschappij na zo volledig mogelik te zijn toegerust. Is er kans in het ouderlik huis, of bij broers of zusters, zo veel te beter. Het weerkeren tot een van jongs af bekende omgeving geeft de blinde (en heus de blinde niet alleen) een gevoel van rust en veiligheid, daar voelt hij zich prettig. Is er nu nog werk te krijgen, dan is er voor hem al heel wat bereikt.

Andere, en doorgaans de geestelik sterkste, zullen door hun arbeid genoodzaakt worden, zich elders te vestigen.

Maar — er zal altijd een grote groep overblijven, familielozen en geestelik en lichamelik zwakken, die op een blindentehuis aangewezen zijn. Daar zal ook arbeid moeten worden verricht, waarvoor dan bovenbedoelde vakken zeker ernstig in aanmerking komen.

Al weer met het oog op de praktijk hebben we de medewerking van ons dorp gezocht en gevonden. Voor de ouderen is er bijna altijd gelegenheid, zich te oefenen, niet op de losse houten vierkantjes der „kleine" jongens, maar op werkelike stoelen. En dat heeft een uitstekende invloed: ze voelen de verantwoording en leveren het beste wat ze kunnen. Op bestelling worden alle soorten manden op maat gemaakt, van de leuke kleine bloemenmandjes af, tot aan de reuzen-

mand toe, waar twintig biggetjes in naar de markt moeten worden gebracht.

Na ontvangst van een briefkaartje trekt na den eten een tweetal er opuit, een halfziende met een blinde, om 't werk op te halen. Dat geeft meteen een gezonde wandeling soms naar de Bildt of Driebergen. Ze kennen Zeist van buiten. Na afwerking soms ook herstelling, gaan ze alles tuis bezorgen. Ze krijgen de kwitantie mee en 't is nog nooit gebeurd, dat 't geld niet uitkwam. Zo leren ze zaken doen voor later.

Want dat moeten ze ook kennen. Indien ze zich later vestigen, moeten ze niet alleen al deze dingen kunnen maken, maar ze ook kunnen verkopen, dus gemakkelik met mensen en geld omgaan. Maken ze borstels, matten, kloppers e.d. niet zelf, dan bestellen ze die ergens anders en halen uit de verkoop een klein winstje, dat bij groter omzet een behoorlike winst kan worden.

Alles wat op dit gebied in het instituut te doen is, wordt in eigen beheer uitgevoerd. En er is in een inrichting nog al eens behoefte aan een nieuwe stoelmat, een prullemand, een grote wasmand of een paar nieuwe matjes. Die maken en herstellen we allemaal zelf.

In 't algemeen trouwens is er ook met handel voor de blinden nog wel wat te verdienen. Vaak ziet men ze op het platteland met een kist vol waren langs de huizen venten. Indertijd kende ik een blinde sigarenwinkelier, die hele goede zaken deed. Maar de dingen, die ze verhandelen, moeten ze voldoende beoordelen kunnen: een sigaar naar reuk en smaak, een doosje zeep naar de reuk.

Ook op de boerderij schijnt wel plaats te zijn voor

een blinde, die uit die kring voortkomt en over voldoende kapitaal beschikt om een niet te grote boerderij op te zetten. Of — wat misschien eenvoudiger is en dus makkeliker te bereiken valt — kippen houden. Dat is uit de aard der zaak niet zo duur, omdat men klein beginnen kan.

Op journalistiek gebied is voor een blinde ook wel plaats, zoals ik laatst in een Engels blindenblad las, mits hij goed kan stellen en vlug machineschrijven. Allerlei berichtjes voor plaatselike bladen kan hij opzenden. Verstaat hij 't kortschrift voldoende, dan kan hij optreden als verslaggever. Hij maakt aantekeningen op een Hallbraillemachine en werkt deze tuis op een gewone machine uit.

Voor radiotelegrafie is in ons land ten bate van de blinden een verlicht eksamen ingesteld, dat al door enige blinden afgelegd is. Het grote bezwaar is echter al weer, dat het na deze dure opleiding lang niet gemakkelik is een betrekking voor hen te vinden.

Een enkele kan ook plaats vinden in de drukkerij van brailleboeken, die ieder instituut heeft. Het zetten, afdrukken en binden kan door iedere pientere jongen geleerd worden, maar het is maar een enkele, die zo geholpen kan worden.

Voor de meisjes is het natuurlijk overwegend nuttige en fraaie handwerken. Toch leren ook zij pantoffels maken en soms zelfs stoelenmatten. Want met het eerste is geen droog brood te verdienen.

Wat de muziekstudie betreft, kan ik verwijzen naar het hoofdstuk zang en muziek.

* * *

Laat ik mogen eindigen met de hoop uit te spreken, dat dit werkje moge meewerken om veel misverstand weg te nemen, om de belangstelling in dit deel der lijdende mensheid te verlevendigen en nog grotere steun te vragen voor de blindenzaak, zodat vele lezers zich gaan afvragen, wat de graaf van Zinzendorf de stichter der Evangeliese Broedergemeente onder het beeld van onze gekruisigde Here zag staan:

„Dit deed Ik voor u,
wat doet gij voor Mij?"

Ook met het oog op de blinden.

